

COMMENTARII
COLLEGII
CONIMBRIGENSIS SOCIETATIS IESV.

IN LIBROS METEORORVM
ARISTOTELIS STAGIRITÆ

Privilegia, approbationes, facultatesq. ad typographicam editionem hęcum librorum contractur in principio huius
Toti autē eorūdem librorum de calce.

OLISIPONE,
Ex officina Simonis Lopezij.
Anno M. D. XCIII.

COMMENTARIUM
COLLEGIUM

GOVERNMENT OF THE STATE OF MASSACHUSETTS
OFFICE OF THE ATTORNEY GENERAL
IN THE MATTER OF THE ESTATE OF
JAMES O'BRIEN, DECEASED

CLIFFORD
By Order of the Court
AND M. D. KELL

Quorum primo agitur postulationem de impressionibus igneis: secundo, & tertio de aqua & aëre: quarto de terris: sed & hinc magna pars impenditur in disceptationem de quatuor primis qualitatibus. Vnde cum Alexander & Americus libri de ortu & interitu ad quos elementariam afflictiorem contemplatio pervenit, commendandam putarent. Quae testata, ut alibi commemoravimus, & si probabiliter non error, verificabiliter tamen esse, quam sequuntur Olympiodorus, & Philoponus, qui hanc librum in eorum Meteorologica quatuor loca inseruerunt. Nam quod Aristoteles in eo primas elementorum qualitates pertractavit, ad prospecta fecit, ut doctrina rerum metallicarum, diciturque id genus, de quibus tam in eorum in prioribus tribus libris dilligenter, illustrior, exactiorque mimeret, aliis narrationes predictarum qualitatium, quarum opera & incrementa res Meteorologica progignatur.

Scimus autem (ob eam, quam proficimus honestatem, plane necessarium Philosophis audientibus, artium curricula perhibere tempore abolerent) statimam, inquam, in hoc opere, quod etiam in libro Parmenon Naturalium fecimus, omnia explanatione Aristotelici contextus, ac sed etiam consuetudine vestra quilibet in utraque parte disputandi ex ea, quae ab Aristotele ipsam tradiderit, dignitas, praestantioraque in vram solgere, & alia ad idem institutum pertinentia, ut adtingere, atque omnia ardua vestra in capitula faciemus distributa: hęc quibus proponere: ut hanc curam, quae per se admodum succeda sunt, & lucidior & compendiosior esset explicatio. Praestitimus etiam quatuor aliquot de siderum influxu, & dependentia sublimis mundi à cœlesti, quae hic à consuetudine di consueverunt, à nobis vero in libris de caelo firmo copiosè explanata sunt.

De quatuor
libris hęc
testata, ut
de opinio.

Ratio esse
dicitur hęc
tam, in hoc
nomine.
hęc.

Quare deniq; & ignis & humiditas meteoris humida obferunt. Hæc
tamen opinio quo ad duas posteriores species seu partem quo ad eam de
finitione, non receditur, quia nulla meteorica expansio frigida esse po-
test. Quod si dicitur existantur et caliditate contractur nisi in aëre cor-
pore, aliter refertur calorem machinatur. Id quod est hoc frigiditas hæc
natura fit grauius vapor & exhalatio frigida effluuio abscidetur. Ma-
gis ignis dicitur esse, nec plures, partem esse commensurata species expira-
tionis, quæ Meteorica robur manentem præbeant, maximam vaporem
& exhalationem.

Veni sunt
10.

Quare autem dicitur non formam vaporem & exhalationem à forma elemento-
rum & quibus tripertite natura, dicitur deinde, Philoponus 2. de gener.
Comm. 1. & Avicenna existimant vapores & exhalationes dicitur quæ à
sua elementa, quæ quod est postquam à simplicibus, ex quibus constituti habet
reque horum quodlibet multas formas elementarum refractas tantum & à ma-
turo proprio, rigore dicitur. Quod ex eo statuetur, quia forma elemē-
taria non videtur esse aliud, quæ calor, frigus, humiditas, humor. At in eius
modi habitibus hæc unicus panes infertur in in simo gradus sed de post
sa. à Hippocrate q. Aristoteles lib. 2. de gener. 4. text. 28. dicitur fieri esse
exhalationem constituitur ex aere & terra. Verum qui longè placidus hoc à ve-
riore dederunt, partem dicitur in libro de gener. ubi ostenditur in aëre
re habet, quæ per se formis substantiæ reperitur, utq; panes qua-
tuor qualitates non esse elementorum formas. Aristoteles autem loco præci-
piat ad citato tantum vult formam esse quod constituitur ex partibus terre-
stribus, quæ quædam dicitur cum terra, & ex partibus aëris quantum
modis non dicitur natura ab aere.

Quæstio
quod sit
Philopon
& Avic.

Secundum opinio est quorundam, elementum vaporem & exhalationem dicitur
quæ essentia ab elementis per aliquam formam elementum in aëre. Quod habet
argumentis comprobatur. Vapores & exhalationes sunt substantiæ variæ cu-
sibus & leuissimas quæ de terra dicitur, frigida, & grauius igitur afflu-
tionem in aëre natura talis videtur esse forma vaporem, & caliditas in aëre
alia a parte de terra. Secundum habitum in aëre, quæ dicitur, dicitur, dicitur
nam dicitur generis specie à mixto, & quibus dicitur dicitur habitum aut
mixto esse autem, quod nemo dicitur. Item Aristoteles in aëre operis
c. p. ubi vaporem posse in aëre vocat, ubi dicitur elementum in aëre dicitur
speciem autem dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
formationem ergo spirituum formam elementum est dicitur. Aristote-
li secundo de gener. cap. 3. text. ad probat aërem esse calidum, quia
vapor calidus est. Igitur vapor magis accedit ad naturam aëris quàm
aque, proindeque non vendit formam cognitam formam elementum, à
quo possit sed dicitur.

10. opinio.

Tertium opinio, quam verisimilem arbitramur, affert nec vaporem
ab aëre, nec exhalationem à terra specie, substantiarum forma dicitur
quæ dicitur accedens naturam aëris. Hanc sequitur Louanensis li-
bro primo tractatum dicitur, & Albertus Magnus libro 1. capite
septimo. Statuetur autem partem ex eo, quæ prædicti habitus in aëre

10. opinio
non dicitur
10.

10. opinio

8 IN LIBROS METEOR. ARIST.

resoluitur in densitate. Quod non effect, si cum ex elementis progrediantur, di-
 stinctas ac peculiaris formas assumant. Scilicet, quae vapores in me-
 dia aeris regione consistant, se se ad frigiditatem, & densitatem aquae
 naturae cognoscunt, quod facile testatur cum aquae formam, unde ea re
 uocatio dicitur, retinere.

Tertio, quia nulla ratio cogit ponere in vaporibus & exhalationi-
 bus totam formam substantiam, cum omnia, quae ipsi continentur, in-
 tra eiusdemmodi formam ferri ac desendi possunt. Accedit testimonium
 Aristotelis lib. 1. cap. 4. ubi appellat vaporem, aquam generatiorum, ad est
 partes aquae integras & cap. 4. ubi ait, si huiusmodi inferioris regionis ma-
 teriam vapor obtineat, uti veteres putabant, futuram ut aqua, utera
 claritate classis extollit viscerositate probatio nullius effecti momenti,
 nisi pro certis huiusmodi vaporibus aquae naturam est.

Ad contrarium vero partis argumenta ista respondendum erit. Ad pri-
 mam, vapores & exhalationes non ab inchoato & ex his propriis for-
 ma variatorem calorem, & humiditatem obtinere, sed ab extrinseco ex in-
 positione Solis, & aliorum corporum, quae aquam & terram cito affi-
 ciunt. At forma cuiusque rei intrinseca non solet indicari dignitate
 quibuslibet affectionibus, sed ipsae geruntur, ac naturae sunt. Ad se-
 cundam huiusmodi corporum multorum plerumque distingi specie à mul-
 titudine ex eo à nobis conspiciunt non apparent in ipsa indita natu-
 rae consuetudine, quae paulò ante in vaporibus exhalationibusque no-
 tissimum: praeterea quod subtilis impedimentum non habet necesse ad
 multorum qualitates, sicuti vapores & exhalationes ad qualitates aquae
 & terrae: quod in eo proposita ad specificam naturam idoneitatem colligenda
 maximam habeat argumentum. Neque aliter tamen om-
 nium mixtorum habitus ab ipsorum à distingi, quia necesse sunt con-
 dem retrogenerantur, ut huiusmodi quae ab argentum vivum igni
 correptum: in enim ut in idem argentum vivum paulò post facile
 conuertitur, ita quae naturam huiusmodi exhibendum est. Ad tertiam, paulò
 vaporem necessequam dici ab Aristotele in aquam verti, quia depositis
 extrinsecis qualitatibus, accidentaria quaedam veluti conuertitur natu-
 ra ad mixtum dicitur, si vapor per quos natura ad gignendum aquam
 pergit, calidus est, multo maiori tunc aere ipsum calidum fore.

Postea de causa efficiente Meteorologicarum imperfectionum se ha-
 bet. Quoniam ad eorum generationem, ut ex superius dictis liquet, con-
 currit ut materia proxima vapor & exhalatio, quae in primis cau-
 sa efficiens eorum imperfectionum, quod illiusmodi materiam ab aere
 trahunt, & in subsistit tollit. Haec vero materia praesens sua ut & in
 fluxu corpora caelestia. Unde Aristoteles primo libro huius operis ca. p.
 1. docet oportere mundum inferiorum superlatentibus ad est caelesti-
 bus corporibus, quae in orbem agitantur, conuertentur esse, ut inde om-
 nis eorum vis administratur, & regatur. Causa vero instrumentaria, quae
 corpora caelestia ad hanc effecta ritum, est potentiam caliditatis, quae
 ac ter

*Substantia ac
 generatio
 substantiae
 generatio*

*Causa effi-
 cax huius
 meteorologica
 est imper-
 fectionum.*

ad hanc persuadit, easque accendendo in halitus filium quos pariter in halitus efficit incrementum lenitatis que calorem ipsius & raritatem colliguntur, et in superioribus elementis consistunt.

Sunt tamen, qui putant vapores & exhalationes huiusmodi in se recipere lenitatem, cuius unguis in altis feruntur: sed vultu extrinsecus à calore, quem Sol in hac infima regione reciprocantibus in se calidi congregat. At non rectè philosophantur. Primum quia calor non est virtus per se loca motura. Secundò quia omni producti halitus fiat tenuis & calidi, que ex coagulatione hinc accititur, nec non habeant lenitatem sui inherentem, cuius vi facilius commotè. Causa verò, que ipsasmet ingrossiores, et comest, potens plurimum coagumentat ac perficit, comensens quidem sunt eadem corpora coactiva particularis verò & propterea sunt calor, frigus, motus, aliq. cuiusmodi, de quibus in proposita. Nam calore suppreto pluge aeris ignis est exhalatio in comensens media regionis frigore coarctat vapor in nubem, & aquas, inpeque rapida agitatione collis in uba fulgurat. Qui- bus accedit alius per antiperistaltis, que in habet solus motum incrementi habet, et alibi obediens.

In hanc
vapores, de
exhalatio-
nem.

Alia per
antiperistaltis
est.

CAPVT II.

DE LOCIS, IN QVIBVS ELEMEN-
tariæ impressiones contingunt.

Hic conceptacula, seu loca sunt, ubi elementariæ impres-
siones, que ad præsentem contemplationem attingunt, gignunt
et coactantur. Primum locus est situs terre aque quide-
m ex sua natura facitque situm interuenit, & frigidita-
tatem in excellenti, non tamen in summo gradu, potest. Sed alia
præterea accipit effectiones, quarum motus quibusdam in partibus
magis prompta est, & idonea ad impressiones, in alia motus. Est
situs canerota, fungosa, solida, concreta, viscosa, sulphurea, bitu-
minosa. Atque V. C. ubi canerota est, ibi concretioes sunt, cum
halitus interceptus, nec exitu valens, magno conatu eorum molitur,
& terram exoritur. Vbi vero viscosa, humiditas existit, ibi fun-
tium canerota, aut ritudo efficit.

Tria loca
impressionum
sunt. Tertius
situs.

Secundus locus est generum aque, que ex naturæ proprietate in
summo gradu frigida, & excellenter tamen laetida est. Verùm
alio modò affectionem subit differentiatione: quandoquidem hic acida
increscit, illic frigida, hic dulcis, illic salis, citius est, aluminosa,
sulphurea, bituminosa. Atque vis, exempli causa, sulphurea est,
expressant aut visentibus perniciosis, ac lethalis, et in loca Aque-
no, alijque conatibus, de quibus alibi.

Quartus
situs.

B

Tertius

15 IN LIBROS METEOR. ARIST.

Aeris
propria.

Tertius hoc est caligantulum aeris, in quo oriuntur, quae proprie
M. t. omnia nascuntur. Dicitur autem visibilis aer in tres gradus
I. Est autem mediocriter calidus. Infima est ea, quae non ambigunt, postquam
visus ad eam pervenit, quae iam radiorum solis repercussio non turbat.

Tres autem
regiones.

Suprema dicitur, quae inter certam ignis, & paulo infra abstrusum
tum montium subsistit. Insuper est Media, quae inter duas illas haeret.
Quod vero haec sit altitudinem infra edictum, non est moris regis et
eo probari solet, quia fumus altitudo quam subcaelestibus, & vanti ob-
stant, quae mediocriter aeris tractat, et hinc, praedicta regis non attigunt,
et ostendi solet exemplo montis. Olympique est in Thessalia, & Antio-

Medi
Olym
Pae
M. t. ad
lib. Mete.

chuspi in Macedonia, quorum eorumque fuerit cetera reliqua toto
aeris hoc velle diffusi, ut distipari, nec in tribus clat. Quo pertinet
illud Lucani Nubis secundo Olympi, parva fumus a vapor. Adit quos-

lege tolli
can. 1. 11.

D. Augu.

D. Augustinus lib. 2. de Geni ad lib. 1. p. 1. per libet in vertice Olympi
aerem esse adeo tunc, ut neque alius subsistere valeat, ipse ho-
mies, si qui forte vel faceret, vel inspicere, vel sumere, quia illuc
aeris densitas, et altitudo tanta spiritus alere possit, consp. bene scilicet scilicet
spongiae plenis aqua, sed: ligant ad videndum huiusmodi ad esse ignem
eum consp. hinc est hanc illam aeris tenuitatem, & secretam vi-
sionem posse.

lib. Mete
lib.

Quarta vero sit profunditas aeris, & quoniam eius figura, quae item
ratione altitudo vaporum, exploratum a nobis est, p. lib. de celo ad
cap. 1. quae lib. 1. p. 1. & ad cap. 2. eiusdem libri quatuor. 1. p. 1.

Superior
aeris regio
est calidior.

Primo totum aeris circumstanti, superne quatuor huiusmodi est in sum-
mo grade calidum in aethere, non tamen fumus, et in libro de ge-
ner. ob id dicitur. Verum ex seorsum velle immutatur, circa hanc abstru-
p. 1. p. 1. 1. 1. Non superne regis, viciis quam eius natura pedu-
let, calida est. Primum ob ignis vicinitatem. Secundum ob hanc in-
ab igne, ut quid in volute, nonnequam decedentes. Tertium, quia ex-
halationibus calidioribus subeuntibus aethere consp. hinc. Quartum, quia

Infima est
est calidior.

caeli, & ignis circumstantiorum, quae calidior dicit, circumstante rapina
Infima vero regio calida est, plerumque enim eius conditio potius
hinc tamen, quam si poena. Inaequalis autem viciis et portibus & ex-
halationibus, quae hinc & aqua profundioris exipit: non videtur
radiorum, qui se hinc generari impossit, calidioribus: non denique, et
Stroica lib. 1. p. 1. quae cap. 1. 1. 1. propter ignis non manifestis
tationibus operum terrae quorum aliqui ex portibus, alij in abstru-
sione fligant, etque inde vaporem eructant.

Medi
est
frigida.

At mediana regio perfrigida est maxime causa. Primum propter
vapores, qui cum eo permiscuit, subtilis hinc impulsionis velle se
hinc ad certam hinc reuertit, aethereque circumstante refrigerant.
Secundum, quia aer hinc refrigeratus hinc superioris & inferioris parte
calido condidit, per aut per hinc alijque circumstante hincque

Aeris est
aer calidior
can.

est, quoniam hinc subiecto moris quibus hinc circumstante ad-
hinc, et calorem in aqua circumstante hinc hinc tempore. Quae de re
lib. Mete

Refert in lib. de aëre & interitu.) Tertium quæ nec vaporibus fuluribus calidioribus, nec eleuentur. aqua laues, nec impetum, quæ impetior pars in orbem volutat, cõ pertingat. Pueriles aliam causam additæ, videlicet sub iestione, qui in eam plagam directæ esse frigiditates imprimat. Non est etiam improbabile, quod quidam inquitur, initio mundi in orbem hinc à Deo aëri in media plaga frigida, ad faciliorem digressionem indubitan commouit.

Verùm contra superius dicta hinc in medium opponit aliquis. Aer sua propria natura est calidus igitur calore suo impedit vapores ne se se ad orbem frigus referant. Item, nihil violentum est contra naturam perpetuum est, ut patet de celo cap. 3. text. 15. Aristoteles docet, sed orbem frigus adueniat nature aëri, nec ei nisi per vim potest effici, ergo media regio aëri nequit tantam frigiditatem perpetuo sentire. Præterea si illa pars aëris tantopere algeret, et sic gravem aëre qui nec aërit, cum frigiditas adderet, gravitatemque indicaret et sic ea haberet, per se reciprocatione subideret ea. pars aëris suo possidet, & hęc certatione abundans: quod absurdum videtur. Non ergo media regio constant in se frigiditate vim continet.

Ad primum hoc non dicendum est aër naturæ sua calidus sit, in media tamen regione non tantum calorem possidere, ut impedit ne se hauriens aëris frigiditate statim veridicem, præterea cum vapores aliquantulum creatores sint, & sua caliditate aëri adhucque referentur cum item ex se plus frigiditatis recipiat, quam aer calidus; siquidem hinc aquæ natura, cui tantam frigus debetur. Quo fit, ut mater sit efficiens: forma vaporum ad participandum in ipsa frigiditatem per naturalem maceracionem, quæm aëris ad caliditatem vaporis hęc compellit nature aëris frigiditate indubitan. Ad secundum respondetur, cum quidpiam ita est contra potentiam vaporis naturam, ut aliquæ constantem necessitateque sit natura universalis, hęc ordinis ac perfectioris vaporis, quo pacto se habet frigiditas ad aërem media regione ad perpetuum esse posse, nec Aristotelem de hauriendi violenta intelligi debent. Vel dicuntur aërem, qui in media regione perfringatur, non mater perpetuo cum se frigore, quo ad omnia sua partes, cum semper aërem aliquæ certam partem, aliquæ sit esse ad eandem veritatem Aristotelici axiomaticæ. Ad tertium, licet aer media regionis propter frigus, aliqñd contrahat gravitatem, gravitatem tamen esse infinitam eius plagam, quæ multum habeat compositionis terræ.

Quædam

Dicitur
aliquid.Dicitur
aliquid.Quo pacto
vaporis de
media re-
gione perpe-
tuum esse.

CAPVT III.

QUÆDAM IN AERE, ALIISVE LOCIS APPARENTIA, QUÆ PORTENTA DICUNTUR, QUOMODO ALIQUID PORTENDANT.

Hominum, que in aere, vel alibi, innotentem conspicimus
 nos, & prope doli existimantes, quorundam phisicas
 habent causas, et Causas, quorundam non habent, et
 continguntur voluti in sublimi speculata, aliq;
 ipsissima, que celestium corporum influxu effig;
 nari restiquam valent. Itaq; hoc aut divina sunt
 virtutes, aut opera Angelorum, vel etiam Daemonum.

Ex veris, vero novella interdum aut insigni ali-
 quem generem, qui iam coeque, antiquis, declarant, aut independentia
 mortalium generi nulli, et consequam futura bona profectas, et ino-
 loco dicunt. Hinc M. Tullius s. de nat. Deor. refert ex Cicerone, nisi
 e quatuor causa, per que Nativitas dicitur notione hominum, insenti-
 bus informata sunt, esse prodigia celestia, que interdum magnarum
 calamitatum sunt precursors. Hinc autem prodigiositate barbaram
 intelligi potest: uno modo, quia istiusmodi ignis accendi indicant ma-
 gnam exhalationis calidam & hinc copiam, que non agrum solum ca-
 lescent, & exicat: sed in hominum etiam corpora deliquit, indeque ac-
 censa morbos creat, in ijs presertim, qui delicatiori corpora habent
 facti, et principis. Alio, quia talis portenta ex deo imbuta
 asseruntur ad significandum i licet ordinariis sunt essentia ad id cau-
 sas naturalibus Dei natu obloqueantibus, educta e terra V. G. exha-
 lationes copii ad cometa accendentes, seu rotas, que casus di-
 vinita sui precursors designat, dispositaque Deo, ut certo tem-
 pore ad hoc effectus concurrant. Vnde D. Damascenus lib. 1. s. s.
 dei Orthodox. cap. 7. existunt, inquit, plerumque cometae summo-
 rum principum extingens vite deo portendentes, qui Dei imperio
 certis temporibus coelestium rursusque dilabantur. Vnde etiam,
 et Melissa s. lib. sue parvula cap. 1. asserunt, loquitur cum ho-
 minibus Deus non modo humana lingua per sacros viros, et e pec-
 catis avocant & respiciant: sed nonnunquam ipsi deus in for-
 mam & imagine discretis ad eorundem terram compositis.

Speculam vero cometarum generis prodigia, semper aliquid novum
 & insigne demonstrant, et ex superiorem temporum annalibus pla-
 num est. Tale fuit, quod in Christi Damasci natalitjs annis se-
 fert D. Ambrosius s. p. in suis Chronica ad hanc fere modum. Cum
 Senatus Romanus Augustum pro Deo colere decrevisset, cometa in
 caeteram Sibylla esset an Augusto aliquo accessurus esset, responde-
 ret: que circum circum in sublimi fulgentem, cuius modo Virgo
 erat patri complexa impetore ostendit: in dicitque confestim vox fuit,
 Hinc est ars tui. Tunc impetore Sibylla monuit, et patri illi ad-
 rari: atque sole predicta cometa tra oculi dicitur est. Vnde Marcellus.

Fulgorem nitido monstravit in aethere circum
 Indeque melasim parva cum prole parentem:
 Atque manum tendens, vultusque ad sidera vertit,
 Ille pater Deum est, inquit.

Adversus

Deus quos
 re. prod-
 giorum.

Tullius.

D. Damasc.
 com.

D. Ambrosi-
 us.

Elp. lib.

Aliter hic Sibylam, cuius haec narratio sit aeneo, non fuisse ali-
quam ex illis de qua a scriptoribus celebratur, & Lactantio libro
de laestitate D. Augusti lib. 8. de civitate Dei cap. 23. & Varro in libris re-
rum diuinarum ad C. Caesarem & ab alijs quibusdam Cetera quae om-
nium postrema fuisse traditur, videtur Olympiade quinquagesima tem-
pore Tarquinii Regis et ceteri Solimus Polihistor. 8. Dicit igitur po-
telli, Sibylla nomine significatam ibi aliquam feminam sacerdoti, quae
tempore Augusti extiterit in quatuordecim & Arhelus tempore Scora-
tis fuit Dionius, de qua Plato in Coenaeo.

Sibylla quae
vixit, de qua
patrias.

Alia prodigiorum exempla legi possunt apud auctores varij in lo-
cis, caput D. Augustinum lib. 4. de Civitate Dei cap. 23. & lib. 20. cap. 1. Ter-
tullianum in libro ad Scapulam cap. 3. Plinium lib. 2. Nat. hist. cap. 29.
Suetonium in vita C. Caesaris cap. 58. Livium libro 3. Decadis primae.
Iosephum de bello Iudaeo lib. 7. cap. 11. Necessarium lib. 3. historiae Ec-
clesiasticae cap. 4.

TRACTATVS SECVNDVS

De meteoris ignitis.

CAPVT I.

DE METEORIS IGNITIS IN

commune.

Quoniam ex impressis istis quaedam igitur sunt
quaedam in primo loco de ignis, ac de ignis
partes in commune, deinde particularium discre-
tantur, cum magna varietas esset, praecipua
tamen haec sunt, scilicet, flamma, caput, caudae, lan-
tae, & deinde discursus, stella, caudae, ignis per
particularis, ignis facies, ignis lambores, draco
volans, Calor & Pollux, Helena, fulgur, fulmi-
na, cometa.

Meteoris
ignis.

de cometa.

Quae concretiones multimodis inter se differunt praesertim, colo-
re, figura, motu, loco, tempore. Magnitudo quoque quaedam arripit, alie
alio exiguae. Figurae, quae alie rotunda, alie quadrata, alie oblongae
sunt, alie alia exiguae. Saepius vero quae angulosa sunt, praecipua alie
bulbosae videntur, praecipua loci inaequalitatem, quae impedit ne an-
gularum concretionem inaequalitatem: sicut accidit quae, quae quadratae
sunt, praecipua inaequalitatem, quibus non quadrata sed rotunda apparet. Colo-
re, quae quaedam videntur oblongae & fumidae ob densitate, quae
tota de candida ob raritate, alie alie coloribus. Motus quoque quaedam in
orbem, quae in partem caeli & ignis, quaedam haec sunt, quae quaedam in

Forma mag-
nitudo.
Figura.

Color.

Motus.

rata cum motu: quodam ad latus declinat et propter occursum certam supereminet, aliam canis, que rectam habet, est latior. Item quodam lento gradu pergit, et nonnulli comitantur illi magna et splendida, et sidera cadentia. Vbi adverte ex Aristotele 4. cap. prima libri, idco quodamdam igitur tractatione videri celestitate hanc & Solis cursum longo intervallo videri, cum tamen aliter eam habere certis ratione constet, quia nobis multo propinquiora sunt, quam luna & Sol. Quia quia alia in superiore aëre tracta, alia in medio, alia in inferioribus etiam in terra videri solentur. Nam quod non tali usque lumen generatur probat Aristoteles loco citato ex motus perspicuitate, que in eis visitur: si enim in ipso esset potius cunctis volutaret, multo degrederet nobis apparet eorum motus, ut in hydrum consuetum loquetur, idem edidit: Sed quia illa est Nas que si e latere habitum esse existimant, vana illas decidere aut transire, aut aliquid illis auferri & abire quia si hoc fieret, iam defuissent. Nulla enim vox est, que non plurimum modo in diversam videretur abire. Et tamen quod tunc quocumque in uocatur loco, sua per magnitudinem sagulis consistat. Adde quod si predicta mutationes celestibus corporibus acciderent, sequeretur non esse illa interitus experientia in oppositam demonstratam est ab Aristotele 1. de celo cap. 3. Dicitur per distatione differant, quia quodam non patitur motum sed translatum & eaque parte paulo postula dicitur non sine quodam motu si autem interdum & si raro de die apparuit quia velocitate aversa dicitur. Secunda quodammodo stella perpetua fuerit nomen in, ralia lumen quia Solis fulgor e obumbratur sic facit transierunt interdum sed abire dicitur est dicitur hominum claritas. Quod si aliquando tanta vis emittit, ut de ad ignis diem vendicare sicut fulgorum possit apparere. Quod vult ad hanc impressionem canis accretionem materia remota est corpus terrene. Proxima sunt exhalatione. Et istam principalem fuit astra. Minus percipua & instrumenta varia sunt calce singulis oculis, & motu et spissitate annotantur. Fortia est ea, que corpus cursum est in natura debetur. Finis est in primis contemptio famularum exarationem ad viciniam resolutionem & salate fore eam habitum de archetipum eorum sunt quibus igneo purgari autem oportet. Secundum, per specificationem aliquorum generum ex dante instituitur superius dicitur. Tertium, ut quodlibet visum est, natura equalitatem ignis egente frigore per hanc mem dicitur sit, & inferiora tremine elementa, possit natura ad equalitatem omnia reducere plurimogras concrecione generanda.

Luce.

Dante.

Materia
Siderum
Forma
Iam.

CAP. II.

DE ALIQVOT METEORIS IG-
nis particulatim.

Nunc

Ignis calidus. quo in locum superum nitentur, ac violentia oblitiscuntur aeris non admittuntur se vincunt, sunt deorsum relinunt deorsumque tanta vi et celeritate loco superiori locali spemum exiunt, ut videantur apparet videtur in una regione terram caliditate quibus Latine poeta primo Georgicis

Saepe etiam Stella ex alto impendente videtur

Præcipites caelo levi, nodisque per vultus

Flammuram longos à tergo albescere molles

Quoniam verò in superna aeris regione neque nubis sunt, neque tanta ipsius aeris frigiditas, ut acciperitalem, qua exhalationem comprimit, efficit, quous pluvium sic non posse accendi prædicto modo sphydera caliditate est aeris teporem aeris plagam. Cum autem magna copia Stellarum diffusivum apparet, traxit demeriturus vultu, quia signum est motum ad ventum deorsum abfcedentem, licet enim ventus motus vultu iam exhalationem requirit, qui igitur coactionem, eadem tamen causa vultuque habetur à tergo vocat. Quod si à diversis mundi regionibus flantes exhalant pertransiantur plures venti, qui aeris turbant. Porro si per aerem cum flante transvolant, videntur longam iter percurrere. Aëripodes Seneca primo satyr. quæstionum cap. 14. hallucinatio aut calidam esse colorationem, que facit ut aeris nostris non discernat eam, ignis transitus ab una parte ad aliam, sed simul & vultu colorant, & quo percurrunt, ut aëripodes, quousque excurrunt, ventum continuam flammam ignis vultu. Quod iterum accidit in fulmine, cuius ignis longo tractu fulas videtur obiterentiam velocitatem.

Ignis perpendicularis.

Quarta est ignis perpendicularis, ita dicitur, quod figuram perpendicularis vel pyramidis colina præ se ferat. Fit autem cum materia est bene coherens, habetque partes soliditate & crassitie inter se distinctas, ita ut subtiliores partes eleventur simulque accendantur, & que crassiores sunt, deorsum committant. Vnde pars inferior figuram basi superior verò columnæ ad perpendicularem elevatam ostendit.

Ignis factus.

Secunda est ignis factus. Hic generatur cum exhalatio vultu, ac bene coagulata in se partibus consistat, & est in infima aeris regione, ubi accenditur per acciperitalem nocturni frigoris, vel per collisionem partium exhalationis inter se. Porro illiusmodi concretio ita accensa facit ad motum aeris, ut vultu est quod homines modò in sequi, modò fugere videntur. Nam cum non antecedit pulso aëri, cum perstrit cum à tergo est, vocato ad nos postea fieri aëri, simul transierit, ed enim aliunde etiam agitate aëri, alioquin ferri consuesit. Frequenter vultu apparet consimiles ignes super cometera & capita eorum, qui in partibus pluvium quod à cadentibus vultu in exhalationem præducunt.

Ignis lamellosus.

Septima est ignis lamellosus. Hic nihil est aliud, quod hauriens genita ex rara subtileque exhalatione que per aerem dispersa afficit aliquam de hominum & equorum capita inhaerere, ortuque nonnullam ex calore animalium per calidam temperamenti, cum velociter agitata incalidant, & pinguem, viscosamque humorem ex se proferunt, qui super atque ignis letum incedit.

Ostrus est draco volans. Sic procedit ex halitu non admodum calido nec valde coagulato & compresso, qui dum in sublimi volans occidit, nec frigida nix ab ea creatur, & vel arena, vel per accipitrinam accenditur. Quia vero frigida nebulae gurgulis sedentur curru utraque tanquam draconis ventosus item subleuor est ex parte anteriori, videturque laterales ardentes tanquam ex occurrere, & pars posteriorque nebulae frigidam attingit, se praesentis quasi consuetudine coadunant sic inde, se concretionem hanc, draco esse appellent.

Seneca lib.
 1. Nat. 4. c. 11.

Nasa est Calor, Pollex, Helena. Haec concretio procedit ex halitu admodum viscido & pingui. Inflamatur accipitrinam circumfusi aeris frigidi, vel per collisionem. Non itaquam navigantibus tempore tempestatis apparet. Solent ex his hominibus duo, interdum vixi tantum. Et huius et erant insensibilem duplicem superfluitonibus cum insistentibus inflammationes, hinc conspiciebantur, credebant esse Calorem & Pollicem: cum via duntaxat, Helenam: & eam quidem insensibilem extenuat si sic, hinc prosperum graues, inquit Plinius lib. 2. c. 47. p. cum solitaria venter, mergentesque nauis se est in curia una delectat, ebullientes gurgulis autem laterales, & prosperi gurgulis praerupta, quosdam ad aera fugari ducunt. Illam ac minorem, appellatamque Helenam ferunt: & ob id Pollici & Calori id venter in graues, eoque temere deos vocant. Haec ille. Quae distinctio deorum humanum, vel vniuersum facti, vel insensibilem exortu significatiua, vna videtur nec cum illa Physica ratio: facienda est assensio solet, est cum nonnulli reddere conati sint. Cetero cum haec concretionem hanc illae distinxerunt, tempestatem vni & turbulenta ventorum fluxus, quibus agitantes, nubiunt: si vero in aetheris, alijque caeterum partibus insident, naturae in resistentia signa habentur: quis arguerentur est frangi tempestatem & desistere ventos, qui non consuetudinem quietam dant.

Calor.
 Pollex.
 Helena.

CAPVT III.

DE TONITRVS.

Eorum philosophorum placita de generatione tonitruum Igitur apud Aristoteli libro secundo huius operis cap. vicimo, Seneca lib. 2. Nat. quae. cap. 17. Plutarchum libro tertio de placuit cap. 3. Plinium libro 2. cap. 43. Lucretio libro 6. Magnam Abstract. 3. lib. 3. cap. 2. Colchis sunt opinio Empedocles & Anaxagore collimantem tonitruum seruentibus ignis subleuor intercepti, quos dracodum casiente ferro in aquam demerso fumidus vortex voluitur, lateralesque sustinet. Verum haec sententia ex eo refellitur, quia si tonitruum fuerit extinguitur ignis in nube, non apparet subleuor consuetudo ignis sed fumida & obliqua, quod negat experientia.

Seneca
 Empedocles
 Plin. 2. Ann.
 Lucret. 6.
 Colchis.

C Igitur

IS IN LIBROS METEOR. ARIST.

*Oratio A-
rithmetica.*

Igitur secundum Aristotelis doctrinam generatio tonitruum hinc in medium se habet. Calidiora & calida exspiratio in nubem magis & laevius crassam, et densam includitur, accidit et per sub-
 casuaturum hinc illas diffingat, & vel motu, vel antipetentiâ, vel
 ab utraque causa simul insulcat & rarefit, proindeque suscipitur in
 locum potest. Tunc verò dum nubes erigit magisque frigore consti-
 ditur, spiritus incitato impetu fugam quoniam non velocitatis in
 nubem impugit, cumque dissipatur, floque ingens sonitus emittit,
 quem tonitruum vocant.

Ad vibrationem hancque rei intelligentiam advertendum erit fœdem
 exhalationis frequenter in nubem recipi, primùm quia facillè cum sua
 tenuitate perdat: ita quæ mixtas vix cum vapore, qui in nu-
 bem coarctabit, laboret: tertio, quia dum aer in nubem cogitur me-
 diam exhalationem interceptam.

Deinde notanda est similitudo, quæ Aristoteles loco citato expli-
 cat modum, causamque earum tantum fœdem exhalatio edit. Similium
 quemadmodum cùm liquor mollium locis inspirationis in monti-
 bus continetur vultur, arripitum mouet exhalatione in apertum
 procedente, liquorque dissipatur: sic in nubibus multo spiritus fan-
 cidis talia cùm deflectione vehemens ille fœdem excutit. Quam
 similitudinem exprimit Lucretius libro 6. sui poematis, hinc ver-
 sibus.

Lucretius.

Attidior potè si nubes accipit ignem,
 Vritur ægrem fœdem succensa repente:
 Laeviciora vix per montes flamma vagetur
 Turbibus ventorum comburere impetu magno.
 Nec res vlla magis, quàm Phœbis Dædalique Iovis
 Terribili sonus flamma exspirante creatur.

Fieri verò tantum instrumentum prædictarum exhalationum argu-
 mento est quod ea tunc potissimum accidant, sicut magna suppetit ex-
 halationem copia: & in istis regionibus, quæ abstrusis spiritibus
 abundant. Non est tamen necessarium accendi semper & ignoscere ex-
 halationem ad tonitruum; cùm ad fœdem edendam sufficit ista ve-
 hementia in corpore educto, quæ istum sine coarctatione dari potest
 vel eo argumento, quod non quoties nubes intumescit, fulguris appa-
 ret, aut ignis nubium ritus conflare.

*Idem quæ
tonitruum
hinc modo.*

Quarto sciendum, ex quævis illius sententia, posse etiam abique
 exhalationem erupturæ & coarctatæ magis inter se rubrum collisio-
 ne tonitruum elici, quod Lucretius & Seneca locis antea citatis placet.
 Nec illi certe alienam videntur à ratione. Si enim nubes cum à
 spiritu dissipatur fœdem excitant, cur non istum inter se mag-
 no impetu collisio & fractu efficiant? Nec obstat, ait Seneca, quod
 nubes impelle montibus fœdem non edant; primùm quia non quo-
 que modo impelle tenent, sed si apud istas coarctationes ad fœdem
 edendam: sicut nec auris inter se manuum colliditur, ita ma-
 gnam

quam plausam educti sed cum palma plausam percussit. Deinde quia
manu non tenetis tubam, sed fibram tunc suscit.

Quod, additas vices, tenuis videtur, quod accendit, (in quibus
sunt Aklepidiorum referentia Seneca lib. 2. nat. quæst. cap. 36.)
arbitrari sunt, etiam aliqui tubæ, quosdam corporum conceptu
posse edi tonitruis, quia aliquando audire solet, cum accendit. Actus

Postremo, nec illud patet, quod quod inter alios edidit A-
ristoteles lib. 2. cap. 8. D. Damascenus in suis Physicis cap. 17. M. A-
bercus lib. 3. tractat. 3. variis esse constructum differentibus, quæ quæ-
dam potantibus rationibus ex diversitate concretionum ipsius tu-
bæ, vel ex densitate, raritate, aut multitudine expirationum: inde
enim vix ac dispariter soni existunt. Verum istas differentias non
excedit modo à philosophis traduntur. Quidam et tripartito disti-
dunt, qui aut exulatio tubæ effugit, aut non; si effugit & vno
ita, sic caput fumidum, quem edit turbidum, qui spiritum vici-
tate respicit; si densitas istam, alia tunc datur species in thymol
capitum relaxant si non effugit, sed inter stratur, & ad latus de-
clinat, tunc turbidum quidam & obicuntur hanc. Seneca locis
citatis aliam effugit differentiam, que ita se habet. Quidam con-
tinui genus est, cuius gravitatis motum, quale terrarum motum
intercedit clauso vento & fremitu. Nam cum spiritus inter se
clausore tubæ in concavo partibus earum volutatus ac similes agit
magis tubæ hanc motum & equaliter decenterant. Et hanc illi ter-
minus viciat præparatis iuris sunt. Alii genus est acre, quod
capitum magis qui dicitur, quam latus, qualem audire solent,
cum super caput aliquid dirigit vesica est. Talis videtur con-
strus, cum globata distulatur tubæ & spiritum, quo distulatur ha-
ret, tunc. Hoc prope fragor dicitur tubæ & tubæ.

Postremo.
tunc disti-
tione.

Quæ res.
tunc motus
distulatur.

CAPVT IV.

DE FVLGVE.

De ortu fulguris diversæ existerunt philosopho-
rum sententiæ, quæ commemorat Aristoteles
lib. 2. cap. 16. Anaxigoras existimavit fulgur
esse ignem, qui ex æthere distulatur. Empedocles
esse ignem in diplosis accensum. Vtraque sententia
palam constructus. Paler, quia ex æthere, hoc est,

Anaxigoras
et de hunc
distulatur
accensum.

de calidi mundo, qui corruptioni expers est, & aëratis natura, quàm ignis, non potest ignis desistere. Deinde quæ sita possit, non deditur Anaxagoras, cur in quibusdam partibus nubibus, quàm in alijs ignem micare videamus: posteriorum verò ex ratio comburitur, quia modicum iam tantum solaris lux ex aëre & nubibus emanat, apparente fulgure, quod plene indicat eam lucem non esse à sole communitatam, obfistente ei communitati vabra terra. Nec dici potest illum à diversis temporibus in nobilitatem perfectioris: siquidem lux ad sui conformationem requirit profunditatem corporis locati, à quo genita est: tum

Secundo
Artificia.

quia saepe nubes, quæ fulgurantur, nocte gigante. His ergo sententijs scitis, dicendum secundum Aristotalem fulgur non esse aliud, quàm exhalationem in nube accensam, & igneo colore tinctam: quæ accensio potissimum fit vehementi spiritus ad ruber collisione. Non semper autem hæc delagatio contingit, quia non semper materia ad ardeam concipiendam idonea est: quare nec semper ante tonitruum nubes fulgurant. Quoniam verò collisione ac motu exhalatio inardescit & fulgetram exhibet, pluviam est tonitruum, quod per motum editur, prius tempore esse, quam fulgur: & tamen fulgur prius conspicitur, quàm tonitruum audiat. Causam reddit Aristoteles, quia aspectus auditum antecedit, ut in exurgitione patet, in qua dum remi aquam ferunt, & ex ea tolluntur, posterior renigatio sonatur, antequam prioris sonus ad auditum perveniat: videlicet cum imaginem visum transitis momentanea sit, percepta respectabili non eget oculis, quia caliditate antequam percipiendam audibiles verò species non nisi tempore ad aures perveniant: proindeque necessarè aliqua mora scripsi debet, antequam sonus percipiatur. Accidit tamen nonnunquam ut inspecto fulgure non accedat tonitruum auditum, quia caliditate antequam flammam concipiat, nubem diu tenuit & tenuitatem edit. Fit etiam non raro, ut conscientia detur absque ulla tonitruo: cum nubes adeo tenuis est, ut exhalationi discurranti, non valde obstat, & nihilominus eam habet concretionem, quæ ad excitandum ignem sufficit.

Cur alpe-
que fulgu-
re accen-
dit per
tonitruum in
aëre.

Quædam
inspecto
fulgure
non accen-
ditur
tonitruum.

CAPVT V. DE FVLGINE.

Quid sit
fulgur.

Fulgur est exhalatio ignita à nube magno impetu excussa. Dicitur exhalatio ignita, siue ignis in exhalatione accensus: quia fulgur, ut Aristoteles lib. 3. cap. ostendit est ignis, non lapsus ignis delatus, ut vulgus putat: alioqui non esset tam subtile,

ne possit corpora transire quod sepe facit cum forma lapidis in tanta tenuitate feruari nequeat: tamen non sit negandum posse exhalationes intra nubem consistere in lapidem, qui vix cum fulmine tanquam bombardæ globus truditur: quemadmodum & aliquando citharizones in metalla addentantur, ut aduertit M. Albertus lib. 3. trall. 3. cap. 17. & Georgius Agricola lib. 4. de rer. subterraneorum c. 11. Itaque fulmina, quæ non penetrant, sed torquent & diffidunt, in se nullo lapidem volent, quem cuneum vocant. Inceditur verb talis exhalatio, quæ admodum firma esse debet, vel per motum, vel per antiperistaltim i & quia accessu rarefcit magisque cœlestem partem d' nube frigida & densa ac diu retulanti quatit, dum eam tandem recipit, horrendè edit ruiturum: quod si nubem per inferiorum partem, quam tunc tenuerem inuenit, frangat, eadem vi & impetu, quo eam scindit, ad terras feruatur: in aere roror diffundit & dicitur parit, ut plerumque omnes exhalationes ignitæ, tum quia velocissime erumpat, tum quia cœlesti partibus bene augmentatis & inter se coherentibus. Nonnunquam tamè fulmen, quia in quibusdæ s'nt vibratur, non peritigat ad terram sed in aere excogitatur & emanat.

Dicitur autè valde irregulari motu, quia ipsam sequitur peritigulatus plurimus, & datus conglobatus, quo in varias partes volat, ut annotat M. Albertus in tract. de fulmine cap. 1. Plerumque autem obliquè ferunt, et docet Seneca lib. 2. nat. quæ sit cap. 2. quia natura ignis fieri vocatur, quæ è nube descendit subdeortum promittitque in d'um neutra via alteri cedit, nec in supera, nec in infima conuenit: sed media factus via: domo videri ignis conuenit terras descendat. Adde Plinius lib. 2. nat. hist. c. 37. fulmen cum terram penetrat nò aliter quinque pedibus descendit, deinceps peritigulatus altitatem specus tantissimas penetrat.

Sunt hyeme & aestas rariora fulmina, quia hyeme exhalatio, et minus habet caloris, ita ignem minus coeipit, rarioque Scythia, & alie regiones tantum frigide fulminum icibus raro sentiant: aestate verò calidi sicciore halitus terree, et exhorrent, ita in nubem admodum roror & infirma, atque adeò ad fulmina profertenda partem idoneam descendunt. Igitur tam vere quàm autumnis, sed autumno frequentius cadunt fulmina, ob aduersa aestatis & hyemis causas. Vnde, ut annotat Plinius lib. 2. cap. 30. crebra sunt in ipsi locisque semper quodammodo veror, vel autumnis, et in Italia.

Dicitur fulmen à vocibus, quia roror est fortis editus modo superius explicatus, et tunc autè est submissa ignis. A fulgure: quia spiritus fulguris est rarior ac minus compactus. Item quia spiritus fulguris (par sit & per interuallat fulminis verò vap' acta, ac totum coeipit in incendit. Tertio, quia fulmen est ignis è nube vibratus, fulgur ignis nube inclusit. Quarto, quia fulmina non nisi crasis & mixtura nubibus & aëre horum caligine obruto celo prominent. Quinto, quia fulmini vi ad fulmen operatur, quæ ad fulgur: vnde vult Seneca fulgur nihil aliud esse, quàm fulmen futuram fulmen, si plus virum habuerit.

Generis fulminis.

terre fulminis.

Tempore fulminis.

Dicitur autè inter fulmina, crebra, et fulgur.

alias tangit; quia cum obliquè feratur collisima quæque eis obtinetur
 sunt, adeoque in eis frequenter insipiscunt. Plinius libro octavo 55 & li-
 bro 19 cap. 10 affert leuimum coniaci fulmine, nec non allium, nec taber-
 nacula & pollibus vitulo marino detractis; quod è matalebum hoc solum
 animal non percuriat, sicut nec è volucris aquilam. Sunt etiam qui
 affert: forficem lapideam hyacinthi non fulmine non tangit. Veritas hæc
 immutata ab ista fulminea è commenticia videtur: nisi forte, quod
 ad volucras maritimas & ad aquilam spectat, in eis habeat, quod tam eni-
 mant: necno natura insensitè præcipit fulmine, sedque per id tem-
 pus in abditissima tutissimaque loca recipiant. Nam leuimum ante pau-
 cos annos de celo tactum narrat. Vicinioribus ad degnam caput li-
 bro tertij huius operis, & illud de hyacintho fabulam esse docet Scali-
 ger exercitio in Carduaria.

Leuim per-
 curi fulmi-
 ne.

Scaliger lib.
 3. Nat. 4.
 p.

Sunt experientia compertum, fulmine non eodem modo omnem
 materiam in putre & vaporem, sicca in nullo modo condilic au-
 rum, et à argento conflat in turmentis vagina, solum lapidum riu-
 lato ligno circa pile ferream distabat: integro sacro, & interdum nulla
 ignis, aut illius nota exterior apparet, olla commotiss: de viderunt
 frons vehementius distat per obicitur perit lapide ferro, ac duriti-
 ma quibusque coægit, tenetis & rancidus, licet flamma opportuna
 videtur, parit. Quia rei causa est aduentu Theophrastus libro 3
 de causis plantarum cap. 19. D. Damastron in suis Physicis capite 17.
 post Aristoteli cap. 1. lib. 3. qua in 19, que igitur trucidat oblitum,
 quibus sunt dura & densa, necesse est fulmine, dum eorum conuulsam
 vincit, moram trahere, atque adeo in ea vim suam imprimere, cui ta-
 men imprimende motus vel itas locum non dat. In alijs verbis que ta-
 men & rara sunt, ubi fulminei sibi resiliunt nec inuenit per pe-
 tros & occulta foramina celerrime, atque adeo sine iniuria transi-
 unt.

Cur fulmi-
 ne alia etiam
 mater, alia
 non.

Accidit etiam nonnullis referente Alberto in tractatu de toni-
 tro cap. 21, dolium fulmine corruptum frangi & conuerti ipsam aut
 vimam habitò coactum stas, in et rigore ille triduo daret. Videlicet
 quia calor potest liquoris addensare. Si si sicam exhalationem adu-
 cationem: hac enim variata gignitur id, vitrum, sulphur, aliisque id
 genus. Igitur cum fulmine vitrum calidè exhalationibus coactum per se
 tangit, nec id ob liquore copiam aliamque causam penetrat, nec in il-
 lias partes intrinsecusque addensat & durat, quibus totum vitrum qua
 si corio inclusam detinetur eo modo, quo aqua cum exteriori gulfos,
 per se tota coactum, nec distat. Declarat hoc Albertus exemplo. Nam
 Pliniam herba de qua Dioscorides libro quarto capite 70. & Sigeus
 libro septimo, si vino admiscetur, implet ipsam hanc moræ quodam vis-
 colosam vitrum in suo calore ad extrinsecas distulit, sedque obdu-
 citur vino quodam velut crassa, que per aliquod dies coactum nec
 distat, etiam trahit rale.

Combu-
 stio vitre
 non è ful-
 mine vult
 coactum.

At eam è oppositam, aliquid accidit referre Lucianus, si quidem
 illis

Conferuntur
in vasis
I. Quia de
hinc dicitur
quod.

illud dolio vitum fulmine exhalatum fuit, quam herules quosdam tan-
tum excuisse putandum erit. Itaque dolium illud, quia rariori
substantia consistebat, fulminis vi laxatum fuisse, cuiusque latera omnia
rara facta, ita ut ignis ipsius facilius ad se reciperet, atque accen-
si calor sui vi repelleret vitum efficeret & ablatum. Cum autem
defuncto dolio vitum incolante permixtum, dolium relictatum est ac
relictando constantem.

Perant autem vitum, quod fulmine concretum fuit, cum ad liquorem
recte potum exanimare, vel deventum inducere, nimium quia fulmine
habet in se nocuas qualitates sulphureas, aut aliter similes materia, qui
bus vitum infectum. Quod etiam in causa est, ut non solum tactu fulmine,
sed etiam afflatu fulmineo vitum, quum istiusmodi delectio ad vitum
quoque, vel ad impulsum aeris fulmine commoti referri queat.

Denique perculsum est venenata interdum post fulminei plagâ
venenata deponere, & contraria que venenata antea nihil habebant, op-
ferri contingere. Ratio esse potest, quia illi fulmine venenata exoritur: his
verò sulphuream nocuamque exhalationem impedit. Verum hoc tunc
accidit, cum fulmine in prioribus hancque dicitur qualitates non re-
liquit, alioqui ablatum in eis natura venenata nocuas ipsi venenata
aliquando impuler, non facta ac ipsa que, venenata antea carebant.

TRACTATUS III.

De cometis.

CAPVT I.

DE MATERIA, ET NATVRA COME-
tarum varie philosophorum sententia.

Nunc omnes ignis rationes principem locum
obtinere cometarum, qui omnium in se oculos commo-
tatur, ac nemo non scire quid sint, desiderat: & ut
ait Seneca lib. 7. ratus quasi cap. 1. horum oblitus
de aduentu querit, ignis verum mirari de-
beat, an timere. De his proinde vultus à philoso-
phis disputata, multa ab alijs etiam auctoribus me-
morata & litteris prodita sunt. Quare de his etiam

non solum differunt. Ac primò de eorum materia & natura. Fuerunt
autem de hac re varie sententia, quas refert Aristoteles lib. 1. cap. 4.
Ptolemaeus 1. de placitis cap. 1. Quidam cometarum materia caelesti con-
stituta esseque de numero stellarum errantium affectari sunt, quod Apollonius
Macedon Chaldaei apud quos studuerat, v. firmi facili aiebat. Ve-
rum qui hanc partem secuti sunt in disceptatione abest Democritus de Ana-

Quid sen-
tiant De-
mocritus.
& Anax-
agoras.

Quod qui
magis sit
et materia
caelesti con-
stituta. The-
ophrastus in
libro de cae-
lestibus.

Anaxagoras

magis pariter. Cometam non esse aliud, quàm qualem planetam
placuerit d' septem, quia Astrologia contemplatur eam videlicet non
si placet, sic inter se se appropinquat, et collido in vnum locum fa-
ctum longioris sideris reddunt. Quod si, ut propter varietatem eorum situm,
mutanturq; distantiam tunc maiores, tunc minores apparent: modo
haec, modo illam signi oculis offerunt. Pythagorici & Hippocorici Pythagor
non Cometam, medicum patens, sed alius. Cuius natus, etque audire
Aethylos exillimarunt cometam esse vnam eandem stellam en-
stantem à septem vulgaris distans, quae non nisi per longa temporu
intervalia nobiscum hanc, quod solent fieri semper dormitur, cuique
ipsa dicitur propter viciniam absconditur nec se in conspectum det, nisi
cum ab eo digressa. Qui philosophi in eo etiam inter se differunt,
quod à Pythagorici dicitur eandem esse quae Cometam esse ipsam sidem in
partem, aut ab illa fluxu: et Hippocorici autem & Aethylos esse quodpiam
sideri adhaerentem cometamq; ex h' sideribus in aliam orbem & quia
eiusdem huiusmodi sideris exspirat & tanquam speculi, red-
ditur, sicque eos colligit, quia tunc stella, cuius in a' trabatur, idem sit
sunt, vel ad eius latera deducunt, stellam cometam nobis videt.

Apollonia M'vodie natus est Cometam esse stellam creatiõ à sep-
tem alijs diversis, non tamen eandem stellam, quae per annos diver-
sa temporibus in conspectum mortalium post certa lustra eunt: ha-
beretq; motum ab aliorum planetarum curis longe distans, tunc in
altitudo caelestis mundi locatæ & tunc sic facit, tunc deorsum descendit p
partem autem cometam tunc deorsum eam in motum in caelis venit.

Secunda libro citato assertur Apollonio, quatenus ait Cometam
esse stellam emittente differe tamen, quia illius motum in iter diger-
sum locedere, & cursum incognitum esse ait. Dicit autem plura stel-
las vige, de quibus quædam Cometæ sūt, præter eas, quæ de Astrolo-
gia traduntur habet: quia in maximo & pulcherrimo corpore, hæc est,
cuius inter innotescitibus stellæ, quæ videntur decore vando auferuntur,
quæque æteris intertem esse tunc in partem, non cometæ, ut patet
tunc se se proprio motu emittunt, tunc vero hanc hanc & man-
bita populæ. Quare fatendum erit plures dari planetas, quam septem.
Tunc rogantibus cur non hanc aiam stellas emittant, si est, con-
nectarum observant: sic verus responderi videtur dari, quæ esse
dicitur, quæ tamen qualis sit, ignoratur.

Siquis item opponat stellam esse in figuram rotundam, congregata;
cometam vero crinem, & barbam porrigere: oportet cap. 27. citatis
libri non debere ad mirum videri, quia cum mundi concordia ex dis-
cordibus oriret, & natura non ad vnam formam opus hanc præferat, sed
spem varietate se audet, à reliquis turba cometæ locentur, eaq; distan-
tiam faciem attribuit. Quod verò cometæ inter æterna natura ope-
ra colligunt debeat, utque ex æria confectione maxime existat, pro-
bat, per quædam, nec erit, hanc hanc, quæ nascuntur inter fugam de
mutati. Nec enim potest aliquid diu manere in eo, quod adeo verit-

Pythagor
et Hippo
corici.

Apollon.

Argon.

Teles. dicit.

Mundi co-
cordia ex
discordi-
bus.

illi est, ut nunquam ibidem deum permittat, sed ita breues temporis
 aliam partem abeat. Quod etiam super exemplo nubium, quia aer in
 nubibus non fixat, et poterit in quibus partibus de ex quibus salutaris, quae modo
 aggregatae, et in die digeratur, nunquam immota parent. Quare fieri ne-
 quibus, ut ignis scintilla in corpore vago solida, & tunc persequatur hu-
 mane. Aut ut quod si cometae caelestium moribus, & aera patitur alterentur,
 semper delectantur. cum aer tanto fit crassior, quanto est terra rari-
 or, & tamen nullum visum Cometae in ista regione demonstrat, solo ap-
 propinquare visus est. Propterea si Cometae essent ignis collectio, alteren-
 tur, diebus nullo ac minor fieret, quod negat experientia. Denique mo-
 gno in orbem non convertit aeris ignibus, quos videmus sub caelo. Pa-
 tendum igitur Cometas solera esse, & aëre naturae esse, & collecti-
 bus corporibus.

CAPVT II. SVPERIORVM SENTENTIA- rum confutatio.

Cometas
 non esse in
 aëre, sed
 terrae plane-
 tarias.

Sententia, quam proximo capite retulimus, quatenus
 Cometas de caelesti natura esse voluerunt, omnino
 ter, et prorsus omnes à veritate deficiunt. Ac
 primo ea, quae statuit Cometae esse collectam mul-
 titudinem planetarum ex eo convincitur, quia quo tunc
 parte planetae visentur ab se distanti sunt, comas,
 aut forte comae, supra horizonta sua videtur, inter
 illi Cometae apparet, & aliquando si terra aëre tantum
 non solent inter se, sed etiam cum aëre, & aëre comas sunt, et
 capite tunc docet Aristoteles, quo tempore nullus cometae videtur.
 Secundò, quia planetae non degreduntur à Zodiacis, & tandem Cometae
 alijs caeli regionibus visentur. Tertio, quia comas non visus planetae, et
 aliter brevis temporis spatio durat, et in confusio, & in de lapso solis
 parte: & tamen comas nonnullas hinc narrantur spatio conspicitur.
 Quarto, quia oportet quod si comas collectam data lege & definitio quon-
 dam certitudinis accideret: Cometae vero non eo pacto reuertit. Quinto,
 quia Aristoteles regnum suum Cometae totum laetum circulum copiens,
 qui si ex planetae voluisset, nec tamen simul planetae qui tunc sunt, nec
 aëre plures ad eam magnitudinem effugendam se essent.

Opinio vero Pythagorae, Hippocratis, & Mithy si aëre Cometas
 esse vult, eandem, stellam errantem à vulgari distinctam ea
 ratione convincitur, quia sequitur ex illa nunquam duos Cometas si-
 mul viseri, cum oppositam docet experientia, teste Aristotele lib. 1.
 cap. 6. Scalger etiam exercit. 20. in Cardano affirmat se duos simul
 Cometas visisse diuersa latitudine, alterum maritimum, alterum ves-
 pertinum multis diebus. Item quia si Cometae propter Solis viciniam
 obli-

obliquitate, & per diuersionem ab eis committitur, nec possunt rursus
 revertari, nisi retrahendo ad Solem à quo deflecterunt, hanc itaque possunt re-
 uoluerunt, quo magis à Sole auerterent, tan tantumque leuiores, nobis ap-
 parent deinde quo ad eundem propius accedunt, eo magis dilatantur &
 absconditur deorsum praeter effugiat aspectum. At quod aliter in Co-
 metis res habet placuit esse sequendum in magna à Sole distantia ma-
 gnetice. Postremo quod Comete non sint facile reuolutes, ad eum motum
 quem à Polluxem & Seneca una opinantur eo creditur, quia
 dicitur eorum sic dispositum, & ita fluctuant, nec possunt ij rursus re-
 uoluari, ut patet ab observato cometae.

Cometa
 non est
 in aere.

Sed eorum illiusmodi fortitudinem, qua Cometae è caelesti ma-
 teria componuntur, in quibus illi sunt eadem proximo loquente ca-
 pite, cum illis dicitur Cometas infra lunam ex elementis constitu-
 tos esse pag. 1.

Ad argumentum uero Senecae respondendum est, uti nec ad modum
 variatis & incassatis sit ad tantum non impedire, quo immenso quae ma-
 ta viscosa ac bene cohaerente materia in eo possit aliquot mensura spacia
 Cometa durare, subeunte interim motu ipsius aerae, quae puerit cum
 illo in orbem versanda licet viscositas, quia tenuis & munda collatur ma-
 teria, hanc tēpore dissipantur. Non descendit uero Cometa sequendo pa-
 rtem ad hanc sicut terra viciniam, quia uel ibi superius et fissus sit, quia
 Cometa non accidit nisi in magna copia viscosa exhalationis, quae
 in sublimiori tantū regione coarctatur, & inflammari potest, ut pro-
 greffu exponatur. Non descendit enim suo per motum, quia cum leuitate
 ignea, quae etiam in magna densitate potest esse maior, quam sit leuitas ae-
 ris, itaque ne descendat, non incedit attractionis, ut aliquid aliter. Non
 oportet enim Cometam singulis diebus magnitudine incrementum,
 aut incrementum, saltem notabile, habere, quia potest materia leuio
 igitur quia ille est, accendit eundem tantum, quod nostrum aspectum,
 aliquando leuare, sed tantumdem ei firmis aliunde subsistat, quan-
 tum subsistat. Denique facile arguendum est ad probandum Cometa-
 rum caelestis naturae esse, quod in orbem eor, cum eo pacto mouentur
 etiam ignis, superiorque pars aeris, quae infra lunam sunt, quorum
 circumspecti rapti cometarum dicimus.

Solutio.

Cur Cometa
 non descendat.

CAPVT III.

EXPLICATIO ARISTOTELICÆ, VE-
 reque sententiæ de materia & natura Cometarum.

Errores Aristotelis primo libro cap. 7. quam tenent
 Proclus, & Albinus in libro de cometae
 etiam itaque, Albertus libro tract. 3. cap. 5. Anthonia
 Algorius, Alexander, Philoponus, Averroes, Aliques
 & alij.

Aristotel.
 Proclus.
 Albinus.
 Albertus.
 Averroes.
 & alij.

paripartiti: est Cometam non consistere natura celesti, sed substantia, cuiusque materiam esse aërialissimam multam pinguem, crassam, coactam partibus bene congruentem. Nam que huiusmodi est, fluxum consistere, conceptumque, diu firmare potest: aliquid si materia parca sit, ac facile dissolvit, illud, ut reliquit ignita commotione extinguitur. Patet tamen subacti cometæ meteorici, non aëreæ celestis, argumento aliquod cum cometæ apparent, turbulenti ventorum flatu, et iniquæ beatæ esse constitutum: numerum quoque magna tunc aërialium terræ copia seorsum occupavit. Vide aliud Aristi, in Phœnomenis.

Comitæ existunt multa squallentibus aëre.

Ingenio
Cō
mota.

Suppetant huius rei non parva exempla. Tempore Anaxagoræ ingens cōmætes constituit septuaginta quinque dies arsit, quæ tanta ventorum tempestas secuta est, et lapides veluti magnitudine à rupe cadentes in abissi turbæ ferret, demitteretque in Argos flumē Thraciæ, ut Aristoteles primo lib. huius operis cap. 7. refert. Sed sequente Nicomacho Atheniensis principatus circa æquinoctiale circuitum cometa fulsisset, ad urbem Corinthiam magna ventorum vis locustis.

Præterea experientia constat Cometam interdum à parva quantitate in magnam, deinde à magna in parvam ventis tandemq. comam abscidit: ac notatum aliquando est Cometam quandam, qui se paulò ante supra horizonteram existeret subitò diti parci ex oculis evanuisse. Sitummodi verò incrementa & decrementa, atque extindio, notantur in substantiis celestibus, que ab omni parte libe exemptæ sunt, cadere possunt. Nam quod aliæ Cometæ non extingui, sed abscidit, imponi capere solentur. Deique Mathematici instrumentis Astronomicis hæc altitudinem dimensæ deprehendunt Cometæ esse hanc inferioris: non igitur in celesti, sed elementari mundo insere. De hac verò altitudinis Cometarum mensura conside Regio montanò in tract. de Cometa, & Joannem Voglium in opusculo de Cometa, qui anno Domini M. D. XXVII. apparuit.

Obiect.

Obijciunt tamen à veterioribus Philosophis & Astronomicis conculi non videri negandam etiam in aëtheria regione Cometæ apparere, cum illi experientia comprobet. Nam Alazarus vocum Bellem aliquando supra sphaeram Terræ visam prodidit, & Halil sup. 3. quadraginta Ptolemæi cap. 9. aliam se visisse testatur in 19. gradu Scorpion cum Sol esset in gradu & signo illi opposito, videlicet 19. gradu Tauro. Et nostra ætate anno 1773. in Constellatione Cassiopeæ novam sidus comitæ magnitudinis cum magno spectantium admirationem apparuit, quod anno 1774. evanuit. Sed nos quid de eiusmodi stellis, et verè in celesti regione conspiciantur, sententiam viduam in a. lib. de celo exponimus.

Auspost.

CAPVT IV.

nit. Verſa ſiſtencia eſt cometi non eſſe durationis tempus ad exactam regulam deſignatam. Cuius ſex meſes raro videntur. Namque ante Hieroſolyta occidit cometâ per integrum annum vixi inſperdiſſe narrat. Iſepliaſis, Philobello Iudæo cap. 44. Duravit quò tandem cometa, poſtquam ab aſtuceſtâ exhalatione quiſus abſortur. Sed non huiusmodi ignis qui viſcoſi illi materia depaſcit, medicos ac lios eſt. Et medicos ad igni habet proportionem. Tertio, quia cõtiat ter eis à terra pululanti ſuggener. Iudæo, aſtuceſtâque ſiderum impetioſorum eam inuantiã.

Mores.

Mores cometarum non vniſi eſt, ſed multiplex. Primum ab oriente in occidentem quo v. à quam ipſe in caeleſtibus, & igni, ſupernaque aeris plaga in gyrum voluatur. Secundus ab occide in orientem qui non proprius motus eſt ſed retardatio prioris motus facta cõparatione ad partem caeli, cui cometa recentis ortus reſpondebat. Conſtat enim cometâ, qui proxima nocte caruſus ſub Aplanis ſupra ſe habebat parua poſſe dici ab eo aliquantulum deſtare verſus orientem. Hæc vniſi retardatio eſt eo propterea, quia ignis & aer cum ſint fixa corpora, non occipiunt totam efficaciam impetus caeleſtium laterum. Quia etiã res aeris calidiorum, quo cometa vehitur, aliqui valde ob ſitum motum & eandem, quia captus obliſitatem. Tertius motus eſt, nunc ad Septentrionem, nunc ad Austrum, aliisq; locorum differentias. Hic autem motus acciſitur vel eſt impetuſu aliquibus ſiderum in cometa magis inclina, vel eorâ quia cometa materiaſi inuentionem ſequitur, & ad eam partem, qua illi eſt ſuggener, paulatim ſerpat. Quartus eſt, quo videtur motum comete, quia deſiſt illi materia ex parte inferiori vel dextera, quia ex inferiori parte acciſitur vel eſt motus quia ab aliquo ſidero in locum ſuperum exciſatur, aut ingreſſione, & in ſe comete mole aliquantulum decidit.

Colores.

Cometarum colores (non quilibet vni, quia hos non habent, ſed facti & apparentes) multi varique ſunt. Alii ſuauiter & quali argenteo eſſe fulgent. Alii ſunt ruber vel ſive vlla luce alij flamma, & hæc ad partem & tenuiſſimam circa ſe voluere ſummi ardoris. Quidam cruenti ſunt & mixti, & tunc accentiſſima præ alijs ipſis. Que varietas à materia diſcrimare natã eſt, & eſt, ut videtur eſt in flamma, cum materia rarior eſt candidam ac parum exhibet odorem cum materia & multa ſuliginis flammam. Atque ita in ceteris huiusmodi res habet.

CAP. V.

QVID COMETÆ PRÆNUNTENT.

Vel ad comete ſignificationem ipſat: qui de ea re philoſophatur, multum referre putat (ut Plinius lib. cap. 15. notant) in quas partes ſe ſoluetur, aut cuius ſtellæ vix accipiunt, quique ſimilitudines reddat, & quibus in locis emicat. Quodam tamen ſunt que, ut plerumque

ritum, à toto cometarum genere significatur. Primum quod est cometæ
ventorum flatus, Martium cometa, nisi ad superam aëris regionem mag-
na exhalationum copia eluctetur, gigniturque recessum est reliquum
in medio & infimo aëris tractu magnam halituum, qui ventos eredit,
multitudine. Secundum mundi temperatæ, que veterum aëri con-
sepantur. Tertium, siccitas & humiditas, que cococato à terra succo de
spirantibus, existant. Quartum, terre motus, nisi diu exhalationes
accruantur, liberantque à terre sine exitum quærant, cococit & hæc
illuc agerant terram contingit. Quintum, aëris in omni perlequatione siccitas,
& visciditas halitus inducere præsertim arcta loca palustria & vltima-
sima quibus humor ad spem exsiccatus comparetur. Sextum, maria,
ipso maxime, qui casus siccitas caliditasque forentur. Per vulgatum est au-
tem cococitas principum motus portendere, Vnde illud lib. 3. Syllabi-
tatum ostenditur

Sole sibi occiduo vero, vocatus cometa,
Stella relucet, gladij mortalis index,
Et famæ & mortis prædicatorumque victricis,
Atque ducum interitus magnorumq; vtilisq;.

Potro hæc prædignificatio dupliciter intelligi potest: vel in re cometa
mortem regum præsentificat tanquam ligna ad id dixerunt absq;
tarel que necessarium casus indicant. Prior significandi ratio incolu-
tur à D. Damasc. lib. 1. sibi cap. 27. vti iam superioribus ostendimus. Poste-
rior nimium remota est, Nam quod aliis reges dicitur id videri & ha-
mores subtilitas habere ideoque eos aëris intempe sicillit à sinistra
te deorsu, frigidam effluuiam plerique infestare multi in comæ arguunt
libris nota homines, regibus deliciaiores fieri quibus tamen cometa nec
mortem afferunt, nec detrahunt. Sed mirandum quia potentio magis,
quæ vulgarium hominum incertis notari solet, idem mortem regum
ab ipso pendio creditam est, vt M. Ali. lib. 1. tract. 3. cap. 18. ostenduntur.
Vel potius ideo hæc ex affirmatio hominū motus occupavit, quia eo
magis vt D. Damascenus placet, ex diuino inflicto regibus morte potest
dare. Proferunt vult cometas mortuos significare mortem regis, et
fuerit in ipso, quod in natiuitate aliorum regum præcipui in reg-
no ascendit. Sane etiam qui dicunt si cometa fuerit in medio-cæli bene
vult irradiare raptu Solis, vt Martis, potius regis incrementum, quæ
regis mortem significare. Sed hæc, aliæque his similia, que ab Astrolo-
gis traduntur circa prædictionem cometarum, cum sint in hoc, aut alio
figurali hinc vel illinc hominis natiuitatem spectante, minime aucto-
ritate habent, quia infinitis fuerunt modis, & eorum plerumque signifi-
cacionem cococierunt. Quæ de re ex auctoritate accuratè in libro de casu-
lo differunt.

Pyramide
cometæ vel
terram de-
tinet.

Procellis.

Siccitatem
heridita-
tum.

Tantum mo-
tus.

Aëris in-
flectionem.

Mortem.

Regis motum.

Syl. 1.

Postquam
cometa co-
mæq; de-
notat, iustè
intelligit.

CAP. VI.

De figuris & diuersitate cometarum.

Plura

Nunc de cometarum speciebus, quæ ab eorum figuris posterioribus deserviunt, agemus. Aristoteles 1. lib. cap. 7. bellissimè dicitur cometarum varietatem tradidit. Atque cometas aut esse globulosos, qui videlicet comam habent circa se, utriusque in orbem (sunt autem porrigi in longitudinem & barbam caudatam appendentem gerere. Rursum alios esse cometas, qui sphericos sunt ac per se conspicuntur 1. alios, qui solummodo sua errantibus & circumstantibus, & sub eo existunt. Proceri vero atque comæ ex parte cometa hæc posterora non inveniunt, quia solum comæ est ignita comæ tione habent, si tibi quidem gigas solent, cum exhalatio infra aliquid si diu posita inflatur, ita ut inter illam & sidus, nullum comete intransillat: sed colorum indicio utriusque in vobis coeet & in eadem suspensio fit: quo pacto vobis herosorum aspicientibus, celare cum terra existant videntur. Ita vero fit, ut stella ipsa quasi crassa effluat: sicque accidit in cometa, quæ ex se per se infra hauriam, aut Solem existunt. Ut enim se hauriam se Solem videntur cingere, cum ab ipsa longissima intera pedum distantia, ita ignita exhalatio comæ in se et colorum spectatur, esse illa in aeris regione, hoc est in orbis mundo existit.

Cometa
erit, hoc
hauriam, cau-
data.

Sane vero veritas est diuisio comete in eriantem, barbam caudatam. Si enim exhalatio in medio transit, ita in extremis autem partibus eritior & subter, ita ut lamina circumque veluti crines in orbem hauriam, eriant dicitur: si exhalatio veritas vobis solum partem longè extendit, caudatam vocant, modicè porrigit in barbata.

Astronomi cometas cometarum species tradunt. M. Albertus libro primo tract. 3. cap. 1. quinque enumerat, Plinius lib. 2. cap. 10. ceteros.

CAPVT VII.

DE STELLA, QUÆ CHRISTO NA-
to Magis præluxit.

Invenit nos splendor eius stelle, quæ Christi natiuitate in Oriente erudit, Magisque ad divini Regis incarnationem præluxit, ut de ipsa quoque phylax loqueretur. Scierunt in primis sidus hoc veritas Orientalem plagam (Asia videlicet) operatione ad Palestinam, Magis apparuisse, cuius secretione colubis numeris afflatus iustitiam haurit quasi oculi inquam loquentem agnoscit, & vique in Bethleem transit, oppidum in se profectus. Id quod etiam multo ante Erythrae Sibylla libro octavo osculorum præsentia fuerat.

Dominique Magi nullam colere sectam,
 Mostratusque Dei precepta legentibus adant
 Et in preceptis.

Rationem vero, cur Deus illiusmodi spectaculo Magos vocaret reddidit Theophilus ad synodum Matthei caput, cumque quia cum Magi Astrologi essent, ut refert Tertullianus in libro de idolatria, contentantur fœdissimi quæ signa aliqui Iherosolymam, sicut & Petrus prætor caput pœnitenti multitudinis ad Christum impendunt adducit est.

Quam tamen solent esse cæcæ stella de numero celestium aliorum fuerit. Nonnulli, quorum meminit Abulensis ad caput citatum Matthei q. in arbitrio sunt fuisse vram ex sideribus intractibus, aut ex planis. Hæc tamen opinio contra Patrum consensum improbat, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 11. d. 1. art. 1. ubi dicitur, per speculatio- nem est D. Bello de heresia Christi generatione. à D. Chrysolomo hom. 8. in Matthæo D. Damasc. lib. 2. c. 7. à D. Augusti lib. 2. contra Faustum c. 7. & ab alijs. Item illa singulis diebus existunt, & occidunt: illa vero stella spectanda de perpetuo debet. Secundo, quia diuina lux astris circumferat & abscedit: illa interdia lucet, tanto splendore, ut alia cæli lumina videret, sicut D. Agnatus in epistola ad Ephesios docetis quarta refert. Tertio, quia illa dum operatur, occidit ab eis, cum enim Regis Hierosolymam etque dicitur, ibi tamen de hinc, non curio sic viderem probuit. Quarto, quia erat terræ vicina: supradem consistit supra spectantem, in qua erat diuina insula, tamque palam commoedrat.

Quoniam ergo stella illa de sideribus æthereæ regionis non fuit, quæ sit aliquis cum saltem cometa dici debet. Respondeo de magis cometam fuisse, ut facile videbit quisquis ea considerat que hæc differunt de natura & ingenio Cometarum, de illorum motu & quantitate sub diuina hæret, & distantia à terris. Que omnia in eiusmodi stellam minime conueniunt, ut ex proxime dictis planè constat.

Fuit igitur prædicta stella nouum quoddam & insiduum Meteorum, non naturali, sed Angelica, vel diuina virtute & insensibile materia constituta, & enim hinc fulgere non sperium: quod non super- ve, sed aliam Angelis ministerio deferretur. Deus tamen Chrysolomus hanc illa & in caput Matthei, Fulgentius l. 1. de Epiphania, & Gregorius Nyssenus in dialogo de magis existimant fuisse Angelum, qui ea signa stelle apparuit. Ratio vero, quæ Magis vrbem Hierosolymam impediret hæc oblatore potuit, multiplex est, nempe vel quia Deus subtraxit communem consuetudinem illa sui magis ad oculos transmittit: vel quia eo interiori spatio locum ei ademit: vel alij etiam modo, quæ esset Abulensis ad caput impendunt quæstione 4.

Ad hæc tamque quædam existimant hæc stellam singl tantum vi-

la n à Magis in Oriente, utaque et auctoris, cum egressis Hierosolymis in unum apparuit vocant: Indopac eos ad praesens dicitur. Verum contrarium se ostendit, quae ibidem cum Magis per totam iter fuisse committant loquuntur: plerique ex antiquis Persarum

TRACTATUS QVARTVS.

DE SPECTRIS, ET IMAGINIBVS,
quae sub astris, alijsue locis in subli-
mi apparent.

CAPVT I.

DE CIRCULO LACTEO VARIAE PHI-
losophorum sententiae.

Lactea de impressionibus aeri ignitis: nec ad
eos, quae ignitis non sunt accensum erit. Ac per
aerem de quibusdam spectris, quae in partibus loco
videntur, differemus. Et quibus primò occurrit la-
ctea vocata, seu via lactea, quam Quidam primo
Metamorphoseon in paucis describit.

Est via sublimis caelo maxime lactea:

Lactea nomen habet: caelorum notabilis ipsa.

Fuit autem de hoc circulo magna inter philosophos discrepantia,
quorum sententias ostendit Armetoda 1. lib. huius operi cap. 8. D.
Democritus in Physic. cap. 19. Plutarchus lib. 3. de placitis cap. 1.
Macrobius lib. 1. in somnium Scipionis cap. 19. M. Albertus lib. 1.
tract. 1. cap. 2. Soterichus in sphaeram Proci, Maritus in lib. Astro-
nomicos, Ioan. Pagan. Minutula lib. de exortio vanitatis septu.
Higius lib. 2. de celestibus signorum historia. Quibus fabulae de
lactea optis, vel lacteis: de rubeo & compositiore phaeocentis: de au-
mentum ab inferis ad caelum via: de illustriam rubeam domo: de
sola ad certum constans eos Thyctis lacum, quae à praesens circa
lacteam circulum variè dicitur fuerit: non tam in modum

Circulo de
lactea.

affertur, qui Physicis rationes inuenerit conueniunt. Possidens
teste Macrobius loco citato multarum aliarum arbitratus est hanc cir-
culum esse dispersam quaedam sidera cabat, quae sic à variis
tas Zodiaco alacris obliquant, ut quoniam sol in equino Zodiaci
terminis caelum relapsam oculis partem totam in unum partem fa-
cit, hanc circulo à via Solis in obliquum rubeam partem variè dicitur

non sicut solido acciperet. Hæc sustentia à vero a' est: priusquam, quia non potest reddere eam ipsam sibi nisi in unum daret, quem ~~conferat~~ dicitur quæpiam esse à calore. Secundo, quia rigor, qui ad veniente prius accendit, sicut indicat non dari temperationem illam, cum gustu multo ad arbor solo spissus legitur. Deinde, quia calor, cum sit qualitas elementaria, & in compositis inveniatur substantiis concretis, utriusque in certis modo locum habet. Quod si Possidens nomine sibi calorem ipsum intelligat: ex eo refellitur, quia æthera regio non est ignis tantum, sed alioquin largè daretur, et prius de calido cum Aristotele ostenditur.

Dicitur perquam obliquam densam, concretamque, naturam in vnam curam limitari esse quam ad ætheris fabricam designatam consistitur: cadere vero sub aspectum ob suam concretione, cum reliquis ignis similitudine tenitate obcuram effugiat. Hæc opinio, cum ignem in æthera regione collocat, ex præsertim dictis contrahitur.

Theophrastus existit esse diametrum hemisphæricorum compagem; Theophr. ita ut quo parte hemisphæra ipsa coeant, & ut vnam sphaeram componatur, claritas illa videatur. Hoc placitum rei quædam difficultatem & causam mirandè exponit; cum licet talis congruentia istis admittatur, rationem conspicitur cum luce non deest. Accedit quod calidum cum a prima sua origine in formam rotundam redireque coarctatum fuerit, ridiculum est afferere ipsas partes in eo circulo fuisse compasas.

Democritus & Anaxagoras crediderunt esse limes stellarum, que à Sole ob terræ interiectum non conspicuntur, nec illis obducantur splendore. Hæc vult confirmat Aristoteles; tum quia licet nequit, et sol omnes interitales stellas non tempore stipiat; tum quia, illo id fieri posset, non adhuc esset causa lætæ curæ. Horum similitudinem ea ratione demonstrat; quia, et constat ex Astronomia theophrastis, sol est magis maior terra mole et, et perpendiculari demonstratur, cum corpus opacum obicitur horizontali à quo magnitudine vincitur, radij à lumine producti eorum tandem post vitream laticam à corpore opaco: vide iam eorum diffusio non impeditur. Parer etiam vitream terræ non pertingere ista sphaeram Mercurij. Quo fit et terræ compositio utriusque impedit valat explanationem rudem sitis ad sicut inæritia: neque adeo omnia à Sole perpetuo collustrari. Deinde, quod nec si terræ vitrea ad stellas fixas perueniret, ea lætæ circuli causa haberetur, attendit: quia tunc Sol alias & alias stellas diversis temporibus indixit sua latere asperet, alias quidem cum in signis est austrifluat alias cum in septentrionalibus alias in æquinoctiali circulo quare oporteret lætæ non in istam tempore stellas terti, nec easdem perpetuo exhibere facies: sed pro tempore mutari: quod falsum esse docet experientia.

Igitur Aristoteles lib. de meteoris cap. 8. docet circulum lætæ in

Strenua
Diodori.

Democriti
& Anaxa-
gore.

Sol maior
maior terra
maior mole.

are, non in celo consistere: effluque laci diffusis & exuberantem
 concretione exhalationem inflammationem vi, admodum frequen-
 tissimam & ingentem, magnitudinis stellarum, que sunt in ea tota pla-
 nis, in qua alii vident. Traque velut magnam quendam & perpetuam
 Comaram coarctatam designare sub sideribus esse consuetudineque be-
 neficio facta, generis pulchri amatiore afficitur. Potest autem
 hanc sententiam laudem: primam quia ut sperare ad concipiendam
 fertur, itaque ipsam idonea, cum sub aliquo vno sidere concreuit,
 contra stelle faciem exhibet: Ita coarctationem est hanc quod acci-
 dere sub ipsa sideribus illo sidere choro, cui huiusque orbis subji-
 citur, & coalescere in eis non vident, sed innumerabiles stellas crui-
 tas, que totam illam vim ignea luce coarctant. Nec obest quod
 sub toto Zodiaco, qui magni lateque splendentes stelle abundant,
 hanc circulus non fulget: illic quia aperta ad id exhalationem concre-
 tu non datur, propece quod eam Sol & reliqua sidera errantia afflu-
 tu suo confestim extenuant & dissipant.

Secundò idem corroboratur, quia circulus lacteuslibi fixis ve-
 dique non est, sed alicubi amplior, alicubi contractior: alibi clarior,
 alibi obscurior: curvis alia sui parte simplex, alia geminata: que di-
 crimina non aliam videntur habere causam, nisi quod exhalationem
 conglobatio maior, minorque pro magnitudine & vi siderum & ver-
 ra affert, circulusque varietate illa distinguit. Hoc igitur modo
 comprobari solet Aristoteli opinio, quam tacitè D. Damascus in
 suis Phisica.

Varia cum commentis philosophorum & Astrologorum confir-
 ma erigit: statuant quoniam perditum circulum esse in A plane, hoc est
 in octava sphaera. Necessè è perceptio, ut Lactentes & Pa-
 rifices, & quidam de familia D. Thomae, ne viderent ab Aristo-
 tele palam defecisse videntur, atque zodiacum, quem habent, cor-
 ruptum esse. Sed hoc regit auctoritas Graecorum interpretum, qui
 eandem sententiam in suo contextu Graeco legunt Aristotelique ac-
 cribant: quod etiam Erici Planusius loco citato, Averroes, qui
 nuncquam negligit Aristotelem errasse putat, dari sibi beneque rei
 intelligentiam optat. Alij volent Aristotelem non affirmantem, sed
 probabiliter fuisse locutum. Non dicimus eum, quantumlibet aucto-
 ritate persequi valeat ingenuo, hominem tamen fuisse, i quo prode
 nihil humanum alienum existimare oportet: humanum vero est in-
 terdum labi & errare.

CAPVT. II:

EXPLICATIO VERÆ OPINIONIS

de lacteo circulo.

38 IN LIBROS METEOR. ARIST.

lax, sed magis ex parte geminatae, de quo in Prohemio in lib. N. magis
 constructio est. Lactem crassum non simpliciter circulum esse, sed Zo-
 nam quandam, quam colorem lactis tenuerint, unde nomen quoque
 sibi attributum est, quaque non equalis & sibi similes sit, sed latitudi-
 ne & colore, & stellarum frequentia, & locis desique differens & varia,
 & in quibusdam partibus duplex ipso aspectu facile percipitur. Præ
 siderem imagines, in quibus lacteus circulus constituitur, ita exprimit

Manilius.

Manilius lib. I. Aethioremis post Zodiaci deseri primum.
 Alter in aethiariam positus succedit ad Arctos,
 Et paulum à Boreis gyro sua sibi rotatur,
 Transiitque inscribit per sidera Cassiopei,
 Inde per obliquam descendens tangit aethiarem,
 Altitudoque locat Arctos, Aquilonemque superans,
 Temporaque equantes gyros, Zonasque ferentem
 Solis exponitens eandem qua Scorpion ardet,
 Exprimuntque Sagittarj leuam atque sagittam,
 Inde luxon firmat fluxus per trura, pedisque
 Centauri alterius, rursusque ascendit ocellum
 Incipit, Argonemque ritem per aplatultra summa
 Et medium mundi gyrum, Geminisque per imam
 Signa ferentibus Hecatecham, teque inde profectus
 Cassiopea petens super ipsam Perseus trahit,
 Obtemperat ex illa captum concidit in illa,

CAP. III.
 DE COLORIBVS IN AERE AP-
 parentibus.

Deo gene-
 ra coloru.

Colorum duo sunt genera, alij ex qua tuor primarum qua-
 litatum admixtione & temperie obstruunt & in sibi cor-
 pore mixto ac terminato constitunt, ut docet Aristoteles
 lib. de sensu & sensib. & hi ex profu ac veri colores inscri-
 tur: alij oriuntur ex reflexione luminis: qui admodum

distant & apparetur sunt proindeque oculis intercedunt. De il-
 lis agit Aristoteles in libro citato de his primo huius operis caps. 2. &
 lib. 2. caps. 1. & in libro de coloribus, si quis est illud opus. Quisio igitur
 priores generos, quod in lib. de anima peritaphorice de p. s. huius loco
 loco scripto erit. Ad quas intelligitur iam sciendum causas apparetur iam
 colorum, qui ad praesentem contemplationem attinent, in hunc modum
 se habent. Eorum materia, cui videlicet insidit, est vapor, vel exha-
 latio, vel aer admodum, vel etiam aqua praesentis, quae in maiorem ra-
 ritatem attenuata sit. Locis, ubi se ipsi ostendunt exhibent, est potissimum
 aëris regionis interstitium. Eorum forma est lux variè modificatarum

De Democ.
 in Phys. c. 2.
 20

Quis ap-
 parentium
 colorum.
 Nihil.

Forma.

enim diuisum ab ea naturam fortinetur, ut in libro de anima efficitur
 min. Efficiens est id quod praedictam materiam ad cuiusmodi colorem ad
 materiam preparat: incipit laeida corpora & materiam, alia que id
 genus, que laetitia ipsam facularum. Communis hinc, est perfectio
 uisoria.

Oritur illiusmodi colorum varietas, ut de afflictionibus organo vi-
 fori nihil dicamus) partem ex diuersitate affectionum materiae, in qua
 lux incidit: partem ex diuerso aspectu huiusmodi i. partem ex qualitate
 media, per quam lux transmittitur, aut species videlicet ad oculos fertur:
 tertiam partem denique ex alia & abstractione vel remissione huiusmodi, igitur
 in aere deorsum contractioque habitibus multae plures colorum di-
 versitate tam nocturna quam interdiu spectari solent. Sed alij colorum diuer-
 sitatem causam omnino, de quibus lege librum de coloribus auctore citant
 cum id, quod asserunt lux in aere percipit valde densum esse imbro-
 sum quid & obcurum videri facit. Quod si aliquis colorem densum, si-
 mulque humidum existat, colorem varietatem recipit: quoniam va-
 porem contractionem tollatur placent densitas. Si autem in aere contra-
 ctio minus iam spissa existat, per partem colorem ambigat.

Si item exhalationes ad hanc magis tenuem loci opponantur pluri-
 ces colore purpureas. Sed, ut hinc etiam ex varia sunt commixtione va-
 riis colorum solentur enim purpureas, alia purpureas, alia virides ap-
 parere, ita asserunt, praesertim Solis ac lunae. variae species nobis effi-
 gitur, pro diuersitate medijs inter illa & aspectum nobis constituiti.
 Praesertim in aere de occidit maior halitus copia, quam alius
 hinc color diluitur, in aere coaglobatur.

CAP. IV.

DE VORAGINE, HIATU, ET
 area, seu corona.

Roratione apparerunt colorum, qui in aere en-
 rantur, & figurantur, quibus aer & halitus in eum
 vacui efformantur, colore in sublimi diuersis ve-
 rum species & imagines apparere. De quibus A. r.
 totius prima libro capite quinto, & libro tertio li-
 capite secundo. Ac primam esse formam nosse nul-
 ta opinionem in tubam condempna, sed in quid-
 dam densiores, reliqua facie rariora tunc alio-
 rum hinc constituntur per aspectum constituntur, exhibent simul medi-
 um formam, quia in medio, quod propter densitatem minus illud
 per, praesertim quod apparere. Et variis si magna si, vorago dicitur
 & prima

D. Thom.
 in Phys. 2.
 8.

Vorago
 dicitur.

si parus, hinc. Hinc et causa est quia omne oblatum licet asper pro-
 inquam de in eadem superficie sit, videtur nobis remotius, ac de post-
 inquit idem vero propter quod propter ea quod candidum ac splendi-
 dum magis aspectum mouet acrius, et de & videri magis. Quare
 probetur etiam aliquid causeri de profundum et que a nobis distant, et
 patens aut austram pinguis, colore nigra aut cereuleo videntur alio
 plendide circa nigro opposito. Cui verò quidpiam emittens, aut ali-
 quid aspectus vicinias et proleptate volans, albo aut coloribus et cog-
 natis id exprimentur, nigram aut cereuleam circumspicere adhibentes.

Si autem multa speratio vel rubes aequali densitate in orbem spar-
 sa sub Sole vel luna, aliove è splendi dicitur a lris colorata si, et si
 radius corporis luminosi propter sperationis densitatem recta progredi
 nequeat, sed deflectat ac per omnes extremitates diffusatur, apparet
 tunc sub alio splendens circulari more lucida corona, quæ Græci ἵσπερ
 vocant. Necnon quæ tamen densitate materia non integer circularis
 sed quædam tantummodo illius portio ageritur. Cum ab oblatum circuli
 his est corona à Latæni dicitur quæ ob insulari collatis figura a lris
 corona in morem cingere videtur. Fiant autem hæc frequenter sub lu-
 na, quæ sub Sole, quæ Soli hinc et congregari habent non sunt, sed
 eos distigat & abstrahit, verò ad eam dispersionem reuocari et pos-
 sibile est.

Porro si corona magis magisque addensetur, æquum præsumitur, vt
 Aristoteles docet lib. 3. cap. 2. testatur etiam id multitudine et afidua
 tum vaporem, qui in rubes coeque imbecis paratur. Quod si vel à mal-
 tuæ ab una parte dissipetur & distrahatur: ventorum flatus à pluri-
 bus vel ab una parte exortos habent. Non enim ea distrahio ab alia cau-
 sa, quæ à vento est. Si denique totus circulus auertere leat, & oblique distra-
 ctione solatur, serenitatis indicium habetur: consistunt enim tunc
 prædicta concretio à calido vaporem dissiparet, quæ condensata
 serenitas consequitur, quia consumpta illa, & serenitas eandem com-
 munitatem talem habent, necpe calidam distrahens.

CAP. V. DE VIRGIS ET PARELIIS.

Est se aliquando ad Sole latera rubes inæquali cõce-
 ctione, alias videlicet partem densiores habens, alias rariore
 quantum item tenuitate facile, alias difficili in æquum ven-
 si possent. Cuius ergo illiusmodi rubes radij solari bus pa-
 nestatur ob densitatem partium varij imbutur colori-
 bus: quæ quoniam ad rubis emittat, et se accommodantes perpendi-
 culatione versus terre superficiem proceduntur tale spectant à virga
 et similitudine virgæ pòtho septi appellant. Non est autè eam numerus
 densitate color, verò sed multiplex, nempe enim interduam. tripli
 et colore, et ita.

Candidum
 quæ tunc
 magis, et
 q. videtur
 esse vici-
 nius.

Nigram
 quæ non
 tunc vici-
 nius, vi-
 detur lon-
 gius dista-
 re.

De corona
 coloris in-
 gnetis sub
 Sole. Page
 Plin. lib. 2.
 cap. 10.

De virgis
 Arist. lib. 3.
 cap. 2.

Tam verò cum Soli non infra vertus terminat, nec è regione, sed ad latera & ex obliquo, hoc est, vel ad austrum vel ad septentrionem (quæ Astrologis sunt quasi latera Solis ab ortu ad occum committens) occurrat rubes apta, quæ proximè in aquam solvantur, itaque vertus Solis diaphana, & altera ex parte terminata, move speculi, à quo imagines reflectuntur, accidit, ut sic in eam rubem sol imaginem suam impingat, tanquam in speculum: quæ inde ad reflector oculum reflecta Solem nobis repræsentat in ipsius rubis. Atque ita plures Soles apparent videntur, verum in proprio orbe, alterum in rubis, à quo imago illa reverberata ad aspectum nostrum delata est. Debet autem prædicta rubes esse aqua & diaphana, ut Sole effigiem admittat, sicut admitti videntur ab aqua pellucetis. Debet ex altera parte esse terminata, ut imaginem reddat, nec enim reflector & reflector imagines solent, nisi cum impingatur in aliquid, quod characterum earum progressum inhibeat. Vnde est, quod specula vitrea plumbum aurum parte illisita. Æqualitate convenientem esse oportet, ut Solem videretur ex æquo lucidum appereferat.

Respondeo
non magis
tamen

Contingit verò nonnunquam plures rubes huius conditionibus, quam divinus ita collocari: ut imago Solis ad eam perdelata, aliam imaginem in alteram rubem impingat, & hæc rursus in aliam, sicque plures Soles simul videbuntur, quod speculum vocant Græci *ωσπίδον* quasi *ωσπίς* scuto, id est, inquit Solem, quia in prospectu scuti à Sole reflectuntur aut quia ad Solem effigiem accedunt.

Docet Aristoteles lib. 2. cap. 2. & 3. partem Sole ab horizonte ascendente, vel ad eundem descendente, effici: non autem cæli instabilitatem occupare, nisi raro. Cuiusmodi casus est, quæ Sol in medio cæli vult radice directæ, aut minus oblique ad terram tunc, idcirco ad illi aeris densitatem soluit. Non apparent etiam nisi Sole oblique accepto & nec in magna nec in minima ab eo distantia quasi rubes aqua Solem fuerit, vel propter, dissipabitur convenienter aliter densitate longe verò posita nec radios, nec imaginem repercutit. Quamvis tamen nec specula prædicta abunda laterum reddunt. Cur tamen maior distantia tunc non impedit, progressu dicemus.

Solem nihilominus Aristoteles cap. 2. cit. & Ptolemæus lib. 2. cap. 10. Conspicua fuisse aliquando partem meridie in Bosphoro, quæ à matutino tempore duravit in occasum, verum hoc raro contingit.

Quod ad Partium multitudinem spectat, notant illa certo definita numero. Nam cæli Partes loco citato dicunt non esse motuarias, aut errantes, quæ Solem plures tribus vaporem visum fuisse referunt: alij tamen sex aliquando simul apparuisse commemorant.

Vnde partem
hæc è matu-
tino appo-
ri ad occasum.

Sed Soles
rubi.

Siquis autem cogit non apparent etiam interdum plures hinc. Respondendum apparere. Vnde quidam.

Partes hinc
rubi.

Partes in
Bosphoro

Sæpe etiam duplicem in tubis est ostense Lunam,
Nunc causam referunt aliam sub imagine formam.

F

Vnde

Plurima lib. 2. cap. 34. refert Cn. Demetrio, & C. Pannio Gell. tres similes vides. Quos, ut de Sole dixerimus, non accide nisi oriente, vel ad occasum surgente Luna: item non nisi in plenis, itaque quod vult corpus haurire fuerit sit ad circumdandum lunam. Cum tamen tres Lunae viderentur, vera est, quae ad lunam sunt, apparentes similes cum tres Sole.

In speculo
non videtur
imago.

Illud hic commemorandum, cum plures Soles aut Lunae creari dicuntur, non videtur imaginis ipsa a rebus ad aspectum respectiva. Ut enim (quod in libris de anima ex professo ostendimus) in speculo non imitatur, sed semper sui representatio verissima, in aliquo tamen situ semper in ea parte, vnde imaginis reflectitur: quandoquidem species non sunt obiecta vilita, sed sunt formae, similitudinesque, quarum interuentu oculus visumque elicit: ita necia nubibus effigiem Solem conspiciunt, sed ipsam Solem in aliquo situ, videlicet in nubibus, quae imago ad oculos reflectitur. Itaque cum tres apparent Soles, ut vult demonstrat secundam falsitatem esse, ita vult tantum veritatem: sed per triplicem imaginis delationem, quarum una progreditur à naturali prospectu, sicut ipsa Solis, qui in quarta sphaera coelesti est; aliae vero à nubibus, vnde Solis imagines collectantur.

Deinde illud quoque adnotandum hic erit, Aristotelem lib. 3. hauri operis cap. 4. & in toto progressu Meteorologicae disciplinae suppositum esse virg. n. parella, caroraq. vultmodi spectra contum ut, viderentur fieri per egressum radiorum ab oculis, non autem recepti ab obiecto imaginibus; vnde loco citato refert eundem (Iuxta Antiphoerum) Oratorem fuisse accitum aut) sui similitudinem semper ante oculos observari solentem, propterea quod adeo imbecilli aspectu erat, ut radij ab eorum visibus non possent ultra progredi & necesse propelleret, sed, à postrema aere quasi à speculo reflexim ad oculos redirent, & ab ea repensatio fiebat propriam formam ariuebat. Verum cum sententia à circumstantiam, quo ratio fit, non ex sua, sed ex Platoni dogmate procedente Aristoteles. At lib. 3. de anima cap. 2. & 3. & in lib. de sensu & sens. cap. 2. alios, in locis reus ex profecto, propriam sententia differre, statum visumque non fieri emissis ab oculo radijs, sed acceptis a re visa speciebus. Quare ad id, quod de Antiphoerone memorant, respondet Alexander, oculum abiectionem Antiphoer. aut ante papillam oculum fuisse, à qua ob desinatent reflexio imaginis ad hemerem crystallinum fieret, atque ita videretur ille in aere partibus cum reuera intra oculum cohaerere videret; quem aliter dicitur ob casuosi materiae intra oculos concretione interdum colere in aere volante inter nubibus viderent, ut haurit quae ad papillam sunt materia illa opfletis, idcirco, ab papillam falsitas, ita ut aliam quandam similitudinem per se ferat.

Hinc tamen solutio illud obstat, quod cum intra oculum non possit fieri imago totius corporis, vel fuisse, cum oculus non opponatur illi ex altero: ut per non poterat Antiphoerum si per imaginem in oculo ipso geritum conspiceret. Quare dicendum potius ab aere ad Antiphoerum

rectis

De Antiphoerone
omne, qui
lib. 3. de anima
et oculum
videtur.

rentis oculis ophthalmia laborantes reddi solent quasi ab speculo im-
 aginem, qua se aere vicino turbatae possunt etiam ab oculis ex modo
 affectis humor diffundere, quo aet emolliore, rarisq. repercutiunt fieri-
 ret. Aliter solent fieri, sicutiam Antiphlogonem recipit in aere se ipsam
 videre consuevit; sed tanta imaginatione aliquid apprehendebat, extra
 ritus accidere putabat. Nam et etiam de ipso Aristotele in lib. de memo-
 ria & reminiscetia cap. 3. cum solita omnia que phantasia concipiebat,
 tanquam facta & gesta narrasse. Legit Galeon de locis affectis.

Postremo, quod ad brutale inspectionis significacionem spectat, pa-
 rellidocente Aristotele p. hinc operis cap. 6. & Seneca lib. 1. not. quae,
 cap. 3. phantasmata huiusmodi perpendunt, ac multo magis, quam vires, vt
 etiam Aristoteles ait: siquidem illa testantur ebrietatem, conseruantiis
 vaporum multitudinem. Ac etiam vni Solei effugit ad Austrum con-
 fluerit, certis est aquae indicium, quoniam cum ad Aquilonem, quod in-
 de ruber magis ingruat, faciliusque aer Austrum, quam Aquilo-
 nis in aquam verti solent. Nostra itaque in Lusitania spectari solet
 ante horam septimam matutinam, quae tunc apud nos erat secunda
 circiter post exortum diurni Solis, cuiusque magna fecitas praesens
 sit, paucis diebus transactis per integram fore mentem atque im-
 bus fuerit.

Parua
quod post
transitum.

TRACTATVS QVINTVS.

DE IRIDE, SIVE ARCV COELESTI.

CAPVT I.

DE NATVRA ET ORTV IRIDIS VA-
 riaz philosophorum opiniones.

Etiam certis palestris hinc vniue iris, quae con-
 spicitur arcum in decore, & tot colorum pictura om-
 nium in se posuit conuertit. Vide illud Boet. (sicuti) Ecolatit
con.
 cap. 3. vide etiam & benedic. mart. qui fecit illam.
 Vnde spiritus est in decore suo, gyrant cordi in
 circulo glorie suae. Mansueti aperuerit illa.)
 Hinc etiam Placius Theopeto iudera, Thauritis Plac.
 illam propter admirationem dicitur uentum Sed

de illius ortu & natura diuina sunt philosophorum sententiae, quae
 videre est apud Platonem lib. 3. de placitis cap. 5. M. Alcor-
 num lib. 3. tractat. 4. cap. 8. & 16. Picum Mirandulam lib.
 2. de exortu uanitatis capite 12. Aliquorum opinio est pluuio

E: tempore

Prima est	tempore dari quaedam stellis, quae radio Solis admisso splendunt, quaedam magis coacta, quoniam ut transmittantur: ita ut ab illis indigoras reddi, ab his vibrari, & sic ab utriusque intercurtu effici arcem, in quo pars fulgat, quae Solem recipit ipsa obscurior fit, quae exaltet, & ex hinc vibrari proximis solet. Alii placent singulae stellae plenas cadentes singulae (penula esse, & à singulis imaginem reddi Solis) deinde multas imagines, immò innumeras, & deinceps, & in praecipuo transientes confundi: ac deinceps arcem esse multarum imaginum Solis confluentem. Metrodorus voluit iridem tunc fieri, cum per nubes Sol splenderit, vitiosa quae nigraeque nubes, & splendor ipsa fuerint. Anaximenes iridis causam rebus in splendore Solis, densae nubi & crassae & nigrae occultantem, utrum penetrare nequeant radii, iubensque transmittere. Anaxagorem vitium esse ex crassa nube, quae Solem occultantem obstat, & sicut ipsam efformantem opposita sit, reflexionem iridis contingere. Auctor libri de mundo ad Alexandrum arcam desinit speciem septemcoloris solaris, vel lunaris, editam in nube humida & calida, quoniam velut in speculo inuenitur imago relicta in speciem circularis arcibus. Plinius lib. 2. cap. 79. de eadem re differens, manifestum esse, inquit, eandem Solem immittentem nubi repulsa aere in Solem refringi, oculorumque, varietatem mixtura nubium, aeris, ignisque fieri.
Secunda.	
Tertia.	
Quarta.	
Quinta.	
Sexta.	

CAPVT II.

QVID DE ORTV IRIDIS ALIISQVE
ad eam spectantibus sentiendum sit.

Superiores sententiae, nulli iridis ortum & naturam haud omnino expresserunt: non tamen à veritate, positae abstrahunt. Ut ergo res pluries intelligatur normali animaduertenda erunt. Primum sit, ad generationem iridis concurrere Solem & nubem illam, ut causam efficientem collustrationis ac huiusmodi, quod in nubem incidit, huiusque causam materiam & receptivam eiusdem huiusmodi. Oportet verò nubem corollae esse, ac talis ut in aquam penetrare solis possit: partimque translucida sit, nimirum contra faciem, quae nos respicit, sic enim facies invisibilis huiusmodi partim opaca, videlicet à tergo, ut huiusmodi repererint motu speculi à quo imaginem ducunt. Vnde iris hinc in modum desit ubi conficitur. Item est arcus multicolor in nube corollae, opaca & contra radium Solis oppositi reflexione apparente oculis spectantium.

Ita quid sit.

Si quidem eadem non caedere iridem sub nostris aspectum nisi firmis inter nubem, quae iris spectat, & Solem ipsam occultantem: quod & traditum est ab Aristotele lib. 3. huius operis cap. 4. & ex eo efficitur, quia cum

nubis

nubes sit nobis quali speculum, è quo fit ad oculos reflexio, necesse est
 disti ab ea ad nos lineam rectam nulla in medio opaco corpore exorta
 te. Secundo idem corroboratur quia si nubes intermedia fit inter nos &
 Solem, non poterit illa fieri nisi ab ea parte, qua Solem respicit, non au-
 tem verum nos, cum nubes non repercutiat radios nec trahat ex illa
 nisi fit opaca secundum posterioram partem, ut paulo ante diximus.
 Quod si Sol inter nos & nubem sit, nec tunc Iris videtur: poterit quia ex
 eorum sententia, maxima distantia, qua Iris spectari potest est ad tria
 miliaria ab usum Iris, quod minimum, distat ab oculis per 4 gra-
 dus, quibus in terra respondent utp. miliaria ascribimus singulis gra-
 dibus cum Prolemio 65. Denique idem faciles experimenta: scilicet
 enim cum ante totum meridianaem Iris apparat ad occasum conuertit
 cum respicit ad ortum vel ad Aquilonem videtur, quibus temporibus
 inter Iridem & Solem sumus.

Tertium quod est peccius dicitur potest, si nunquam à nobis in quin-
 to climate existeret, non possit Iridem ad occidentem ortum cum fieri ne-
 queat ut veritas eam partem manifestat inter Iridem & Solem, quod
 oportet nubes esse ad meridiam: Solem vero vltra verticem nostri
 capitis quod in practico climate repugnat, ut planum est.

Quoniam est potest eodem tempore simul effici plures Irides: idque
 dupliciter videtur si vnaque sit directè à Sole. V. G. si Sol medius sit
 si tenet nubes vnaq. apta ad hoc profectum Iridem, si altera ad occidentem,
 altera ad orientem, cum impedit quomodo valeat tunc Sol vtraque
 radios ferre: ubi et sub nostrum aspectum cadunt, secundum sit ad, quod
 paulo ante diximus. Alio modo possunt gigni simul plures Irides, ubi
 licet in eodem simul est ad occidentem, vel orientem, sed in vnaque primum
 directè à Sole: secunda vero ex reflectore primo, id est, secunda, quia
 causam suam potentiam habet, debilius tamen est. Quod si ex secunda oritur
 tertia, ut accidit, tunc magis tamen debilius gignit, coloribus
 parte exarscentibus. Hanc ite multiplicationem causa est, quia
 contingit ad occidentem V. G. esse duplicem nubem videntem eam idoneam
 materiam ad experimentum arcum. Quod si ex his alteram Sol ex opposi-
 to situ directè respiciat, in eam radios primo facit, & arcum progerit
 quo fit alter in visis nubes si hinc ad illum repercutiuntur accipien-
 dam disposita sit, quod similiter de tertia intelligendum erit.

Quoniam est etiam Iuram arcum efficiere, sed non ea colore cum varie-
 tate & pulchritudine, sed sine vno tantum colore, poque candido. Nam
 cum radij hinc et ob tenuitatem suam nequeant nubem videntem pro-
 funde penetrare, sed tam in exteriora superflua duntaxat attingant, ni-
 torem illum ab ipsa alba pictura aspergant. Asserit autè Albertus Mag-
 nus lib. 4. tractatu 4. cap. 2. si Iridis hinc arcum non apparere con-
 tinetur, & Sol inter duo hinc et denigras intermedia constitutum. Ve-
 rum non videtur hoc perpetuo sic se habere, sed arcum pariter videtur
 ob dispositionem materiarum, quam hinc tunc ad arcum equabili tempore
 non possit inesse.

Quod est
 Iridis. Ita
 est mirabilis
 quidem.

Magis Iris
 duo simul.

Idem ha-
 nam efficit
 in arcum.

Secundum est. Quod ad colores Iridis attritionem, consistat apparet illos in rubro ex lumine à Sole in eam transmissis, & repulso ad aëtherem nostrum variisque modificatis. Idemque videtur cum aqua ex terra, huius affusio in lae aëre. Solum obversum diffundit, ut apparet nimis tunc in die aëre variis coloribus, quibus in actu fulgent. Aë ferule quid estiam circumitas in aëre lucens huius ambiente, cum prehumiditas est, & densa insidens, que nigrore fulgentis à flamma defluens. Videtur autem accuti imbecillo aut incerto obitus circumstantibus variis profusis & incerta colorum postura distingui. Vnde illud poëtae p. 86.

Mille trahit varios aduerso Sole colores.

Apparet enim in eo aliquid flammæ aliquid, prout, atque carulei, pauli ex herbæ, viridibus, purpureis, croceis, & aliis, ut à natura in aëre quasi subtilibus lineis ductis, & indifferenciata vis ita, in ipsa perfectum cum mixtis in ambrosia natura solentem effusitatem, quam nulla arti exprimeret, vult imitando.

Ceterum tres principales colores in Iride notantur, purpureus, viridibus, & purpureus, ut tradit Aristoteles lib. 3. cap. 4. & 5. M. Albertus lib. 3. tract. 4. cap. 4. Vitellio lib. 10. propositione 87. & alij. Ex his coloribus, qui rubrum in tres vultus semicirculos distinguunt, primus id est altissimus locum ad peripheriam obtinens, est purpureus, diciturque à quibusdam obrius, quod talis sit color mali crassi. Secundus id est, qui median rubrum prægit est viridibus, quibus apparet in herbe, ut in vitibus. Tertium rubrum habens seorsum, diciturque minorum arcibus, est purpureus. Illius vero distinctionis hæc ratio traditur ab Aristoteli, & nonnullum inter consensidians existat: nimirum radius huius cum exigua opacitate efficit colorem purpureum, cum mediocri viridibus, cum maiore purpureum, opacitas rubris exigua est in parte externa, mediocri in media, maior in interiori, quia externa partes rubri vultus medium decurrit. Aliam eisdem rei explicationem legit apud Vitellium libro decimo. prop. 87. Per se in secunda Iride, quæ inter illi apparet, ut supra distinxit, videntur colores prout in uerbo ordinat, quidem intus est purpureus, medius viridibus, externus purpureus. Cuius rei causa potende est ex natura & ratione speculorum, in quibus rei per in agitur & reflexione videntur, & deserta apparet similitudo & concertio. Quæ de re Vitellio propositione 72.

Figura Iridis.

Septimus est, Iridem figuram semicircularem sectionis minoris tantum habere. Quod docet Aristoteles libro tertio capite 4. ibidemque Dicitur Thomas, Olympiodorus, & alij interpres. Item Vitellio in sua Periphetina propositione 74. Magister Albertus libro tertio tract. quarto capite 23. Quoniam vero huius rei demonstratio multa supponit, quæ longiore explicationem desiderant, nec nisi à Periphetino intelligi possunt, non est cur in ea re more immoremur. Ob quam etiam causam Periphetino relinquimus tractationem aliorum, quæ de Iride experimentis occupata traduntur: videlicet Iridem aliam efficit.

effici demum Solis, & vestigia albiditatem minorem occidente, & l' oriente fel in l' horis diem partem, meridie totam sed ampliori ambrata. Item benevisiois anni diebus frequenter fieri: utitur post meridiem ad r' d' aut r' n' quare post Autumni equinoctium quilibet hora erit.

Quoniam etiam quædam sunt ante diluuium celestis arcus existeret. Debita di ratio in eo est, quod cum Genesis 9. dicit Deus post diluuium in arcum fuisse in nubibus, et signum sempiterni futuri diluuii, videtur sane ante id tempus eruisse di arcus non fuisse. Ergo negat vni controuersias partem amplexi fuisse necessarii, quorum vnum est D. Tho. ad locum illum Genesis. Verum contraria opinio, que affirmat à primis mundi originibus, atque ab eo tempore, quo pluuia esse cepit, arcum fuisse, vera est; quam tunc tenent doctores Græci, & D. Tho. mai loco citato, Lippomanus Bugabirus, Abulatis, Dionysius Carthusianus, etiam cum arcus sit naturale quoddam Meteorum, cuius causæ physice sunt lux Solis, & nebulae æreæ modo affecta, atque hanc causam te diluuium non miris, quoniam modò concurre potuerunt, nequaquam inficiandam erit veritas locuti ante effuisse arcum.

CAP. III. DE SIGNIFICATIONE IRIDIS.

Quod ad significationem Iridis spectat, sit præmissam prænotatam. Arcus celestis est signum ^{1. p'notat.} pluuie. Probatur ex superioribus dictis, siquidem arcus non nisi in nube videtur, & que in imbecillitati parata sunt pluuia. Adem alius communis consensus philosophorum, qui inter cætera pluuie argumenta, hoc addunt: Si cœca tunc q. r. d. Arcus, inquit, à meridie ortus magnam vim aquarum vehit, & circa occasum rebelle, & aridum. Plinius libro 8. cap. 33. Arcus, cum sunt duplex, pluuia concurre. Virgilius primo Georg. An hibernis ingens arcus. Quibus primo Metaceph.

Nuncia tuorum varicostrolata colores
Cocci per l' r' aquæ, alio tempore nubibus affect.

Sit secundam prænotatam. Arcus non est signum naturale diluuii, ^{1. p'notat.} sine vniuersali sine particulari tempore futuri. Hoc prænotatum quoad prænotatam partem ex eo pluuie est, quia vniuersale diluuium, et per causas physicas sanchi nequit, nec enim ut alibi advertimus, congruatur affertum vniuersali sine causis naturalibus ita confectis & dispersis ab auctore nature, et vniuersi, qui hominibus ad incolendum atri hanc, obstruere aqua possent, unde & Aristoteles 1. Meteorum c. 14. negat posse totam terram diluuium per vim accidere) ita vniuersale est ex illi mare ante signum esse talis diluuii, cuius signum. Posterior pars prænotatam prænotatam in se offenditur, quia consistit post multarum Iridum generationem

neratitorem fuisse aliquando clarioris proximitate, et in Theſſalia ſub
Dreſſione anni circiter obſurgenti poſt generale diluuium, id eſt, an-
no 2700. à creatione mundi & in Phara inſula anno circiter 2906. quæ
certe non accidere, à ære coeleſti itaque ipſius nature ſignis cui
tranſeunt futuras indicatæ.

3. prom. Testimonium præcipuum. Aræus eſt naturale ſignum indicationem fu-
turam præcipue magnam aquarum eluſionem, hoc præcipuum ſta-
tuit D. Thomas quodlib. 2. art. 3. Hæreticus quodlib. 1. quæſt. vi. Ioannes
Archiepiſcopus Carthagenſis in compendio perſpectiua lib. 3. cap. 2.
prop. 9. Abulcaſis in cap. 9. Gen. 27. & alij. Probatur, quæ à D. Thoma lo-
ci citata, quia trifariam ſe ſe habere poſſit color Solis ad vapores, qui
plurimæ materiam ſunt: aut eam illoſcitatio diſſiuit & abſorbet, ſi que
non conuertitur in nubem, nec pluuiam effundunt, aut eoſaeruat in
ſublimi modis diſſerere nequit, & tunc albedi imbræ magnæque in-
dicio contingunt, dantque modum quidam rationem ad eos ferunt,
quia nec eorum concretio eam diſperſit, nec diu congelari ſunt. At Iris
non niſi cum vis Solaris medio illo modo effluſa eſt apparet, ſi quidem
cum nubes nimiam grande ſunt, ac tuncque, ad radem ſolis excepſio-
des reddendo, que ſine quo minimè Iris effulget, idcirco e non tunc. Quo
patet aræum ex phyſica ratione indicare non futuram præcipue magnam
aquarum eluſionem: cum quæſimodi ære ſublimi ei reſurgat.

4. prom. Quæſimodo præcipuum. Aræus ex diuino inſtituto ſignificat ran-
quam futuram notam terre eluſionem. Hæc præcipuum ſtatuit
D. Thomas, Hæreticus, & Abulcaſis locis citatis & alij. Probatur, quæ tes-
timonio ſacra pagine Gen. 9. ubi Deus ſarcto Nec promittit non am-
plius totam terram aquis diluuij obſcandam, cuius rei taleſſum ar-
eum naturalibus eius poſſent. Inuicem ſignum. Aræum inuicem, quæſit,
ponam in nubibus, & recordabor fœderis mei vobis, & non erunt
vltra aque diluuij. Ad quem locum ita ſcribit Lippomanus Methonen-
ſis Epicoſtus in ſua opera, Quis iris fit naturali effectus, & quorūdam
fontentis etiam ante diluuium, quemadmodum nubes & pluuia fuerit,
quo modo ſignum eſſe poſſit huiusmodi poſſi, ſupernaturaliterque
indicaturæ, ad quod reſponderet ſignum eſſe ad pluuiam diluuij nõ
fuerit, quæſimodum Deus arbitratu ſuo ita decreuit ac voluit, ut apparito
hæcque naturalis effectus, videlicet ſi illi, ſignum ſit fœderis Dei oī ho-
minibus inſiti de diluuij nequaquam futuro. Quem admodum interdum
lapſis agro coſtitutum, botanum de croco ſignum eſt ad diſſeminan-
dos agros. Nec abſurdum eſt naturaliter effectum ſignum eſſe ex inſtitu-
to rei ſupernaturali, quam alioqui naturaliter delignant non valeret.
Hæc ſere Lippomanus, quibus ſimilia ſcripſere Dionyſius & Eugabi-
nus ad eandem locum.

Eucherius, Strabus, Albicus, D. Gregorius & alij tradunt aliūſimodi
aræi duplex diluuium notari. Alterum aquarum iam præteritæ, quod te
ſicut color ceruleus, alterum ignis futuram, quod rubens color præ-
moſtret. Videlicet ita nos de aquarum illuſione ſicurus eſſe Deus vo-
luit:

hult, ut fortasse ante diem iudicij, ignis incensum, & ceteris artibus de-
 flagrationem committantur. Quia & ipsa cunctis artus figura, & totus
 Dei simul clementiam & lenitatem ac cunctos pariter lenitatem,
 quia artus instrumentum est ad scriendum: clementiam, quia cum an-
 que sit, caret tamen sagitta, quibus impetatur: & inartus est, nec chon-
 dam ad terram, sed ad caelum directam habet; quia hinc dicitur de fra-
 trofura laudis ad vindictam armare. D. Hieronymus in ea parte certum
 lamentationem Ieremias, sic per arcum, iudicij diem designari: quia
 ut in arcu quanto longius trahatur chorda, tanto de eo distrahentur
 sagittae; de extrema iudicij die quanto longè differunt, ut veniat, tan-
 to eius venient de illo distractior sententia procedet.

Col. 1.
 ar. 1.
 de hunc
 et iudicij.
 D. Hieron.

TRACTATUS SEXTVS DE VENTIS.

CAPVT I.

QVID DE MATERIA, ET NATVRA ventorum philosophi sentiant.

IN tradenda materia, naturaq; ventorum non fue-
 runt inter se consistentes philosophi, ut constat
 ex ipis, quae scriptae Aristoteles 1. huius operis cap.
 13. ubi haec disputatio est inchoata: qui secundo
 libro à quoquo capite per se curam, tanto tan dem ab-
 soluit. Diversa quoque de eadem re dogmata retulit
 Plinius libro 3. de pluvio cap. 7. Plinius libro 4. cap.
 44. M. Albertus libro 3. tract. 1. cap. 6. & 7. Agricola

lib. 1. de ortu & causa subterraneorum, Mirandula lib. 1. de exortu
 vanitatis cap. 12.

Ignis cunctis omnibus, perantiqua celestis inque opinio fuit quorun-
 dam, quae commemorat loco citato Aristoteles, existimationem, nihil
 aliud esse ventum, quam aërem agitatione commotum. Haec senten-
 tiam habuit Hippocrates in libro de flatibus, quantum in 2. de vitiis & Hippoc.
 ratione dicit ventum cunctis spiritum à nive, glacie, gelu vehementi, fla-
 minibus, & frigore, terraq; humida & refrigerata. Aristoteles etiam in
 fluxum aëris, cunctis tenuissimas, maximeque humidas partes sol ab-
 fluxum esse, ventum esse aëbat. Stoici ventum cunctis fluxu aëris
 impetu vocabant, qui pro locorum & regionum diversitate, variis
 nominibus obtinet. Varro libro 4. architecturae cap. 6. ventum dixit
 esse aëris fluctum vadant, cum incerta motus redierit. D. Hieron.
 libro 13. ventum dixit aërem commotum. D. Damascus libro 1.
 D. Damasc.

Philosophus dicit, si aeris fluxum sine agitationem. Democ. Astrologi accipiunt periculum ventorum esse. Illorumque, qui cum terra ad siderum dominatum non vult de aspectum referant, vident aerem dispari fluctibus errantem ista radiatiorum multiformi lacte commoveritibus, ventorumque portas aperiri, cum Iupiter Solem, Lunam, & Mercurium, aut eandem Mercurium Mars diametra ratione inspicitur, vel si quædrata fuerit conuolutus vel vbi verique in signis aeris fuerint in Geminis & Libra; aut cum Luna & Iupiter in Ariete, & Scorpione pariter fuerint conligati: deinde Luna æquabili societatis potestate cum Mercurio coarctat.

CAPVT II.

ARISTOTELICÆ VERÆQUE SENTENTIÆ explicatio de materia & natura ventorum.

Superiores fenestras, quæ in eo cunctis committunt, quod commocionem aerem ventum faciunt, refellit Aristoteles loco citato, quia absurdum sit existimare id quod ex ipso sequitur, videlicet aerem, qui valet, nobis circumfunditur, si mouetur, ventum esse, & ex quolibet aeris motu ventum fieri. Quis verò ignorat posse aerem multis de causis non nullo vento ferri? Nam cum syzygialis & tormentis bellica æquata boues resistunt magna et aer agitur: similitur, cum ingenti ruina turres de cadunt: tametsi necdum cum aeris commocione ventus dicitur. Atque huius degenere fallacia ex ipsa progressu diuida sunt, amplius coarguatur.

Debet ergo imprimis Aristoteles, commocionem Peripateticorum sententiam assensu, materiam ventorum esse spirituosam calidam & siccam. Id quod ita esse multis indicijs ostenditur. Primum, quia quibus temporibus magna superpetit exhalationum copia, ardentiores sunt venti, vt Vere & Autumnus. Secundò, quia matutinis temporibus exoriente Sole sæpe ventorum status commocentur, quia tunc magna exhalatio è terra elicitur. Tertio, quia idem accidit cumnix liquescit, propterea quod ei permissa erat sicca exspiratio, quæ diffusa nix excutitur. Quarto, quia non est aliam causam ignis color in aere ventos demerit, nisi quia in ea humiditas & torrida exhalatione consistit. Nec commociones vehementes statim postcedit, nisi quia illas ignis molituram exhalationum concretaque possunt. Quintò, quia consistit ventus plurimum ex hoc: vtique non nisi quia calida & sicca materia ventorum. Quod si quicubiquest aerem subdole motum ventum esse, quare non videri cogendurum aerem venturum magis in eis esse. Occurritur enim circumfoditur, licet motu ventorum postea & refrigerat: ipsa præ tamen ven-

Materia vt
patet.

Omnis.

Sol.

nam non esse: quia ventus secundum propriam suam naturam, agitatur ex parte obli.

Ventus enim non mirum nobis displicet ex sententia, quae affert ventorum naturam non esse puram exhalationem: sed interdum ac frequenter etiam vapores exhalationibus permixtos. Primum, quia aliquando per inaequas partes spirant ventus mari, quod etiam multum habet exhalationem ob serena concretione admixtionem, ut eius salido testatur, atque adeo non solum vapores, sed exhalationes quoque agitat: tamen non est res simile naturam exhalationum vim ab eo nati. Item quia non est eorum vaporum ad modum serena procreandi, non etiam inde pelluntur & retinentur, ut exhalationes, sique statim edant.

Accedit quod venti à mari flantes, heridi succiantur, quod vapores naturam testatur. Denique experientia docet, vnde ex parte orientis, inde ventos spirare. Itaque cum occasu terrarum partem colorem, qui vapores à mari elevatos indicat, nepe à mari ventos excitati quod recipere non accideret, nisi venti etiam ex parte pro materia, saltem magna ex parte, aliquando haberent.

CAPVT III.

QVA NAM VI CIEANTVR VENTI.

Quoniam de ventorum materia. Nunc quoniam venti nihil aliud sunt, quam puritate spirationis in multitudine agitata, proximam est, ut quidam eam agitationem efficiat, explicemus. Seneca lib. 9. c. 8. Naturae quaeque cum flouerit, vapores etiam facit etiam aliam, sententiam de ventorum natura tractat, asserit autem habere naturam vim mouendi se. Nec nobis vix datur esse, quibus non mouentur, aerem vero inertem & inanimabilem relinquit esse quia & ipsum per se Solem calidum venti esse, cum aerem ripuam fuerit & ex dierum caliditate expleat. Hoc tamen ratio procedit abest à veritate, cum quoniam a, ri vim mouendi se per se ipsam autem, quod Solem ventorum natura excitat: non quatenus spirans aerem ac excitari videt, dum solibus radiis dissipatur & in excitatione abest: quod solitum est, cum rarefactus ad venti commotionem nihil habet mouendi, quod tamen vixit habet, ex aer magis corpulent, & tamen Solem ardere non amplius rarefit.

Theophrastus perauit ventorum motum ab ipsa spiratione proficisci: quia videlicet cum non omnia sic se, sed multum heridi & adustionis habeat, proindeque partibus herbis, & grauibus consistat, ab illis factum, ab his detractionem capitur, atque ita se, obliquum

quod est
tamen ad
esse solum
exhalationem.

Viti & ma-
ri spirant
humide

Seneca lib. 9. c. 8.

Refellitur.

Seneca
Theophrastus.

Colores. venti eant. Hæc ratio est probabilis reddere causam obliquæ illius inflexionis, qua venti feruntur; non tamen hæc ipsa ratio impetu dicitur, explicat.

Alia causa motus. Alio igitur placet motum ventorum in hæc modum effici. Solis & ætherum siderum attractio, modo habitus, qui, uti diximus, materia ventorum sunt, contractio in sublimi elati, ad mediæ aeris regionem perueniant. Inde ab aere illo frigido & denso protrahi, retrahito ac dissipanti impetu reflant, & quia pedis dorsum aguntur, & ob inflexam leuitatem in superiora contendunt, dum remota pars vincit, quasi parua concitiora, neque lassata, neque decuriam, sed obliquè ducunt.

Quædam tamen hic aduertet. In primis ad generationem motuum, ventorum multam casu ferre peccitatem quorundam astrorum influentiam: cum sit experientia cœlestium, circa siderum contritione, ortu, & aspectu maximos, ac frequentos ventos sæpe exsurgere. Secundo, maiorem, minoræque impetum ventorum respondere vehementia, qua expirationes in sublimi committunt & à mediâ regione aeris desiliunt. Cui casus ad hæc est: etiam vis calidior, quam prætermodò dicitur in ventos influere. Tertio dum illiusmodi status spiritus concitantur, vni cum eis aërem ferre, & in diuersas partes capi. Quæradam & contrariis motus aer eodem sicum spiritus velis. Quorundam hæc duo mixtum cœntur: ita nec longè videtur à veritate declinasse, qui vtriusque, aërem scilicet, habitusque pariter aguntur, ventum esse crediderunt.

Hæc sunt, quæ de ventorum causa probabiliter dicuntur à philosophis. Verùm, ut ingens faciamur, hoc vnum est ex his, quæ in ætate conceptionis magna ex parte latet. Ad hæc, ut ob id plures ex aëre & Ieremia x. dicuntur Deus producere ventos de thesauris suis, id est de occultis nature causis.

*Ma.
Bona.*

CAPVT IV.

DE NUMERO VENTORVM

E ventorum numero, & varietate agit Aristoteles lib. 2. cap. 8. De Meteoris lib. 2. Fidei orthodox. cap. 8. Seneca lib. 4. Nat. quest. 2. 28. Gellius lib. 2. c. 22. Plinius lib. 2. c. 47. Auctor lib. de mundo ad Alex. Marinus Niger lib. 2. s. 2. Gemograph. Strabon. 2. parte de vitæ Astrælibi. p. 44. Macrobyon 2. dialogo in Cosmograph. Omnia continentur cap. 2. est quatuor esse principes ventos à quatuor mundi partibus, seu principibus ignis spiritibus, quos Aristoteles primis vocasse publicetur, refertque Plinius, & Strabon: & videlicet ab oriente equinoctiali Subsolanus: à meridie Austrius: ab occis equinoctiali

*Quatuor
vires
vires*

à Pa.

li Polesiam à polo Arctico Septentrionem. Quod tamen spectat ad cantos, qui hinc quatuor primarj aduocant, quos collationales vocant, nulli est eorum numerus crederent, de causa temporum, et philosophorum, qui naturam observatione Andronicus Cymbelicus octo ventos statuit, qui, et Virruuius lib. de architectura cap. 4. commemorat, eorum descriptionem in turri marmorea octogona Atheniensibus exhibuit hinc in modum. In singula lateribus singularum ventorum imagines sculptas extra foras conspice statim ac firmam designavit. Tunc supra eandem turrim construit rotam marmoream, cui Tricozon incutum imposuit, virgam dextra manu parti posteri, ita ut vento circumferretur, semperque contra statum consideret, ac lapsa effigiem ipsi ranti venti inclinet virgam reuertet.

Andronicus
Virruuius

Quæ verò ab Aristoteli de ventis traduntur ita se habent. Dissidit primo Horizonti in multas partes, signata, plerumque vni videlicet N. in quo sit ortus Æquinoctialis & alteram ei oppositam, orientem & in quo sit occasus Æquinoctialis, per duo puncta Horizontis diametrum fieri. Deinde alia puncta describit alias terminantis diametros, in quibus Septentrionem, & meridiam illi contrariam, itemque ortus & occasus ei affluat, qui bene aley figit. Quibus ita constitutis singulis vè totum singula puncta locat, & ab eis late inquit, utique inter se admodum esse vitiosa per diametrum distant. Unde ex illius doctrina colligitur octo esse ventos oppositos, quorum due à duobus polis spirant, N. & S. seu Aquilo ab Arctico, Antus ab Antartico. Alij sex à tribus partibus præcipuis ortus & occasus terminant, duobus Solitibus & ab Æqui noctiali. Ab ortu Solitibus affluit, Cautias ab occasu eiusdem Argestes ab ortu Æquinoctiali Subsolanus ab occasu eiusdem, Passosus ab ortu Solitibus hybernus. Vni tamen ab occasu eiusdem Africus, & quibus omnibus Aquilo & Antus inter se, Cautias & Africus inter se, Vulturius & Argestes inter se, denique Passosus & Subsolanus inter se contrarij sunt. Nam verò Aristoteles præter hos, res alios statuit, nimirum duas circa circulum, qui semper apparet, Melius & Theophrastus, itemque Plurimiam Theophrastus oppositâ, ita ut viderem ventos numeros quos vult esse, quoniam diuisum, ita modoque distinctos ac distinctos esse.

Aristoteles
Theophrastus
Melius

Variam recreationem philosophi & hydrographi, qui rem hanc diligenter & ad vnam rationem æquissimè pertractauerunt, duo à viginti ventos constituerunt, sciantque Horizontem in octo partes æquales, partibus inter se intervalla distantibus. In quibus partibus octo principes ventos ponunt, quos vulgo ramos appellant. Deinde totidem interualla describunt, quos videri uentis partibus uentis partibus uentis uentis, totidem medios statuerunt, quos quatuor vocant.

Ad uerò eadem rem explicari potest hinc in modum. Solto in partem orientem partes Horizontis, sub ea parte, quæ est ad partem Arcticam collocat Septentrionem, et ad in parte per diametrum oppositam Arcti. Tunc hinc diametris ad angulos rectos inter se, ab ortu Æquinoctiali ad Æquinoctialem orientem, sub ortu Æquinoctiali ponunt Subsolanus

nam: sub occasu & quinquagesimo Zephyrum seu Favonium: atque hinc
 trons nam antiqui conveniunt. Deinde in puncto medio inter quos
 liber duos horum principum ventorum, ventum suam consistunt
 mirum inter Septentrionem & Subsolarem pentate Meltem inter Sub
 solarem & Austrum, Eurota vocantur Austrum & Zephyrum, Notos
 Zephyrum inter Zephyrum & Septentriones, Thraciozephyrum ali
 que esse rantes descriptos habent.

Deinde in puncto medio inter quoslibet duos horum esse ventorum
 constitunt ventum alium, ut inter Septentriones & Meltem, Bo
 rranz inter Meltem & Subsolarem, Cquam: inter Subsolarem & Eu
 rotaum, Easum seu, Volturum inter Eurotaum & Austrum, Pha
 nicum inter Austrum & Notozephyrum, Liboicum inter Notozep
 hrum & Zephyrum, Africorum inter Zephyrum & Thraciozephyrum,
 Cocum, Danique inter Thraciozephyrum & Septentriones, Thraci
 seu Circium. Atque ita constitutos habent fensorem ventos. Tum rati
 ficin puncto medio inter quoslibet duos constitunt alium ventum,
 namque qm 37.

CAPVT V. DE VENTORVM AFFECTIIONIBVS.

Naturam
 hanc ven
 torum.

Quod ad ventorum affectiones spectat, constat in
 primis ventos ab innatisco de siapte natura
 esse posse qualitates, que ipsorum subtilitati
 hinc formis debentur, atque ad hoc ventum opinio
 ne, qui ventum calidum, incensum, spiritatum, dolo
 rant, ventum omnes ab innatisco ficos esse &
 frigidos, et terram, cuiuslibet obediunt. At fecerit
 diem cuique ventum non solum calidum esse

sed vel exhalationem, vel vaporem agitantem esse arbitrantur, ex ven
 tis alios ab innatisco ficos & frigidos esse, quorum esse habent & ter
 ra prodeper alios frigidos & humidos, quorum spirationem aqua pro
 ventus. Hoc igitur pacto se habent qualitates, que ventis pro ipsorum
 natura in se debent fieri. Si enim hinc sit de qualitatibusque eisdem
 obediunt, secundum eam naturam, quem obediunt, dunt vi Sole ali
 manque siderum & subiectis elementis in saltem ventorum, dicendum
 quomodo ventos calidos esse & ficos, si eorum materia sit exhalationem &
 si eorum calidum sit, alios tamen ficos alios humidos esse incensum cum
 ventum, qui eorum vapores ventorum materiam facit.

Quod si regionem, per quam venti ad nos traieciunt, ratio habeatur:
 tunc dicendum secundum eam varietatem diversis habere qualita
 tes. Unde Septentrionales, qui per loca nitida & frigida traieciunt,
 frigidissimi sunt & ignis oppositi verò, qui per mare & loca hermetica
 & calida

Qualitate
 aliorum
 ventorum.

Venti hinc
 ditissimos

Et calida, et per Zonam torridam ad nos perveniunt calidi & humidii, similiter Subsolares calide & siccæ nartus est: Zephyrus gelidus & sic midus quo etiam sic, ut venti pro qualitate, quibus imbuetur, excellentia vel medicoritate & temperie, alij corporibus salubres habeantur, alij nocivij hoc, alij illud morbi generis incitant. Vide Virrorum lib. 1. cap. 3. ait. In insula Lebo appellata Mytilene magnificè edificata est ars. elegantior, sed postquam non profuerit, quòd in ea civitate cum Auster fiat, homines agitant, nam in ventus patre dicitur causam prebeturam Cereæ-Circiæ affinis ab occasu Solis ab ipis, homines tunc frangentes Septentrione atque Aquilo, effluuntur in salubritatem. Vnâ tertiam autem omnium saluberrima sunt Septentrionales venti & Patronia: notius Auster, quia pollat humiditate & calore, quæ cum advenit & aliam sunt humores corrumpunt. Quæ de se Plinius lib. 2. habuit. cap. 47. Celsus lib. 3. de oculis. natæ & vitæ oculi cap. 3. Valeriodi lib. de lecti commentarij.

Virescent,
Mytilenæ.

Venti sibi
harmis.

Præter superiora dicta alia sunt tam communes, tam pejusate ventorum affectus. Jovis Continua, quia Sol eorum status augeat & comprimit. Auger vires suo cum exhalationes aëris frigore superat, calore excruciat: comprimit item nonnunquam ortu, cum ante exortus remissio etiam abluunt. Similiter augeat ortu, cum eisdem recedens de latere abluunt, comprimit ortu cum ab eisdem calore efficiendi cessat. Hoc pro temperantia et sic, & aëris ac frigore variegata. Solis aëris abluuntque venti pro vices commutantur. Super verò non idiamis horis ætatis tempore status omnino cessat, quia tunc eorum materia exhalantur.

De præsentia autem eorumdem affectionibus sic habet. Auster apud nos in Lusitania cubet cogit, ac pluvius est: idem in Africa rubes deturpar & siccitatem induit; contra Septentrio apud Cyrenam & Heliopontem pluviam exambit terrensque et aëris placide spirat & duobus maxime temperibus frequenter Vere & Autumno, cum ad vespera scintilli viscosa vis est & in viam partem rapax, grandis atque importans. Subsolares per illa tunc veniens ciet. Et deinde quibus præsentibus sequenti capite, nimiam calorem temperant, & maritimos cum sua flatus temperibus dirigunt. Cetera in hac sententiam copiose scripta sunt ab Aristotele lib. 26. problematum, quæ tota in hoc argumento consistunt.

CAP. VI.

DE VENTIS PROVINCIALIBUS

& anniverarijs.

Exemplum est quod aliam esse provinciales ventos, hoc est certis provinciis ac regionibus peculiare: nec vena est tunc est prodele, sicuti è contrario quod est loco ad que cetera res & viciatiles vici aut nullo modo que vix perveniunt.

Venti pro
mortalis.

Exempli

Exempli gratia Aethiopicis, ait Plinius lib. 2. cap. 47. proprius est Scio pennis ab Argelle descenditque Graecia ignota. Arabibus, ait Seneca lib. 4. natur. quælibet. cap. 17. Apuliam infestat, Calabriae lapix, Paphlagonia Gargax, Galia Cinctus qua postremus, teste Plinio loco cit. in Narbonensi provincia clarissima ventorum habetur, nec illi violentia inferior idem vero non solum in reliquis cali partibus ignota, sed nec Vlsiam quidem eiusdem provincie partem attingens. Itaque talia propemodum regio est, que aliquam partem ex se nascentem, & circa se cadentem non habet, vel saltem qui in ea periculis aliquam vim non exercent. Sic in nostro Cosimbriensi ardua subsolanus ventus tempore anni singuli non raro spirat, in partibus fere semper diebus tribus novis, aut alio dispari numero: qui soli corpora temporis illa occidit, cuius tamen largi quia proximis partibus valetudini nocet, ut ficit, diuina providentia beneficio acceptam ferat. Solent etiam fæta fere lege nature ebullire in media æstate post Cassidula exortum: molis diuisi fere ventus, quos inde Euros vocant, id est anniverfarios: autem eam Græcia iter dicitur, unde hinc est, qui est ignis. A tertio die hora orientis, ac nocte deficiunt fere. Mos Strabo lib. 3. Subsolanus vocat Euros Plinius lib. 2. cap. 47. ait non est eodem loco spirare omnibus regionibus, sed in Hispania & Asia ab oriente fæta eorum est, in Ponto ab Aquilonis, reliquis in partibus à Meridie.

Euseb.

CAP. VII.

DE TEMPËSTATIBVS, DE ECNE-
plia, Typhone & Prætere.

Inter venti multas horarum vite utilitates imper-
tentidern tamen nonnunquam, vel quasi citius tur-
bulenti in totum decedant in radio, vel quasi incito
fudere in horarum perniciem concipiant, hor-
rendo fæta deficiunt, et compellat in nitorem, et raris
& mara concutiant, nam submergunt, turres de-
ijciant, struunt fæta latera, horaque labere. Quod
si fæta aliquando non ita pariter: sed vis tan-
tum longè lateque imperio potius præfat: maxime Euros, vel Afri-
cus.

Porro turbulencorum fæta, et cetera omittamus, postulatum
triplex genus esse perhibetur, omnino periculofam ac noxiam formida-
bile, videlicet Ecnephias, Typhon, Præter, que hunc in modum celestis
tus. Cum multa spirationes densæ & confertim æruæ a turbidus &
in cauum nubem labent, fit nonnunquam et per aer peritiam, vel in
curis, ætrivæ calefacta rarefæta, ac libertatem maiorem querens, et
denique per disruptam nubem, more fulminis magno impetu deorsum
ruat.

stant: Hi ergo flatus procellam giganteam, que vocatur à Græcis Æther-
phæneo quod in rûe rapit, ad eam è nubibus erumpit. Eam nauis Lu-
strans sub æquinoctiali nonnunquam experiantur. Quam siis iam pe-
riculis edocti, ubi qu loco nubem contempantur, confectum vela deri-
ciunt, ut facilius vibranti impetu demergendi. Ex ipsa verò nube,
calida aqua proluens spargitur, que ventos giganteos, velique actus
patrefcit.

Aliquando huiusmodi flatus è diuersis nobilibus, vel alia atque
alâ parte eiusdem nobis procreati, inter se conglobantur, & dum in di-
uersa numerat digrante pugna in se retrovertuntur, ac rotari vorticem
efficiunt, similes ei, quem videmus in aquis fluminum, que cum in
faciem aut lateri ripæ prominens incurrit, sine exitu in se se colle-
ctâ fluctant: quo item modo aliis cum ex loco in angustiam in por-
tis aut ripa ventus vi adigitur, vortices exiit. Igiter flatus magna
vi excoctus è nube, & in gyrum conrotus, non itern colli delin-
densur Ætherphas, turbo hoc typho dicitur, præcipua nauigationum
pestis, que non vela tantum, sed ipsa etiam nauigia conuulsa fran-
git & aborbet; ac nonnunquam in altum abrepta locum refert. Si-
militerque in terra cussis arbores, & læta ingentia aliquotum den-
tibus. Vnde Olympiodorus Typhona dictum esse ait: *Αὐτὸ τὸ ἄνεμος τὸ
ἐπὶ τῆς θάλασσης, hoc est quia valde, & vehementer corpora in qua incidit,
verberet & quatit. Nauis vero, inquit, ἐπὶ τῆς ἕρας appellatur, quia in-
flar ἐπιπύει, hoc est tube, maris aquam ad se trahat. Quod è conuul-
gat prædictis huiusmodi per ætheriphates, vel repercutit & orientatio-
nem ex parte ignem concipere & inardescere, ac depressis nubis specu
erumpere, flammamq. locum detoluerit ita ut vi à ignis & flatus dicitur
farantur præflar dicitur (à verbo πύωμαι quod est inardere)
proxima quoque non solum proflantem, sed amburent, cuius etiam in
medio nonnunquam mare offeruiscit. Hocque differt à fulmine, quod
fulmen plus habeat flammæ, minus flammæ; præflar è conuulso plus
flammæ flammæ minus deinde quia materia fulminis est subtilior: or-
tio quia fulmen non gignitur nisi præuente tonitruo.*

Sunt autem quedam sidera, quorum eorum procellæ hanc rem
excitantur, ut Hyades, Orion, & qui Boëtiasas respicit in Aquarius
videtur, itemque alie complures constellationes, de quibus Aratus mul-
ticarminibus. Sunt & loca peculiariter tempestatibus obnoxia, ut
in India nauigationes ex parte Oceanus Atlanticus, que bene spes pro-
moctorum alit: & ea, que ex porto Sinuræ in Iaponiam ita
easte tractibus ex teris fere omnibus, que hoc tempore frequentan-
tur, periculosis habetur.

TRACTATUS SEPTIMVS

DE AQVEIS CONCRETIONIBVS.

H

GA.

DE NVBIBVS, ET PLVIVIA.

Materia
hinc.Causa effi-
cens.

Aeris rubicem est vapor. Causa efficiens est tum Sol & reliqua aëris vaporem ipsam calore suo & locis insistentibus ad mediam aëris regionem reuocantia: tum etiam frigus circumstante & cogens. Generantur ergo nubes hunc in modum. Puluis quam vapores ad mediam regionem perueniant, adhaerentium illis calorem deponunt partem quā emittente iam ex aëre terra insistenti, qui est solarium radiorum germinationem calidior est: at-

que ita remota causa calidioris aëris se ad naturam frigus reuocant: partem quā illa ipsa media regio algere ita suo eos refrigerat. Itaque premitte frigus conuoluit puluisque vapor, ac tandem in nubem addensificat. Quo fit ut nihil aliud sit nubes, quam addensitas vapor. Sic nubes autem quaedam sunt facientes & caeruleae, atque in haec ordineque uentis pluuia uentis insistentis, non effundunt imbres, sed in aëre naturam faciunt. Aliae sunt irriguae quaedam humore saturatae, proindeque facientes & ad partem pluuiam addeunt.

Materia
pluuiae.

Haec igitur potestiores nubes proxima sunt pluuiae materia, cum nihil aliud pluuia sit, quales nubes in aërem solent. Est autem duplex quasi species pluuiae, uisibilis imber & nimbus. Imber dicitur, cum guttae crubiores & transitoriae ab vaporis tenuitate ita igne de-derunt. Nimbus, cum guttae paulo grandiores cadunt: quod propter algeriorem aciem tunc frigore aërem longi lateque occupantemque praecelso aëre in estate nubes concretiorum ambirent; tunc cum aëris per aëriperitiam frigiditatem fortiores reddat, quae pluuiae partes fluidi liquetis, vel resistentis nubes, ad densitatem & motus guttulas in uisum cogit: quod insulter oblique aëriperitiam praebet frigae breuius tempore.

Qualitatem
habent si-
deus ad effi-
cendam plu-
uiam.

Mulcam uero faciunt ad pluuiam gignendam caelestes influentiae. Vnde quando Saturnus cum Iouis iungitur in Cancro, Scorpio, uel Pisces uero tempore multi existunt imbres. Frequenter etiam interitum & pluuia diebus magna fit aëri ad densitatem uel pluuiam mutatio. Ad hoc ut aëther libri de signa temporum, seu Aristoteles sit, seu Theophrastus, in Lunam & Solem pluuiae causam referat.

Cuius in AE
aëris non
nubes.

Iam uero quomodo ad id operis uentis conueniant, pluuia est: siquidem eorum uentibus nubes dissipant, alij cogunt, ex illis quoque nubibus uentibus motu hinc aërem densant. Quomodo in Aegyptio uenti admodum existant pluuiae, quia datus Aëris, à quo in ea regione sequendum est: hinc expelluntur, ut eo pertingit, ut docet Ari-

Stroica

habetur in problema de sect. 16. quæst. 46. singulari tantum Dei providentia fit, ut loco pluvie Nilus singulari anno stato tempore agrus non sicilicet irrueret, sed obtemperet ac fructuosus reddat.

CAPVT II. DE PLUVIIS EXTRAORDINA- NIS & prodigijs.

Nullum aliquando pluvie quædam præter vlti-
mæ naturæ ordinem, quædam novæ prædigi-
loco habetur: decidit quippe immensa aqua
in pulvis, færgulae, lapides ferunt. Quæ qui-
dem aliquando ad mortalium terrorem aliumve
studiosum finem Deo ita scelerata causa disposita
re immittitur: aliquando citra ullam rationem
partem accidunt. Horum verò causa est vana cõ-
mune exhalationum cum vapore humido, congruenti qualitate vi-
taque quod ad animalia spectat, sicut in pulvisibus, hincque aerolis,
vel aliis ex parte cœlestis materia, volubus, pulvere, vermibus, tubis a ma-
ris, & quæ pluviam cœle mœstra præstat, pulvis eructatur: sic nihil
mirum si pluviam cæle concurrens vel in acre ipso, vel in terra con-
sistens causa sit: quædam animalium ortus contingat. Quod
verò attinet ad lac & sanguinem, dicendum quædam in pluv, non ha-
bere illa verè formam lacis, & sanguinis sed solum hanc similitudinem, &
apparentiam quia ex portione eorum partu est, hæc non nisi à præcipiti-
viti a cœlestibus oritur. Quibusdam placet vehementer Solem ardorem d
loci erumere alen aliquo tubenti fuoco multo humore sanguis erum,
rubicundumque astraliter, qui erit cum pluvie decidat, quæque intingat,
atque ita pluviam sanguis est appareat. Quod similiter dicitur de lacte.
Item videtur nonnulli piscibus pluvie, quia ex cephalis, aut verticibus
aliquis flammæ corpore è mari pisciculis, aliam in locu præcipit. Idemque
facilitat in lapidum & craterarum terro sublimibus instigandum viti veni-
re. Legit M. Albertum lib. 2. quæst. 1. cap. 4. Legit quoque, si placet, de
pluvie præcipit Athenæum lib. 3. cap. 2.

Representi
ortus ani-
malium cum
pluvie.

CAPVT III. DE PRÆSAGIIS TEMPORVM.

Atque hæc atque hominum patens Deis quædam
esse voluit signa multa venientia temporibusque,
& imbricis quædam inter ferentia, quæ viti vide-
licet observatio, ad cavenda suspensa tempora scilicet
agriculturi, non naturalia quæ sunt illa oportune
tradenda præcipit dñi nobis viti esse. Hæc autè signa

H 3 luvie.

Lucidius patere: alia namque ab inanimatis rebus alia à brutis animalibus dicuntur.

Signa in
his mens.
mens.

Ab inanimatis, atque in primis à Sole hinc, que collegit Plinius lib. II. nat. hist. cap. 33. Si sol parum occidit, temeritas signum est. Si occultus prole natus, ventus, & ortus eodem modo, certius argumentum feruntur. Si Sol in ortu appareat maior, quam soleri, quasi certius eos locis imbutus prodere, vel occidat, imbrum; si ignis Euros marior. Cùm ante ortum ortum rubescens rubes, ventus eruat: cùm expulsetur, vel nigre rubensibus intermisserit, pluviam ipsendens. Si verb ab ortu repellantur & ad occasum abeant, temeritas expectanda, si non abeant, sed ingruant, à quocumq. vento fuerint, eum portendunt, quod si in à meridie sit, & imber in manant apud nos. Si nubes orientem Solem circumdant, quanto minor hamis relinquant, antea atrocior tempestas erit. Si Sol vaporem corona cingens, qua parte se se illa aperit, expectetur ventus: si tota defluerit aequaliter, & in se quiescit, serenitas.

Præsigna
Lunæ.

A luna veni hæc sunt præsigna. Si splendens exorta puro nitore fulsit, serenitatem. Si rubicunda, ventos: si nigra, pluviam portendere credunt. In quinta cornua eius obtusa, pluviam: creta de infusa venas seu per significant, quarta tamen maximè. Cornu eius septentrionale acuminatum atque rigidum, illam præsignit ventum, inferius Austrium: utraque recta noctem ventosam. Si quarta cornu nullum cingit, ventos & imbres præmonet. Quæ de re ita Varro quæto die Luna erit directa, magnum tempestatem in mari præsignit, nisi si coccum circa se habeat, & cum hyemari: quoniam illo modo non ante pluviam Lunam hyematum ostendit. Si pluviam per directum pura erit, dies serenos significabit: si rufula, ventos: nigrescens, imbræ. Si caligo orbem orbem includat, ventos quæ se superit: si gemini orbem cingant, maiorem tempestatem. Si magni, si tres erant, aut nigri, aut interrupti, atque distracti. Nascitur Luna, si cornu superioris obtuso fuerit, pluvias decursiones dabit: si inferiori, ante pluviam: si in media nigritia illa fuerit, imbræ in pluviam. Si plena circa se habeat orbem, ex qua parte se maxime splendebit, ex ea ventum ostendet. Si in ortu cornua crassiora fuerint, horridam tempestatem. Si ante quartam non apparuerit, vento Favonio hæc hyemalis toto mense erit, si xvi. vel octavo flammea apparuerit, asperam tempestatem præsignit. Sunt & ipsæ Lunæ cæto ardens, quæ in angulo Solis incidit plerique, inter eos tantum observantibus præsigna eum, hoc est tertia, septima, undecima, decima quinta, decima nona vigesima tertia, vigesima septima & interlunium.

Obscuri
antecubi ob
ferunt ad
subleu ul
porum.

Præsigna
Stellæ.

A stellis, seu visis seu in aere dissolutibus, hæc indicia habentur. Cùm stellæ fulgor obscuratur, & id neque rubore neque caligine pluvia aut tempestas denotatur. Si in signo Carci dux stellarum, que Arctus vocatur, subito cælo apparere desinat, antea hyemalæ sequitur. Si alteram illarum Aquiloniam caligo oculis obscurat,

Anticæ,

Auster fœvis, si Austrinum Aquilo. Si sub aliquis stilla coarctatum ha-
 lum appellat, coarctavit. & ab Austro, vel alijs ventis pluvias se se aper-
 rit, pluvia erit: si aliunde hinc dicit, ventus ab ea subit, in se ipsâ aqua
 licet manifestat, serenitas. Si plures stellas volantes vultu hinc, tunc inde
 existeret, coarctantes ventos significavit: si è certa parte transierint, ven-
 tum inde futurum admovent.

Ab alijs rebz etiam inanimatis hæc sunt prognostica. Cum in cacu-
 minibus maxime rubet consideri hyemabit. Nibe grana cardicant-
 te grandio immingit. Nebula in vallibus lutesces frumentatione promit-
 tunt. Domesticos ignis pallens marmarumque compellatens, fungi in
 luceris pluviam, flamma illicus volitans ventum spoudet. Cùm ig-
 nis coarctetur se facillam diluere: cùm cùm in foco coarctetur, si eum
 be vehentur pulchret, aquarum significatio est. Si mare, aliqui tran-
 quilham, secum marmarata erit, ventum prædicat: si silentio incensum,
 tum intra se ventos esse fatigabit. Si litorea tranquillo sedantibus: si
 plures solito spumas aut ballantes aquas parferiat, tempestatem non
 tibiorem simili terque volitantes pluma, lanugo, mœcium foetibus, astro-
 rum magis.

Ab animalibus hæc existunt signa. Delphini tranquillo mari lasciv-
 iontes, stantibus que veniunt patre, indicanturtem spargentes aquam
 turbato mari tranquillitatem. Coligo volitans: Echin abgentes se se,
 aut arena substantes tempestatem significat. Rana vltra solitum vo-
 calitudo: marmarum calentes clangorem: mergi, anaticæ pennis
 postro purgantes: mergi maria ac flagna fugientes: græci in medi terra-
 nes festinant, pluviam aut ventum. Græci silentio per solitum can-
 tes, à hyæces in litore nidantes, Noctæ in infre garrula serenita-
 tem: Corus singula quodam latentes, loque coarctata, si id cœlestia
 hinc, ventosi carpen vocem referunt, ventosiam imbrem. Graculi
 serò à pabulis recedentes, hyemem. Item volucres crevelli: cœtra aquâ
 clangorem dantes perfundentes, se se thixime coarctat. Hirudo ad id
 prope aquam volitans, et eam penna sepe feriat: Austrum coarctum clau-
 gere tempestatem: Ardea supra nubem volans, in medijs arvis trif-
 tibus: cœlum offa stiles, loque libertas coarctat. Penum: Fœci mare i-
 pulsi: in illocantes. Formicæ coarctat, indubiam suam absconditæ.
 Lumbri emergentes è terra: Mula solito stria moedentes, imbrem
 aut tempestatem prænotant.

Hæc serè ex Plinio loco citato excerptas: quorum ille meliorem
 partem sumpit ex Virgilio ad calicem primi libri Georgicæ. Eandem
 aut similia (partem ali) auctores tradere, ut Aratus in suo carmine,
 Aristoteles in problematibz, Plinius in libz de castis nativ. cap. 18. De
 silis Hæmarum, lib. 7. D. Ambr. lib. 5. Hæmar. cap. 9.

Si quis verò petat eor bruta, tempestatem & ventos, aliisque huiusmo-
 di magis quam homines prænotant. Respondeamus cum D. Thoma 2.
 part. quest. 86. Vultus lib. 4. sic ferret & alijs causam esse, quia cœ-
 lesta intelligit aditio non ad transitum: proindeque futurum fan-

Prognostica
 ab alijs re-
 bus inanimatis.

Prognostica
 ab animalibus
 à sim.

A volucris
 hinc.

Plinius,
 Virgilius.

Quæ ratio
 est hinc
 dant hinc
 rationem pro-
 gnostica.

Etiam cum visceribus vacent, sit ita ut coelestem induratum & aeris qualitate magis penetrantur, post in eum alterentur, quosdam ferunt, quos comperimus esse non fieri ab eis, nisi hoc aut illa temporum mutatione impenderet. Cum igitur haec sepius hinc inde notata sunt, ea ut natura illa talium rerum signa, habere. Exempli gratia observatum à maris est quosdam Eclipsas se se in latere ad faciem affligit, vel contrapre lapidibus operitur & quasi subtrahat, feruntur factis, quosdam tamen & cōtra dicitur. Aleyonae prope urbem maritimum nubiatur, & pulvis eductus, tranquillam tempestem efficit. Eclipsam subtrahentem se, ut tempore flatis signum, & Aleyonae fortunam, et indicium serenitatis in postea accipere.

CAPVT IV.

DE NEBVLA, SEV CALIGINE.

Qua, ut patet, nubes, & nebula seu caligo, ita se habent. Ex aqua formatur vapor, vapor operiecit in nubem. Nubes in aqua soluitur, ut et in quomodocumque in terram variis am partitione quosdam alimenti partes in ipsam rei alter substantiam facillat, alia maris & excrementa interstitia & in nube quosdam partes in aquam mutantur, alia ad aquam generaliter in ducunt, aliam quam nobis recrementa post phantam et maris. Haec primo hinc operiecit cap. 5. Aristoteles dicit quasi spiritum nubem vocat, & nebulam terram in ducunt, quoniam indicium futurae signum esse vult.

Dubium.

Est autem controuersia cum haec pars nubis densior sit, quoniam capere in aquam veri possit, an tenuior & subtilior. Olympiodorus, & alij censent hanc crauiorem esse, quod suo pondere in aere terra variis decidit. Hinc latorem partem, quia crauiorem talis partes sicut ad aquam naturam magis accedunt, ita facilis in aquam verti videtur, unde hinc non nisi maioris tenuitatis merito videtur superflua fuisse. Item quia videmus nebulam radio solis facile diffidi, quod tenuiori materia induratum est. Haec postulat tenuitatis nobis veritas, hoc videtur, quoniam am plerumque post aethorem libri de mundo ad Alexandrum M. Albertum lib. 1. tractat cap. 4. Locutus fuit ex D. Thomae testibus, non est. A hinc rationem ratio habetur dicendo partes illam nobis post est, ut non phant, aut frigore in maiorem consue densitatem, loque grauiorem reddunt densitate.

Solutio.

Alicuius tamen praeter hanc nebulam, aliam dari, cuius Aristoteles loco citato non meminit. Interdum namque vapores craui & locis hinc in ducunt proxima afflantur, utque ob suam spissitudinem & crauidam in sublimi effusi nequeant, sed viciniam terris aere occupant, & in huiusmodi caligine circumfundunt. Haec nebula si oriunda Solis praesentia extenderet, & equaretur, serenitatis signum esse, cōtra am dicitur & ad

Nebula quando se mouent in ducunt.

seruati

est frigidum coctis, vā cum vaporibus concrevit saepe in pluviam
visibilem.

CAP. V.

DE NIVE.

Nix caput ex nubibus pinguetur, postquam in se pertu-
raturum effugit hoc effluvia, nubium casus, idcirco est
pluvie, esse ad iam superius declaratum à nobis sit. Nix
de terra non agendum. Cum autem in media aeris regione
eo vehementer frigiditate, atque iam in aquam solam
congelat, nix effluit, saepe nix est nubes frigiditate conglu-
tatae, quae nubes tanto maiorem siccitatem obtinet, quā illa, quae in
aquam mutatur, quanto valentior frigoris effluvia in coactione frigi-
ditatis, dum frangit, hauriens exprimit & foras eiecit. Est tamen
nix melior, quā pruina, quia pruina sicuti prope terram oritur, ita
maiores habet in se copiam concretiois terrae, cuius et magis densi-
cit. Itaque nix siccior est, quā aqua & illa coactiora densior,
& tamen et in consistens, quā pruina, vnde in montibus extenditur.

Generatio
nivi.

Nix est
melior,
quā pruina

Oritur autem candidior nix, postquam merito aerem partem,
quae magis aereis sunt. Ob quam rem rationem alacrit spuma & aqua
in aëre dicitur, ut docet Aristoteles 1. de gener. animalium cap. 6. vbi
etiam nixem spumam quendam effluat, quod vaporum deinde Plinius
lib. 17. nixem in illa cap. Nix vero candidior, uti M. Albertus & Loran-
dus tes opinantur, sicut est color tantum apparet, ut in multis concretio-
nibus aëris, sed verus & expressus, albaeque esse ita diu perfectior, et illi
in nix compressa, et in illa in translatio. Nimirum color, uti ego in
sola nixis perfectis, sed in imperfectis etiam videtur, vbi quatuor
partium qualitates si non temperata, ac certe qualitatesque consti-
tas reperitur. Sed enim aliagram causā praedicti candidior effertur: sicut
videtur hoc frigiditas, quae in aëre dicitur, et in aëre candidior, et in aëre
re, quod nixis frigiditas in aëre dicitur, et in aëre candidior, et in aëre
rei sunt. Est autem nix tanto candidior, quanto cum spuma leuior, quia
sic plus habet pallidioris elementis.

Candidior
est.

Nix inter-
dum rubet

Ha non ob hoc, quod aliquando nix versitate rubet, teste Ansto-
tele quinto de hist. animal. capite 19. & Plinio libro in lectura. capite
35. Id enim progressu accidit, quia progressu tempore partem aëris
non in aëre dicitur: namque in ipsa ea qualitates mixturae, quae
gibum illam exhibeat. Quia verò in Armenia vbi rubet nix, in aëre
concrevit, ferociter Bulladius in commentariis super 3. Hist. quod
illud refert ad copiam nixis, quo regio illa sicuti aqua in silice rubala-
tionem, aeris partibus praedictis, et quae ob hoc aëre, nixis huius color
rem multum impingunt.

Ferris

Generatio
nivi
est
melior,
quā
pruina

Signum ea
sunt montes.

Porro quoniam est translucida & firmata rubra nix oritur, casum eius signum habetur, cum calorem turbidum est, albescere videtur. hoc est, opacitate quoniam ad cardorem vergente. Generatur vero nix possibillissima hyeme, vel aestate veris, quod hiis temporibus maxime frigora reportat. Decidit frequenter in montes: & quorundam iuga, ut Alpium & Caucasii toto anno obidet, quod montes algidiores sunt, tam prope ut viciniam medie regionis aeris: tam quia magis perfusa ventis tam postremo quia tunc est editionibus locis suis quoque Solentem radiorum in se reflexio: raves, cum montium latera hinc inde in profundum circumgatur aut, in quibus ea locis gurgitibus resperatione manū mō sit, hinc debet micca calefacere inebres circumstantium locorū radios, quia vales & depressa terrarum, ut dicitur. Nec audiendi sunt non nulli, qui contestant, montium cacumina calidiora esse debere, quo propinquiora soli sunt. Nam patet, si videntur nunquam montes ascendisse, ubi sensus experientia liquido probat montium frigiditatem. Deinde ratio illa frivola certissimo est, quia calidiora montium parū mo menti habet ad propinquitatem in tanta terra à Sole distantia: cum tota terra mota sit quasi pōtū paribus sere in metallis à costo distaret. Item, quia causa frigiditatis, quas arellimas, rubor valentissimus sunt ad refrigerandum, quam maior illa soli vicinitas ad cal. faciendum.

Tam quā
si possunt
ad nixē
placere.
Videtur et
vires apud
indistinctas.

Porro notum est magram conferre aeris utilitatem instabantes nixus, non solum quod calidam terrae respiracionem repetantiam totum comprimunt, & cohibent calorem retro agunt in vires frugum atque radices verum, et arborum Plinius lib. 17. cap. 1. quod si liquorem siccum prebet purum ac lentissimum, & quasi ipsam in hoc terra fermentescit, ac lactescentibus satis non efficit, ubi tamen parit fructum copiosum. Quod videtur Plinius de simplici ex Theophrasto in eodem libri 2. de causis plantarum, ubi ita scripsit. Multum enim magis optime procedit paulatim colligescens subeat solam, nec vniuersis humor mista ex vico rursu dilabatur: Ita enim & terra fermentari optime potest calore circum obduco atque coarctato, quod semibus vehementer con ducit: sibi enim subeata firmataque compacta frigida, simul ac mite scere tempus incipit, coloriter atque vniuersa evanescit.

De generā
tione crys
talli.

Idem quoque edidit M. libere. lib. 2. tract. 1. 2. 2. Plinius lib. 17. nat. hist. cap. 2. affirmat perunguis regionibus, consistere aliquando nix in crystallum. Ideo nec cum reperit, nisi ubi maxime hyberna ni uis rigent, et in caucibus Alpium: unde ipsum plerumque à hōis instip hinc pendentes extrahunt. Itaque crystallum esse glaciam vnde & no men Graeci dederunt. Dicitur enim color ad est glacies & id est id est, con trahitque ex glacie frigoris vehementia obducat in lapidem. Gyg ni vero ita crystallum confirmat postremo experientia. Cum hoc etiam tempore & praesens & frigidissimis regionibus & Persia sit, quae in ex tremis sunt Norich, euellatur. Sed & in ea terram in vris tam metalli cingunt proprijs, ut alios pretiosos lapides, crystallum inueniri collat. Quare non probamus inuentiam Georgij Agricola afferentis libro 6.

Contra
et in eodem
libro re
fert etiam
M. Albert.

de nat.

denat. foliis. Crifallum nentiquam ex aqua aut sine contraria, fed tantum politeri, et modo, quam doctores generant.

Progrediens certe hoc loco non est iulla, vti nunc fuit effectus femp-
torum quorundam, de quibus non constanti viam diffundere veterana,
& per vapores, et atque difponere p' inuicem quo modo a flate me-
dia cinere difpareat ad partem, & ad fomatia feruantes concreta
aque reponenda inuicem officinas. Non inquit Plinius lib. 19.
nar. hift. cap. 4. Non prodigis veteris. Minus, illi gliscum potare,
potare, motum in voluptatem gale vertunt. Seruatis algar ubi-
bus enogetur, quae aliois moribus six algar. Deoquor alij
aque, motu, & ille videntur. Nihil inaphorram sic apomodo aut natu-
ra plant. & fere etiam Plinius lib. 19. p. Nervus inuicem iuuat de-
coquere aquam viciq'ue dentillam. in iuici obfigrate.

In ros, qui
viciq'ue potat.

CAPVT VI. DE GRANDINE.

Pin. lib. 1.
200.

Rando, vt docet Ariftoteles lib. 1. huius operis
cap. 17. est phafis in aere congelata. Generatur
quoniam grando, cum aqua pluuia, principium
caufam pertingat, in gale cogitur. Quod vno
tempore ab aere magis aetha, vel magis
frigore. Cum primo tempore, cum materia ra-
mota, est ipfatio magis calorem effluens in
fublime caele, & in orbem paulo densioris & calidioris con-
tra. Minus proinde, est aether, in quem rubus foluitur. Proxima
caufa efficiens, est calor circumfus aeri, aquam per antiperiftafum re-
frigens, totamque ab ea calorem exprimens & extinguens. Quo fit,
vt grando heridit, ac durior fit calore impellensibus humidi-
tas, qua in aere fuit. Si autem grando exstat, cum omnia circumque
algar, cum remota materia est expiratione, cum tanto calore, et in tant
densum calidamque rubem coacta. Proxima vero efficiens caufa, est
frigus aeri ambientis, congelat aqua.

Grando
fuit cogita
aere ma-
tra.

Docet autem Ariftoteles idem aquam, è qua grando fit, calidius
congelari, qua retroit in fe aliq'ue caloris, quem ad congelatio-
nem multum conferti conftat experientia: fiquidem aqua praeale-
fita frigido calore expedita impellit, calidiusque refrigeratur, ni-
mirum qua calor aquam attenuat & rarefacit; rarefacta huius ma-
gis patet, magisque vni inuicem accipit: quae modumque & den-
tate materiae multitudine in pertinacis refilit ita fit, vt aqua plu-
uia ob huiusmodi calorem, facilius in gale coeat, qua rarior est; proinde
de qua indidit in frigida aeri faciliorem partem. & dicitur. Quod edidit
Theophrastus lib. 7. de caufa plantarum cap. 1. lege etiam A. pro-
dicendum in. p. p'oblemat. q. 56.

Aqua rep-
calidius
vni in gale
est.

Quæstio de
laco, in
quo gignitur
grando.

Idem quæst.

Est tamen non parva difficultas in philosophis de loco in quo fit grando. Anaxagoras, & alij nonnulli aquam calidam a ributibus i. hinc operis cap. 12. Opinati sunt non in medio aeris tractu generari. Quod etiam è recentioribus quidam cauent. Pro hac sententia est et citio, quod tanta vis frigoris, quantum grando expellit, non valeret dari in aere tenuissimo, qui radiorum solis iam evaporatione abundant insulficit. Alexander, Averroes, Philoponus, D. Thomas, M. Scot. Albertus, Lavanizades & Parisiensis, quibus omnino assentitur, aere grandinem tam in tibia, quam in media regione nati. Erunt verò dum omnia circumspiciantur, patet aer in vtriusque regione idoneam obtinere frigoris vehementiam ad congelandam aquam. Dum autem viget alius, patet in eisdem locis per antipetitionem tantum frigoris, quantum ad eundem effectum operante, intra aquam coalescere. Sed gelii nonnunquam gignitur prope terram, illud arguente est, quod interdum grando decedit intercepta palis, qui aqua circumstantia se insulficit.

Itaque negari debet, quod pro frigore testentia afferbatur, semper geminationem radiorum in loco aeri tantum esse, et frigus ad congelandam aquam necessarium expugnet, & increscat. Accidit quod prædicta congelatio non ad frigus tantum circumiecti corporis: sed interdum ad eius calorem & ad antipetitionem referenda est, ut ex doctrina Aristotelis loco citato colligitur.

Tempus
grando.

Non est aerem grandine gigni certum anni tempus definitum, sed indiscriminatim hyeme, vere, æstate, & autumno provenit: quoties competentem ad id frigiditatem, vel calorem in eadem aeri contingit: quod etiam verno tempore, æst aliisque sæpè natura temperata, interdum accidit. Quamquam per æstatem, & autumnum maior grando decedit, sicut & pluviosa tunc sunt aque portæ, et superius diximus. Cedit etiam grando interdum sæpè, quam novis, & multo celerius resolvitur, quam nix. Cum verò grando admodum minuta & in globum figurata sit; consistit in loco ubi non erunt habuit: testatur enim longo spatio decelata contra etiam cum valior, & acutis angulis asperior cadit, & proximo desinat. Refert Hædorus accidisse aliquando grandines non minores hastano capite.

CAPVT VII. DE GLACIE.

Arist. 4. Me
teor. 12.

Glacies est aqua in flagnis, palidibus, fluminibus, alijsque eiusmodi locis congelata. Quod accidit ob excessum hyberni frigoris. Ita tamen ut ad eam congelationem non sola frigoris efficientia sufficiat: sed admittit etiam quosdam terrenæ concretions, que congelationem magno-

pro

ipſe ſunt, eo quod terra ex ſe densa eſt, & traſitionem vitro appo-
ſit. Hæc autem terra admittit ordinari æquam contrarietatem, cum non
habeamus puram & ſynceram aquam ſuperficem. Aliequi ſi ad con-
gelandam aquam ſole viſ frigoris eſſe eſſet; cum aqua ſuperſe ingruo
ſummam frigoris exigit, oporteret non in ſua naturali ſtatu non li-
quidam eſſe, ſed in gelo conſiſtam. Quod ex eo falſum eſſe conſtat,
quia, vt in Phyiſicis & in lib. de cere & interio, conuenit officio Pe-
ripatericæ ſchola, offendiſſimam aquam naturæ ſua eſt in excellenti gra-
du humida ut gelata aqua diuina humiditati aduerſetur, vt luce
clarior eſt. Accedit quod ad reuerſionem ſemper aliquid calorem nec
quiritur docetur ariſtotele 4. huius operis cap. 8. Quam, cum aqua
in ſua naturali ſtatu iuſſe frigida fit, requirit ex ſe concreta
eſſe.

quod aqua
in ſua na-
tura natu-
rali non fit
gelata ali-
qua autem
de reſol-
u. 11. Ab-
4. to. Ma-
reus. maſt.
109.

Quod de glacie dicimus, affirmam quoque voluimus de nix & gran-
dine: eorum videlicet congelationem ita ad viam frigoris eſſe referen-
dam, vt terra illa multo & immenſo calogi frigidiorem excelleſſe
comitari debeat. Minuſter autem liquor, cum gelat, nec cadens ſol-
uti quantitas inuenitur quia coacta conpreſſioneque aliquæ partes
tertiorum evaporant.

Paro ſæpe perſigilla leuis non ſolum conſiſtentia & immenſa
aquæ, quæ ſuſtinetur ergo ſi ſiſſa per uadit, concretæ ſunt: ad ipſa enim
ſumma gelo tranſeunt. Vnde illud Poeta lib. 2. Georg.

Vndeque iam tergo ſerratæ ſuſſæſe oves,

Poppiceæ illa præſe pæſe, tunc ſuſſa plandis

Æqueque deſſeſe vulgè vſque ſigillant

Induſe: ædæque ſecreſe bœſeſe rina.

Quæ ſole non etiam maris aqua gelo contrahatur. Plurimum
in lib. de caſu naturali cap. 8. Gallus 2. cap. lib. 17. Tanti etiam au-
dientate. Diſſem apud Macrobiuſ lib. 7. Naturaliuſ cap. 3. per-
tam eam, que regis, veram eſſe conſiderat. Aſunt etiam quædam ma-
reſuſtanti gelo conſiſtingi perhibetur: re tamen vera non mar: ipſum
in gelo cogi; ſed aduenas queſuſtorem & paludum, que in mare in-
fluunt, & in eo, quia hebetior, tranſeunt. Vnde quæ extrema ſuperſeſe
maris congelat, mare gelo conſiſtam videtur.

In hac obſervatione ſi negatiue parti ratio, quæ à natura exha-
lationem deſcribit, ſpeſtanda ſit, hæc ſane conuenit non poſſe
aquam marium poſe ſubſeſam glacie rigere, vel perpetuo, vel
ſoletem hyemali tempore, cum ab ipſa plaga longius ſeſtulat. Nec
quæ ſiſtente maris exhalatione concretorem ſeſe bere poterat: quia
non indubitat propter calorem, aut propter admixtionem totam
non propter calorem, cum in illa cali trigiditate peritæ quæſit
non ob terræ admixtionem, quia, vt ſuperius offendiſſimam, hæc ad-
mixtionem congelationem non impedit, immo iuſtæ ergo ratio niſi
conſtat.

Quod ſi tam veterum, quæ ſeſtiam auctorem ſeſeſe attem

14 dicitur.

ad cog-
nitiōem
non ſuſſeſe
ſole ſeſe
ſeſe.

Virgilio.

Deſeſe
ad mareſe
glacieſe.

Ratio par-
tiſe negati-
ue partiſe
ſeſe.

affirmati-
ue partiſe
ſeſe.

dum. Herodotus scripsit mare Bosphoricum gela consistere, D. Th. de
 mar ad locum istum lib. cap. 38. , superficiem abyssi consistit, sic
 maris aqua ad superficiem adhaeret, non tamen non perfunde prop-
 tetur quod va frigoris non va pariter. Bala in lib. de natura rerum
 cap. 9. ponit mare congelatum, quod esse ait à Tyle in sua vasis diel
 navigatione ad Aquilonem inveniri. Euphem maris sicut mentio-
 nem Marii nigri lib. 2. Commentariorum sua geographia, affert
 id hyeme in glacem verti, appellaturque à mutioribus glaciale
 Oceanum, & ab iis dicitur Almachum, quod vocabulum coram lingua
 copulatione significat à Cymbis dicitur Maximianum, id est mortuum
 mare. Pomponius Mela lib. 3. de orbis situ, ait lacera quaedam ma-
 ris Scythici aethiopo gela dicitur, adeoque dicitur esse. Olaus Magnus
 lib. 11. de r. b. Septentrionalibus cap. 30. tradit magis Gothorum
 septentrionem congelari, ut naves in eo immorari moneant. Quod simi-
 liter in alijs etiam partibus Oceani polo Arctico vicinis notatum quae
 accideri solent. Quae hanc partem propolis dubitationis vi-
 detur experientia comprobata.

CAPVT VIII.

DE RORE, ET PRINA.

Humida no-
 tu, & pui-
 no
 Causa effe-
 ctus.

Oris & prinae materia, est vapor exiguus & subtilis. Cuius
 effectus remota, est eadem, quae adhaerens imprefio-
 num; videlicet calor coelettis vaporum coactura. Causa prop-
 xima effectus, est frigus leuissimum, quod si temperatum
 sit, vapores in coelettis cogit, vellemus, congelat in prinaem. Dicit
 Aristoteles cap. 1. libri primi hanc operari, coelettis & prinaem in
 ima parte aeris generari, quia calor calorem vaporem excitat, imbecil-
 litas rili alijsque vellemus foret, cum altius eueheret, vel coelettis ab-
 sumeret. Gigni etiam, cum tempestas & horum tempus est, quia
 in hanc & in hanc pluuem, ut venter coelettis vapor non pot-
 est, Vnde aqua mota difficulter gela stringitur, & hanc, si prinaem
 est frigoris acrimonia, non congelant.

Tempus.

Tempus, quod
 ad coelettis
 in hanc, quod
 prinaem ad
 hanc.
 Prinaem &
 hanc, quod
 hanc.

Coelettis & prinae humilioribus ferè locis, non in montibus sicut
 causa est, non quia vapor, ex quo gignitur, non nisi dicitur causis &
 humidis exhalatur: nam maxime, quia venti, quibus editiora loca
 possunt, vaporem distrahunt, atque ad coelettis impediunt.
 Quoniam igitur eos moderatione calorem requirit, vere & autem non
 maxime erit prinae verò potissimum hyeme, quia non est magis
 frigore coelettis.

Solent prinae & ros, si oportuerit obesse, aut non parum
 coelettis. Namque prinae hyemali tempore calorem hanc con-
 dunt, & in rediens agit, atque eadem hanc, quam aer, nullitate in-
 portat.

Arist. Me-
 teor. 1. lib.
 2. cap. 1. lib.
 2. cap. 1. lib.

Generatio
mellis.

autem nullis generationem hoc pacto se habere docent. Quando una cum vaporibus aqua, ex quo res generatur effluunt, partim in silicacem temporibus, partem quandam terras subules, ex variis circumdi partibus cum humido terrae confectione, quae humiditate aquarum ad modum defluatur gignitur, succa, per dulcis, qui herba, folia, flosalis & terra solo exspicitur, quae his mel vocatur. Huiusmodi liquore sub prima aëreâ fada arborum roscida inuenitur, eodem perundis vel ter, & coactum capillum ferunt aliquando, qui melle sibi duo ferunt. Eandemque apes veteralia cogitant in silicaria curantur; nec ex alio loco carum mel colligat, ut docet Aristoteles lib. de historia animalium capite 22. Itaque fasces vasconstruere inquit & desubstram ex arborum lacryma colligere; mella ex rose amittelligere. At quod mel ipsa rose faciant, sed confectum exportat, duplici argumen to concludit. Primum quia vocatur altero die cellas melle replenas inueniant apes, item quia A ut nase mel sibi detragit non reparit, cum tamen illo etiam tempore flores suppetant. At sibi non magis ex parte cibo, & ad inopiam redit, reparetur certe, qua vigos solent ac proinde iam, minus conficiendi mella, sed conficiunt & floribus Nasonelli tamen, quae refert Seneca epistola 84. arbitrati sunt apes pro prietas quadam sibi ingenta & quasi sermone collectum rosam in fa porate illam manare. Sed amplectenda est sententia Aristoteli, quam tenetur etiam Plinius loc. cit.

Mel apes
collyreum
non confit
ere.

Porro dignitas mellis varia est, ac pluribus modis constat. Si loca spectemus, laudatissimum apud scriptores habetur ex Hymetto, ex Cy cladibus insulis, & à Sicilia cognomine Hyblarum. Inter qua etiam quoad copiam excellit quod in Creta, Cypro & Africa nascitur. Quoad carum splendorem, quod in Pelagis. Quoad sanctorum magnitudinem, quod in Germania, ubi octo pedum longitudine fatam visum scribit Plinius libro videretur, capite decimo quarto. Si vero tempus visum, procerpsum attendamus, affirmat, quod hoc rariis vocat, excellit. Si octavo scilicet solium, vnde exaruit, thymosum, praesertim è thymo laetente, coloris aerei si pars consistit. Si affluens ex terra dulcis & acre, odorata, praesertim, subtilissimum, nec humidum, graue & minime fluxum.

In Sardis mel amarum gignitur propterea quod apes inibi mellem rorem ex absterio colligant. Item in Hymetia Ponsi ubi accitua nascitur, mel inuenitur, quod qui edunt, bibunt, nec non locus affluens, quoniam qui absterium hauriunt. Itaque mente absterium, ac saltem distillant, et videtur Dioscorides lib. 2. cap. 8. lib. 6. cap. 8. & Plinius lib. 21. cap. 12. Nisi enim natura et apibus capides dederat, & quidem constantia & in ipso melle, quod distillans afficit, venenam transfert, et cariores in unumque modum faceret hominem.

De melle
Glycisti.

Quod attinet ad mel lycaestru, quo Diuus Iohannes in Iohanne solitudine vocabatur, et terra pagina tercio Mathias capite referat

St. Yvonne
lib. 2. de or
tullana.

Columba
lib. 2. de or
tullana.

Legit Plin.
lib. 21. cap. 12.

fert, non constat inter interpretes quid nam sit, Rabarum putat esse arborum folia candida & tenera, quae trita manibus laporem quasi mellisum exhibent. Eademque est sententia Androlphi Gallicani episcopi, qui ad ea loca peregrinatus est. Alij robusti esse hunc arborum ex arborum folijs collectum. Faber credit esse illud mel, quod inter cetera Plinius facit dicitur, Eriacumque vocari ait libro v. decimo, capite decimo. Quotquod apes deficiunt ibi alij floribus colligunt ex Erica, qui fruges Autumnus tempore flores emittit, cum reliquis omnibus herbis, & singula dicitur emitti: esse id mel inuicendi ac maxime probati laporem. Ad quam sententiam aliquotulum accedit Hilarem Petasota libro primo, epistola quarta & epistola 121. eisdem libri ad Timotheum lectorem. Non est, inquit, herba mel sylvestris, sed mel montanum, quod ab agroribus apibus conficitur, suauisque amaram est, & gustum ceteris infestum, atque inuicem. Suidas, ait esse rorem, qui ab arboribus collectus à quibusdam manna dicitur Dioscorides Chrysolorus & Theophrastus esse mel in lapidem scissis ab agroribus apibus confectum, quod facit etiam Eusebium, nisi quod amaram id esse & in suauitate.

Ex his opinionibus, quae nam verissimior existimanda sit, lectorum arbitrio relinquitur.

Quam si mel in fusa parte laedetur, cum olei commendetur fusa utriusque mediata effundetur eandem esse, quia operimentum id mel habent, quod minus fiat, & quasi saccharum concretum, tale verò sub pondere ad terra labitur. At oleum id excoctis, quod vitibus est, & defecatum, magisque acremithoc autem, quia laetas, inuicem. Denique vini vis in calore consistit, qui ut nocent fugiat, maxime colligitur circa medietatem: inferior autem parte facti vicina condelet & laporem amittit: haec ab aere proximo leditur: nam aereum infusum esse vino, vel id facti arguit, quod dolio plene vitam minus ut possit, quam fieri plene tum quod manibus operculi extra infusus illius, vel subter terram defossum, quod aer non pertingit, durissime concretum.

ANTIQUORVM SACCHARVM NON
esse quidpiam è caelesti rore concretum, vt
quidam putant.

CAPVT X.

EST inter recentiores controuersia, cum sacchari, quod Dioscorides, Plinius, & Galenus inter mella connumerant, idem sit ad mollitatem saccharum, an à rore caelesti concretum, uti mel. Menardi & Leonardus Pafihius

Dubium;

libel

illud antiquorum Saccharum, aliam quendam faciem esse; qui etiam
 nasci in arboribus ex aqua & terra videtur, sicut & ad quod maura
 dicitur de quo paulo post agimus. Videtur et ex quodam veterem de hoc
 illo saccharo la terra conseruari. Dioscorides lib. 2. cap. 5. lib. 4. cap. 11.
 & alii genus mellis, quod saccharum conuincunt in India vero & Saba
 & Arabia in arboribus nascitur; sicut modo tradidimus est; diciturque
 in Saba fragilis, in Saba vero, si aqua diluam bibatur. Plinius lib. 11. cap.
 1. dicitur in Arabia ferri sed laudatus in India. Est autem magis in arboribus
 colligitur gummi in regno Arabico; dicitur fragile, am-
 plissimum in Saba. In hoc magis ut ait. Galenus lib. 7. de simplicium
 medicamentorum facultatibus cap. 10. saccharum quod ex India atque
 Saba Arabia conuincitur, et aliter conuincitur, & ipsius mellis
 est species, melius tamen est ut dicitur sed ad melius et vias obtinere,
 quod ad aliter gestum, de hoc dicitur, & dicitur dicitur. Arret.
 Sol. 264. Hanc fore faciem quae de saccharo ab antiquis scriptis legitur, quae ut
 patemus de nostro saccharo intelligenda non esse, alio potissimum sunt
 argumenta. Primum quod de arteificio saccharum ab arboribus ex pri-
 mordi nihil à primis authoribus traditum fuit, quod certe si iam apud
 eos vigeret, nequaquam periret. Item quod Plinius locum dicitur
 amplissimum saccharum esse in Saba, etiam magis traditum quod in nos-
 trum usum est conuenit.

Contra tamen incertum quid sit cum Scaligero exercit. 16. 4. in
 Caspianum & Marthedo in commentariis lib. 2. cap. 11. lib. 1. comendi Dios-
 coridi dicitur, etiamque, & si veteribus arboribus saccharum à cerasis ig-
 nota fuerit, habuisse tamen eos ipsam et arboribus à quibus ad nos est
 primitus, etiamque vitas in rebus medicis vitas. Quod facile vi-
 dibit qui scripta paulo ante à nobis citata expendit; & meli-
 tricis veteris faciem proprietates conuenit. Nec obest illud Plinius de
 magitudine sacchari si non ad arboribus non de medulla arborum
 dicitur, quae in commentariis exprimitur, sed de lacte, quae ipsam
 nisi arbor precipitaret, exhalat erumpitque, & in gaudium conuertitur;
 sicut & ex quibusdam arboribus res nascitur. Itaque apud veteres
 duplex erat saccharum, alterum arboribus à cerasis à vitis, de quo Plinius
 in loco citato; alterum arboribus conuincitur, quae quoniam non arboribus
 quae ante illud igni ad conditorem & ipsi traditum in rebus medicis con-
 uincitur, namque veteribus ignota fuit, eius proinde nulla apud nos ex-
 tat mentio.

Apo-
 dicitur
 saccharo

Idem tenet
 potius a
 de arboribus
 in.

CAPVT XL

DE MANNA TAM VVLGARI,
 quam eo, quod Hebraeis caelitus datum
 fuit.

Manna

Anna *M*anrosiam habet ornamenti, quæ in solo
quo osco capite egreditur. Etenim quando v. a. cum
tanta vapore, ex quo gignitur ros, descendit patens
terre humiles, ita et manrosiam aquam valde ex-
coquantur manrosiq. partes terre a cum exigua hu-
miditate, efficitur liquor quidam candidus, molli
sapore, qui in arborum ramis, herbis lapidibus &
terra insperant: hic autem Hebræa, vel Syriaca lin-
gua manna dicitur. Cornelius Celsus & Columella

Quædam
manna quæ
manna.

Cornelius
Celsus.
Columella
Columella.

rorem Syriacam vocant: alij manna aram. Galenus lib. 3. de alimentis
cap. 23. asserit hoc manna genus, copiosè colligi in Libano Libanice mō-
te, cuiusq. regionis riuiculis ex parvis lami vallisibus, coccolibusq. arbori-
bus: Euphorasia plena erat sicilia dorum referre. Eundem rorem
nunc in Calabria & alibi gignit, adeq. in loca alia ad varios medicinas
vires exportari solet: Mattheus super cap. 23. libri primi Doctore, &
& Wallius in suo opere de sacra philok. plura cap. 57.

Quod attinet ad manna illud, quod Hebræi in solitudine danti nar-
rat sacra pagina cap. 16. Eundem disputari solet cum id eundem sit ra-
tionem, ac spedi cum vulgari de quo supra egimus. Quod enim non sit,
ex eo primum videtur, quia manna Hebræis manna vocatur in divinis
litteris passim, Exodi 16. Sic est passim, quæ Dominus dedit vobis ad es-
cendum. Item passim Aug. locum, Plal. 77. Passim Anglorum manduca-
cipi homo. Præterea erat id quasi nomen comitum: datur, ita et
comitum & comitum soleret. Vulgare autem non est passim, videtur,
modo quidpiam ac flosculum. Item illud solum, ut ex illo, colligi-
tur, anteceditur pruna, que non nisi vultu, mesiti frigore oritur: ite
tam vulgare manna temperato caliditate. Ad hæc Hebræorum
manna quævis die præterquam Sabbato oriebatur: qui plus collige-
bat, nec habebat amplius: nec qui natus parabat, reperiebat manna.

De manna
dicitur
Hebræo de
no quibus.

Nomen.

Quod si in aliorum diem feruatur, ad pruna colligebat. Postremo ut con-
stat ex 16. cap. Sapientie omnium liquorum varietatem perflabat: quæ
quæquam non cuncta, qui eo relectantur, sed proba demerant, cum
eius vultu tantum sic peraliam laporem exhiberet, videlicet
quæ fanda melle.

De hoc re
dicitur A
bulpho quæ
lib. 7. ad r.
lib. 10.

De Dico.
ad idem o
de lib. 7.
11.

Refracta
ad propo-
situm.

Nihilominus placet nobis eorum sententia, qui putant manna He-
bræi datur, ac sic quidem ac flosculum itam naturam, eundem flos-
se speciei cum vulgari, est illam generis supra videntem naturam
nada perficeretur, applicantibus videlicet ad id Angelis naturalia
actus passiva. Nec enim vana no applicabant, eff. dicitur, tunc mu-
tatione speciei in effectum arguit: nisi aliud quidpiam occurat, vultu
mentatione colligi debet: quod in re propolis non videtur: ni-
hil enim de Hebræorum manna legitur, quod diversitate nature
necessitate argueretur. Tamen non negamus id accideret, qui
qui habent excellenti multo fuisse perfectum: quemadmodum de
vultu, in quod Christus aquam manna, generosa fuit: aliter

nam natura aëther. Dum ipsi naturam efficit, que ipse per se faceret, est peritiam aliquo modo extra vitatum naturam tantum edit, materiam imperitiam perfectiorem.

Solutio in
fines per
tractatus
VIII.

Nutritioem in contrariam partem adductis concludant. Ad primam enim dicitur magis panem vocari sola vocabatur significacione, quomodo panis pro quacuna alimentatio accipitur: vel certe idem panem appellari, quia, ut constat ex 1. 1. cap. Nunc. solabant Hebræi ex manna in olla delecto tortulas conficere. Vocatur autem panis Angelorum, vel ad eum delicia significandus: ad id tamen que manna erat, ut si Angeli materiali cibo vel solerent, degenit id foret, quo Angeli vescerent: que materiam & inordinatam cibum regiam appellamus eum, quo est non non venter, ad id tamen est exquisitus, ut regum mensis pro dignitate apponi queat: vel certe idem Angelorum cibum appellatur, quia Angelorum ministerio productum fuit. Ad id, quod obicitur, in manna vulgare tantum esse, ac facillimum, dicitur, est idem primo dicitur ita se habere: postea tamen, si aut equam odore sibi extrahatur, colligatur, conservetur & duritiem accipere, ut videtur est in eo, quod in pharmacopœicis officinis asseruntur. Ita verò Hebræorum manna prout naturam que a facillimum divina virtute illico in gratia illa miscibilissima obdurebat, ut facile, ac citra molliam possit excerpri: quomodo materiam & cibum virtutem divina sibi, ut in prima subdurebatur, ut sordes contraheret. Denique cetera, que recitantur, constat præter existimam naturam conditam accidisse: que tamen non probant manna ipsum quoad substantiam non fuisse eadem speciei cum vulgari.

TRACTATUS VIII.

DE MARIS

CAPVT I.

DE MARIS ORTV SITVQ VE.

De ortu
maris dicitur
in tractatu
Meteorolo-
gion.
Quomodo a
manna, quod
est sup. 16. prædiderunt. Amantander & Diogenes arbitrantur hanc
causam hanc, qui totum ambit, principis inordinata fuit, & aqua
sepit.

Quodammodo facta in aere versati fuerunt, temporumque, et ad inferna aetheria descendunt, ac primum ad aquam, que aeri tam propriam cognationem, quibus naturalis situ vicinior est. Vtergo à mari ordinatum per se fuit de eius origine inter veteres philosophos dissentio, ut constat ex ipis, que Aristoteles in isto libri sequenti hanc aperit, & Plutarcho lib. 1. de 1. la

repletur: tum Solis ardore exsecratus, plurimam eius partem in vaporem abijcit: cum verò, quæ remansit mare exsiccatur: itaque maris tum aqua prima humiditate reliquias esse Anaxagoras & Metrodorus putarunt: quosdam veluti Isidorus, quem citat, cum vi Solis incaluit, ex se fundit, mare esse ridoque salum, quæ tunc salinè est.

Hæc tamen sententia reiectis, quorum confutationem lege apud Aristoteli: loco citato, dicendum est, mare in ipso mundi nascens exordio fuisset à Deo productum; ita tamen ut primo totam terram molens undique complectens faceret: deinde terra creataque retenti die diuino imperio in eum locum, quem nunc habet, secesserit. Quod si quis nobis opponat illud Genesios 2. cap. Non enim pluviam Dominus super terram, & homo non erit qui operaretur eam: sed fons ascendebat à terra in rigam: vniuersam superficiem terræ. Quæ verba indicare videntur, Oceanum qui totam terram ambiat, ex aliquo substantante terra fonte eum parit: vnde terrarum certum habuit opus Platonis de Tartaro. Considerandum aliam esse loci huius fontem: tum in notam utriusque calidissimam pluviam: terram humiditatem, eorum vice fontes (sunt pro vocabulo, font, in eumdem sensu productum pluviam) à terra sua diversis tractibus usqueque distributos, ac suis locis exitibus eorum: terra superficiem, partem cuiusque partem cœlestibus, itrig illis que est interpretatio D. Augustini, Rab. Ray & Hugonis de Sancto Victore. Vel via Lyra, Bagrationis, & Lippomanus explicat, dicendum, non esse fontem intelligi, vaporem, seu nebulam à locis infernalibus ascendentem ad effundendam in terram, verum, si curiosius. Itaque fontem illi, herba, virgulta, fructus terræ, inque arborum apte de partibus creatæ à Deo esse, non equam exitu esse vel creatæ ex nebulam irrigatione, humiditate studio, seu industria: sed et fœcunda & infusa solus Dei, qui nature partem atque author est. Verùm licet hæc creatis imperio tantum Dei à principio coalescent: tunc tamen in remota imbrant, qui ordinario Dei & nature constanti fluxu solent, conservari & promoveri: idemque posteritibus seculis pari modo continuant. Quod autem hæc interpretatio congrua sit, probat ex vi H. brandi sermonis, qui ita habet: Vord jule man hader, id est vapor sine nubibus ascendit à terra. Huiusmodi explicatio ita admittenda est, ut prius nihil resistat.

Quod ad mare situm antea adverte mare non esse terra alium, ut arbitratu sunt Burgenus & Catheticus ad primam caput Genesios & Carus in commentariis primæ partis, itaque ante con M. Tullius libr. 2. de natur. Deorum: sed portis terram aliquantulum mari elatiorem esse, ut docet D. Augustinus in explicacione Psalm. 135. D. Chrysostomus homil. 9. ad populum Antiochenum. Agidius libr. 2. Maxime, cap. 27. Lippomanus Calixtus, & Horstius ad cap. 1. Genes. Quoniam vixit nota hæc quæstio in libro de celo prodigata à nobis fuit, non est ex in eadem hoc loco motus.

Anaxag. & Metrod.

Orisk.

Ergaster
Sicut Gra.

Siderius

Siderius
Augustinus
D. Ch. pl.
in exp. & d. d. d.

tenet. Vbi etiam nam mare & terra vnum globum efficiant & an
 utriusque globus idem habeat centrum magnitudinis & gravitatis
 cum centro orbis vniuersi, topico differantur.

CAPVT II

DIVERSA MARIA.

Quatuor potissimum, quinque maria ab hy-
 drographis numerantur: mare Occidentum, mare
 Mediterraneum, mare Rubrum, mare Perficum,
 & Caspium. Mare Occidentum, quod reliqua ma-
 ria vastitate & magnitudine vincit, ambitque
 totam terram, à Gaditano fretto & Herculis co-
 lumbis tamquam è porta solennis circumquaq-
 ue introitus in se datus, diuersas mundi oras, va-
 riarum gentium litora, continet, insulas, promontoria, & insula mea-
 tu obstruat: à quibus varia sortitur nomina. Dicitur enim Occidentum
 eisdem ab occidente, Atram ab oriente, Æthiopiæ ab Æthiopia, Atlan-
 ticam Sythicas, Britannicam Germanicam, à monte Atlante, à Scythia,
 à Britannia, à Germania, atque ita alij eisdem vocabula.

Mediterraneum mare est, quod ex Occano inter Abylam Maonta-
 nicam, & Caspium Hispanicè promontoria (colubæus Herculis vocat)
 interrupta per medietatem diffunditur, & Africanam ab Europa dif-
 ferunt. Quatuor autem vna, eademque aquarum continuatio fit,
 in diuersa tamen maria distribuitur. Primum quidem in Hibe-
 ricam, Balaricam, Liguricam, Gallicam & Adriaticam à quibus con-
 tinuum sigillum sequitur per orbem in obliquam, quod à ipsum exten-
 ditur à Græcia. Huic autem continuata sunt parte alia Ægyptium,
 Pamphyliam, Syriam, talia Ægyptum, & Myrciam. Quibus partibus
 aduerso præsertim obijciunt multis costibus partibus. Ac per illam in-
 terna penetrans, Mæotica appellatur alteram in sinu contractam, Pro-
 ponticam vocant, quæ iam Europam, Asiamque discriminat. Et hæc
 quidem sunt omnia.

Mediterraneum.

Rubrum.

Phœnicum.

Cæcæ.

Indicum.

Solium.

Quod ad nomen Rubrum attinet. In primis de eius appellatione va-
 ria ab æthiopicis prodita sunt. Plinius lib. 6. cap. 27. Mare, inquit, Ru-
 brum dicere solent: Græci Erythræum à rege Erythra: aut (ut alij) Ho-
 lis reperculsa telli reddi colorem existimant. Alij ab arena terram, Alij
 telli aquæ ipsius natura. Quæ Curcius. Mare rubrum ne colorem quidem abhor-
 ret à cæteris ab Erythra rege inditum est nomen. Philobertus lib. 2. vi-
 rum à posteros, Rubrum mare, scholasticè caruleum esse tradunt: de
 omni autem aut rubrum, ut ipsi perhibent à rege Erythra, id est, rubrum, quod
 ex innocente nomen appellatur. Solinus cap. 45. Rubrum mare, quod
 Erythræum ab Erythra rege Perse & Andronico filio, non solum à colore

appella-

appellatum Varro dicitque affirmat in litore maris istius faceret
 se, quam si cupit habere, autem vellemus qualiter sit, & serps candi-
 da amittat quod ferunt esse ad haustum. Dicitque Aristoteles & Gal-
 lenum Alexandri libro scribit in mari rubro insulam esse, cui qui pri-
 mus imperavit Rubronomen fuit, ab eiusque nomine mare illud ur-
 bru n nuncupatum.

Hac de nominis in positione ab antiquis prodina sit, quoniam tamē
 controversiam dicitur tam navigatione Lusitanis & ipsi, ut Ioannes Bar-
 rium pcedat Indiarum terram historiographos cap. i. libo 2. de orbi
 arctici, mare illud peragati conpererunt inprimis aqua rubra
 colore n refulere. Deinde et coloris causam pernotarunt, aqua n mari
 in nuncem habere, quoniam cum pelliculam atque omnis ruboris experte
 vidissent, plane intellexerunt, non aqua ipsa in se rubere esse, sed cum
 colorem in ipa repleverant ex arena rubra, seu corallis quibus maris il-
 lus fundus itat.

Barrium hinc
 notum.

Ab hoc igitur colore mare rubrum nuncupatum est. Quod etiam si-
 cum Arabum dicitur a gente Arabum, Insuper autem dicitur ab insu-
 la Socotras que latius Diocetidi dicitur carmentis que ad Septem-
 trionem oppido Sus, quod a Latinis Pofidum vocatur, habet longitu-
 dinis circiter 300. leucas. Quae de re lego Barrium loco citato.

Barrium hinc
 notum.

Mare Perficum, quod etiam fuit Perficus & Persidis populi voca-
 tur, nunc Miscedis, qua parte mare accipit, vixitque magis in hincibus
 grande obitum quasi serpens completum: deinde terra vasti & aqua
 portione cedentibus, magis in hincibus orbe redit quasi formam capi-
 tis humani habet longitudinis circiter 250. leucas.

Mare perf
 notum.

Mare autem Caspium, quod Parthis mare Bactan: Tartari Chouan-
 tes Comeria, & Cheloculam nuncupant, unde originem habet non li-
 que inter sibi piores Plinius cap. 7. lib. 6. Solinus cap. 27. Malo libro 3.
 Strabo lib. 2. Macrobius lib. 2. de somnio Scipionis. Mar istum libro 6.
 autem etiam per illud ex Oceano Scythico Noemali erant, quoniam Stra-
 bo refert in vasis coegere Maxonim lacumque Tanaim recipi & Cas-
 pium mare. Aristoteles vero lib. 2. huius operis cap. 40. Thomas 10. lib.
 Herodotus in Cho. & alij affirmant Caspii esse ex parte terra circum esse
 quasi insulam nec ex vno mari origini dicitur. Suffragatur Ptolemeus
 in sua Geographia v. p. 4. libo 7. circa Hyrcanum mare quod & Caspiu
 dicitur ab eius parte heretibus obfidi, & insula similitudinem ex
 opposito dicitur. A qua haec insensita proculdubio vera est, vti ab ipa
 qui aetate nostra erant & maria per hincibus, conperitum fuit. Inaq.
 Caspiu mare non tam mare est, quam palus multorum fluminum in-
 carnis dug unum forte Oceanum quoque hincibus mare occulte
 excipiat. Dicitur vero tam Caspiu, tam Hyrcanum & Caspiu & Hyr-
 canum esse hincibus, quos vocat Herodotus loco citato. In hincibus odis,
 lingua dicitur quidē cum navigatione sed, qui opes quo dicit trans-
 mittit ut maritimos, testatur non amplius duodecim diebus vna cum
 veni hincibus explet.

D. Rufinus
 hinc 4.
 Hinc 4.
 Dicitur de
 de hinc 4.
 hinc.

quibus videatur Aristoteles non cum ex proprio sensu, sed ex aliorum placitis constituisse. Alij arbitratur non in Oceano, sed in solo Mediterraneo ab eo periri. Quæ postior sententia verbis Aristotelis locum citato palam contra dicit. Tamen non sic negandum prædictam sententiam evidentiam in Mediterraneo, ubi Maris per Bosphorum Cyreniæ in portum Euxinum et alios de hinc Euxinum per Bosphorum Thraciam in Propontidem Propontem per Hellespontum in Ægeum. Cetera autem maria hoc mirum aperiri faciunt, ut ibidem Aristoteles docet.

Quæritur motus est, qui, ut asserit Cocceius Cardinalis lib. 2. de de motu, deprehenditur à ventis in mari Mediterraneo. Namque in situ Adriatico qui legatur oras Dalmatiae, Histriae, Illyridique totus, non sentitur distans peruenit illum maris fluctus de quo antea agitur versus occidentem Solem: sed in ultimo recessu, ubi Veneticam urbe sita est, experitur fluiti mare ad orientem versus Flaminiam, indeque declinat Apuliam versus aliquantulum ad orientem Solis quo sit ut prædictum mare quodammodo in orbem agi videatur intra terrarum oras. Huius motus causa eadem esseque illius quo mare in occidentem progreditur. Nam cum aquæ totæ terræ exalant, & in litora impingentes per petas tanto citius nequant ab oris in recessu, consequens est ut prope terras flexuosis litore in gyrum voluantur & circuitum motum imitantur.

Quæritur motus est ille, quem aliam vltatâ significatione appellamus, quo videlicet maris aquæ recipere agitatione tantæ ad litora accedunt, ut in terribili submersione periculis causa, quæ philosophis multum exâctet negotij investiganda à nobis hoc loco erit.

Alia motus maris Meditæranæ.

Motus quo videtur recipere motum.

CAP. IV.

RECIPROCVM MARIS ÆSTVM
non ubique sui similem esse.

Reciprocum maris æstivum aliam eandem disquiramus, illud pro temporum & locorum varietate differentiam exposcimus. Primum in quibusdam maribus tractibus collucet propequibus aliam videtur, ut in mari Ligustico, Tyrrhenico, Narbonensi & apud Barchinonem in Celtiberia, & in Mexico ad Culum & vicinas insulas in alij magis, ut ad Beganum in plaga Indica scilicet Gangæ, & Indi facerit mari Gochino, Philiçino, Britanno, & Lusitano, & in mari rubro. Ordinariè tamè, & ut plurimum alios in Oceano maiora insulæ India, quæ in tellure mari Propontæ circa litora magis, quæ in alto depre. hincur hoc motus.

In su-

in Britannia quoque maria intrantibus diversitas est. Namque Lusitania in Britannia a fluvio retrocedunt, Aethiopia in ista. Tartaria in Britannia retrocedit ad fontes quosdam quatuor milibus, totidem ferme. Britannia in Hispania.

Nam ubi
marium qu
tas ubi ex
pau. conside
mit.

Præterea neque idem temporis spatium ubique missis confusis. Nil in Lusitano Oceano, aliisque in locis magna ex parte feris intusque horum, sinus detransit. An Garama sinus in litore Aquitaniae septem subit Oceanum, quibus retrocedit Garama Aethiopia, sine ad Erythraeam. Aethiæ promontorium, quatuordecim accedit orbibus retrocedit. Denique alibi legitur est, alibi accion. Ad oram Garama tantum est impetu astantis maris, et tres anchoræ non sustinere tantam quantum ne aliis deorsum in litore Cambaie quæ est in faucibus Indi mare basi theoricigita circum leuæ accessu obregibus, accidit accessu detegit. Itaque tanta rapiditate agitur, ut homines in praesentem è pelago volam vitæ curio cadant. Ne verò incautus missis accipiat, cythali totum admones ut. Nec nauis ille possunt commorari, nisi habuerint lacunas ad eam vltim distollas in quibus mari abeunte consistant.

Magna ubi
qstus in lit
ore Camba
haie.

Postremo nec eodem diei tempore ubique astus incipit ac desinit, quod quidem fugulis diebus una fræ hoca mare tardius adest. Ac de similitudini varietate in progressu plura.

CAPVT V.

VARIÆ PHILOSOPHORVM SENTENTIÆ DE EFFECTRICI CAUSA MARINI AESTUS.

Quæ ubi causa maris accessum recessumque efficiat, non convenit inter philosophos, eorumque ea de re disertis & aduersis eorum sententiis, qui eorum memorant Plinacius lib. 3. de placitis cap. 17. Metella lib. 2. 2. Laurentius Corneus in sua geographia cap. 11. Mirandula lib. 4. de causis varietatis cap. 2. et in quoque portu lib. 2. contra Aristoteles cap. 14. In primis ergo locis arboribus sunt hanc speculabilem motum varietatis animal quoddam effectus variis elementis conglobantur, quod motu & spiritu vivat, habetque in profunda Oceani aëre, quidam, per quas emittit arboribus, vel rodach, modo in hanc maria modo retrocedit, sique fieri accessum & recessionem maris. Appollonia Thimæus scripsit Oceanum hanc ac refluxu & spiritibus, qui partim sub ipso, partim circa ipsam arboribus, impellunt, ventis utique. Timæus docuit causam aëris esse flamma, per venturam motum in & thimæus inuenientia, qui se protrudendo, aëre & insardationem insardationem colligendo, retrahunt. Plato tenuit aquas cuiusdam specum hinc sub illi & late effundit, ubi in doloque eodem remearenes esse aliud fluxum & refluxum aqua-

quæ ubi
legit om.

Apollonia
Timæus.

Plato.

rum ad litorea. Seleucus Mathematicus, qui terram perenni circum-
 ditu agitari aëthas, putavit terrarum motus Lunæ vestigiis occurrere,
 & hoc imperii colligente se inter aëthas & eorum fluxu, aque in
 mare Atlanticum recessissent, acciprocant vada.

Arrotauit
 hoc Vno
 marcos &
 Mytilus ad
 Libanum.

Aristoteles quid de hac re senserit, non liquet. Nihil enim de illa in
 ijs libris, quos ab eo scriptos esse credas, commemoratum est. Nam li-
 ber de elementis in propætibus, in quo maris aëthas diurno Lu-
 næ motu abribitur, locum aëthas habetur. Nec Peripateticum, sed
 Anaximenes refert. Plurimum tamen loco citato ait Aristotelem & Ho-
 radum exornasse aëthas à Sole effici, videlicet quod à spæcia
 Solem plerisque fluxus sua circumuolutione ferat terre, quibus in-
 gressibus vada intumescat; supra, opidant, Alij aëthas fluxum
 referunt in declinationem partium, que litorebus ex aduerso oppo-
 sita sunt, ad quas feris hæris fluxus eoque altiores interuenit, feris terro-
 cedat. Alij ad aquarum vaporatorem, qui vigente aëthas
 & collatis, decidat: ita vt eueniat mari fræde quadpiam, atque ani-
 mæ feribus per intervalle iactato. Et quemadmodum in hoc
 deficiis horarum spæcia hæmones colliguntur, eoque febrium accen-
 sionem excitant; deinde ipsam paulisper dissoluit feris abirent ita
 in mari certis temporibus vapores exhalant, & maris aëthas faciant,
 quibus eoque feribus aëthas delidat: hæcque idem occurrit perenni-
 tudine dicitur.

CAPVT VI.

EORVM SENTENTIA, QVI CAU-
 sam marini aëthas in Lunæ vim conferunt.

Antequam apud antiquos philosophos tanta fuerit de cau-
 sa maris aëthas opinio, uti dicitur: contraxerit ca-
 usam ferentis qui aëthas Lunæ, seu diu motum, qui
 vna cum primo mobili diurna conuersione circumuoluitur.
 Ita scilicet Ptolemaeus lib. 8. cap. 21. Cicero lib. 2. de aëthas. Deor.
 Plinius lib. 1. cap. 27. Strabo de litore lib. 7. Anaximenes l. Meteor.
 M. Albertus lib. 2. tract. 3. cap. 6. Albertus l. libro meteoris intro-
 ductioni ad Astrologiam, Alia 4. p. q. 107. ma. D. Thomas in 2.
 distict. 14. quest. vna art. 7. & in opusculo 34. de occultis operi-
 bus nature. Scotus in 2. dist. 14. Plinius cap. 6. ad Plinius libram
 3. Regulus 2. Constantinus Cardinalis lib. 1. de elementis. Lantius lib.
 2. de occultis natura miraculis cap. 41. Auctor libelli de elementis,
 quem Carpentinus Latinus fecit, alijsque nec pauci, nec ignobilis
 philosophis. Idem placuit D. Ambrosio lib. 4. Hexam. cap. 7. D. Ba-
 silis hom. 2. Hexam.

82 IN LIBROS METEOR. ARIST.

Hæc igitur sententia amplius probata efficitur tamen et mensi accessum & recessum attribuit: Luna non per se dilatatur, sed ut Solis promoveatur, hincque a Specta. Cetera autem opinionesque celestis virtutis per diuina motum non ascribunt, aut fabulosæ sunt, aut protulæ non minus rationibus inuincuntur: nobis quotidiana experimenta stabilimur. Si quidem videmus altum maris maiori ex parte sequi lunæ periodos secundum motum diurnum Lunæ: verum ille in quartis ictibus est iuxta quatuor cœli quadrantes, seu æquales cœli portiones, quarum existunt quatuor partibus: videlicet ortus, & occasus, vespertinus, & nocturnus ita singulis diebus naturalibus mare quater elevatur, hinc fluendo, inde refluxendo: fluendo quidem, cum Luna ab ortu supra horizontem, usque ad verticem cœli sine magis tunc ascendit profundero, cum à vertice ad occasum declinat: rursum cum ab occasu sub ortu ad noctem fulgorem sive ad partem orientis oppositam procedit, fluendo: ac denum à nocte fulgore usque ad ortum, refluxendo. Est in hoc mensura varietas cœli. Nam neque id ubique seruetur, ut ante monstratum: neque semper Luna supra horizontem Hemisphærii ab ortu ad occasum directam hanc mensuram, et sex prioribus mensi accessum, posterioribus sex, recessum efficitur.

Astruc. ca.
11 et Long.
mores 11
1794.

Qualis est
tunc q̄ta.

Secundò idem fundetur, quia pro directis Lunæ ad Solem aspectibus, mare minor, tunc maior altus hinc. Si quidem V. G. pleuritis maxime ferunt, alia mitescunt. Item quia non ob aliam causam singulis diebus tardius vna fere hora ascendit mare, nisi quia Luna ab ortu suo usque ad alterum consumit fere 19. horas vna enim fere hora indiget ad constituendum vtriusque gradus, quibus per motum proprium retrocedit terra vna die naturali. Item quia ortu Lunæ articulis magis intumescunt maria per hyemem, quibus per æstivam: vique per hyemem quod hyemali tempore per æstivam signa Solis maris, que Luna virtutem secundum illum à Sole irradiationem nant.

tandem
humiditate
mors
Pyloni.
Gala.

Atque ad hanc rei confirmationem, quod consperum sit Lunam hominibus corporibus dominari, & quasi præfata. Vide Ptolemaei consuetudinem legem trahi Lunam ferunt ferunt, quia in eius aspectu humiditas excedat. Clavus autem 3. libr. de diebus criticis hinc sicuti morbo pituitosis stultis. Receptumque est apud medicos Lunam à quatuor humoribus pituitam, que aqua natura est, augere. Præterea credunt, quod humiditate abundat, Luna varietatem & mutationem sequitur: similiterque nonnulli morbi à frigida humiditate orbendi humanum corpus debent Luna specie adeo infestant, et qui 30. constituuntur in die ipsi cœlum Lunæ, atque eius constitutiones, vel aspectus perscrutantur.

Quæ sunt
tunc Luna
quæ est
est.

Est tamen ad hoc obiectio inter eos, qui maris incrementum & decrementum Luna ascribunt: quoniam facultas Lunæ id præbet. Aur.

Autem non aliquid fuerit, quàm Lunæ motum & lumen: quod hi-
 c in duobus instrumentis existit in mari vaporato; quæ vigente mare
 intermeat, confiditque subsidet. Restat tamen pl. philosophatur
 Constantius & Albramahe loco citato flumetes aliam partem esse
 Lunæ viam, cuius instrumentum mari reciprocato conciderit. Eodem
 modo in interlunio, quo non posse Lunæ fieri, quæ mare respicit, lu-
 mines delictus est: item cum Luna sub terræ demerit figuræ ad nos
 ipsam, cum resistit uaculat, existit in nostro mari non cessat, ut si
 solo motu & lumine fuerit, per id tempus sepius esse deberent. Sed
 hanc partem, quæ orisibus corporibus ad transfundendam viam in
 elementarem mundum, illiusmodi etiam laterem quilibet tamquam
 inflexum vocat, attribuit, non in libro de celo accuratè discussi-
 tum.

Quærat tamen aliquis, cum aqua sit rarefactibus maris in equis
 aque ita elato mundo ad hanc præparatibus, dicitur tamen con-
 sisti partem decidensibus, an partem aqua intra vitæ rarefacturam,
 & ad hanc partem loco motu. Constantius loco citato præter appor-
 bat hanc partem eo argumento, quod non apparat, v. de tunc repetit
 ad ob magis aquæ adstantia copia erumpit, quæ mare intermeat,
 rursumque quædam se recipiat detrahente aqua, cum mare se se con-
 trahat. Notandum tamen oppositum vestigium videtur: nempe Lun-
 rim (ad eam motum, quo magis terram mouet) in eadem qualitate
 effectibus: aquam, cum rarefactionem, cum illis hinc aut recedant,
 aut inditum apparet, conchare aquæ & secundum quædam aspectus,
 propinquitasque, ad mare, & obliquitas, aut acutiores angulos, mare
 aquæ ad hanc eluendo erubere, tunc eadem relaxare, ita ut illa
 super pondere in declinata refluant, & se colligant. Eodem autem tam
 tam aquæ copiam ab immensitate mari, & in eandem partem &
 apertam campum refundit.

Nam plus
 hinc acri-
 ditur aqua.

quæto Car
 dinalis. Qd
 terra.

Solutio. dicit.

CAPVT VII.

DVBITATIONES ALIQVOT AD EA;
 quæ proximè conclusa sunt, pertinentes.

 Irea ea, quæ superiori capite flaturus, graui & expli-
 care difficulta existunt dubia. Primum, cur non eadem que
 dicitur fluitare: tam mari proxima, quàm remota, & ita
 agitentur. Secundum, cur quidam arena in mare infusa
 ses marino aqua recessit illi non. Tertium, cur non ubiq;
 partibus temporum spatij aqua decurrat. Quartum, cur quidam ma-
 ria et super vultibus, nullam, aut percipiunt aquam sentiant. Quintum,
 cur quidam putei, qui aliquibus in locis, vt Hispani vni, in
 aliquæ regionibus, quædam augentur & diminuantur, communicato

d. dicit.

d.

d.

d.

d.

hæ per subterraneas cryptas, accessu & recessu maris, ear, in quâ, hæc omnia eodem tempore, quæ mare, à quo mouentur, existunt: sed quædam eo immutata sunt: detinentur, detinentur incrementum accipiunt: alij contrario modo se habent, & cum mari congruunt. Sic enim, quæ facta esse videntur, cur Euripus (id est, fœtus, seu perennis guttus) mare inter Aulidem Bœotie portum, & Rubanum insulam) riuus dici & riuus spatio septem recusat.

Solut. 1.

Ad primum horum respondemus causas naturales non in quantumlibet vni subiectum agere: sed in mare, quæ ad quædam imperfectionem excipienda apta idoneaq; sit. Nec enim, exempli gratia, a frigore quodcumque corpus id sit immutatum ad se trahit, sed ferrum aut Chalybem, hoc ergo non omnis aqua naturam habet aptitudinem, ut à Luna riuus profluat moueatur, sed marina distans: terra neque marina abripit: ob hæc rationes, quæ paulo infra subiciemus.

Solut. 2.

Ad secundam quædam flumina, quæ in maria substantia se se exonerant, partem aut nihil salubri alia propter afflus leuissimos: vel ipsorum fluminum rapiditatem: quæ mari, affluunt inhibet: vel ob alias similes causas.

Solut. 3.

Ad tertiam dici potest non alibi breviori, alibi longiori tempore afflus fieri, & cur quibusdam in locis citius aqua desinat, quæm restant, aut è contrariis causis esse locorum situm, vectorum altitudinem, aut depressionem, æquam in omnem partem planitiem, aut depressionem esse videtur, aliaque eiusmodi. Quæ motum aquæ variè retardant, aut inuolunt, & fluxus, refluxus, mare tunc, quæm restant, commutationem præbent. Ad quod etiam multam conferunt diversæ regionum quadraturæ, totiusque ventorum, regionum affectus, ceteraq; instantia, vel motus diversus.

Solut. 4.

Ad quartam respondet è recentioribus philoleptis notatum, idem partes quædam Medietate: ei pelagi, ut Mæotidem, portum Euripus, aut rubanum aut peroxigiam habere afflum, quæd cum impeditur vehementer à portum delatum à Septentrione ad Austrum similiter in quibusdam Oceanû partibus idem esse, ob vehementer impeditur aquæ ab ortu in occidentem, quæ motu dextrorsum superius in viciis quæ mari deprehendit. At quæ hæc responsio non videtur omnino satisfactoria. Nec enim hæc afflus idoneam & vbiq; congruentem causam affert, cur à portu in illis Medietate mare hoc neque secundu afflum directo recipere versus Septentrionem: non tamen aliquo modo recipere recipiendo obliquè aspectu diurnæ resolutionis Luna. Nec similiter rationem aptam reddunt, cur ab oriente in occidentem non vbi que afflus Oceanum sed à vbiq; pando eadem Luna mouet. Sed è quiddam verisimile est quod si mundi tractus ita suppone ingenio afflicto esse in quæ instantia ita modificaretur: populi recipere afflus aut talia modo, aut fieri, qui ab ipis locis exquiri videntur, hæc facta sunt: sed à viciis vapore subiecto, mare, vbiq; eadem sit quædam tamen regiones sunt, in quibus plura non gignunt. Ceterum notum est.

circumfusa variata, partim ab iplo mundo submersi, casus nec idcirco li-
 quet de locorum opportunitatem eadem natura & apertura ad siccitas
 & ad eam impetuosam accipiens, quomodo per se beandi ubiq; existit
 partim ab aliis, quorum alia alia regionibus dispersa est, radiu-
 rumque multiformi actu dominatur ac praesertim, & solo huiusque
 viciis modo attingent.

Ad quatuor in diuersam quosdam partes partem cum mari angere & sol-
 dere, propter viciniam locorum per que illis hic motus à ma-
 ri communiatur, que commoditas efficit, ut possint cum mari commu-
 nire. V. G. quia in parte occidentali sunt, omnia recta, aut aliam rationem
 habentes aptitudinem ad maris motum uniformiter accipiendâ. Alij
 vero partem orientalem modo se habent, ac mare propter figuram huius
 locorum: V. G. quia per curvatos angulos, declinat, & tortuosâ indol-
 entiam praeter distans cum mari in gressu, idcirco causa esse possit,
 cur quo tempore aqua in partem ascendere incipit, iam tunc propter
 motum ab aqua in miseram angustij & in pedamentis later posita, ma-
 re incipiat recedere, aut contra.

Quod ad locum antieritiam est Aristoteles in eius Europae natura
 & vi constanti placiditate opere, & studijs perficere, et tandem de labore
 confectus illic diem suum obicit. Vnde in prooemio cum abijt Aristote-
 les ad Europam, Europam habet Aristotelem. Fortasse huiusmodi accipio
 circos causa hinc non distans à Lusitania. & qui maris effluens in an-
 gulis compelli qui Cycladem subiectionem multitudine, atque
 obice obstantur, & quasi circulo redantur. Tum hinc sinus sub illa in
 fusa vastis castris anfractuosis, per que praecipitans longo tractu ma-
 re sursum inuenio obice regurgitat, varioque impulsu accedit, & recessu
 illis multiplici. Locus libere ostendit Decadis partem accipit huius-
 modi fructum non solum, ut perhibere, hinc rem partibus accipit,
 sed, tunc in in mari venti tunc huiusmodi hinc viciis mari capti, velut
 per alio mare devolutum torrentem.

Hinc nobis circa maris aliam dicenda esse vix hinc quorum mag-
 na parte tunc facit ad oculum amare causa confugere, & exorta
 tem philosophiam ignostiam latere. Sic videlicet diuisa disper-
 ta & hinc ipsa obliqua mundum partem varietate distans: & multa
 nobis in eius consideratione partem nota, partem ignota esse voluit. Vn-
 de recte auctor librorum de mirabilibus factis scripturae librorum, de
 hoc ipso maris accipit & recessu disputans. Non minus, inique profe-
 dum necessitate praeparat scientia bonis. Nam qui veram in puer-
 tiam cupit, ad mare cum regnum, ubi nulla est ignorantia, scilicet con-
 tendat, ut in hinc in signi gestum magister dicat, hinc parte cognos-
 citur, & ex parte propter viciniam cum mari, quae possidetur, est
 parte vix reuerentia.

86 IN LIBROS METEOR. ARIST.
 Q. VAMOBREM MARI DATVS
 à natura motus.

Diximus autem de effectibus causæ maris æstis, rōe de illius
 sine æstus Causa enim natura in ceteris obsequium in
 suis momentis, nihil frustra molitur, docente Aristotelem
 lib. de cel. cap. 3. tex. 70. multò magis tam ingens eleme-
 nti agitationem incalcent moliri debuit. Dicitur ergo in
 primis idcirco hanc motum mari datur, ne putrescat. Motus enim pu-
 trescitionem remouet, quia putrefactio fit ab interno calore, qui alia
 atque alia seorsum mutatio per motum indoluit, incertis. Quod experimen-
 tur si qui ad Solem ambulantes, liquidum minus calere, quam qui in cō-
 tum radium immoti excipiunt, nisi forte tam vehementi ritu feriant,
 ut incalcentem agitatione præponderet, maioremque vim obstat ad
 calefactionem (est enim motus causa caloris) quoniam ad cessi operandum
 habet alternatio recentis frigidi que seris, pro ambire corpus.

Primo in
 in motum
 motu.

2. Causa.

Secundus hanc motum, est aquarum purgatio. Vt enim Senec
 ca lib. 3. nat. quæst. cap. 26. ait, in aquis, quibus turbis est, non possunt vi-
 tia consistere que sua via debent & exportari. Idcirco tunc cadavera,
 stragulaeque, & castroperorum aliæque similia ex intimo trahuntur, so-
 lum remouentur & fluctibus tranquillum quoque placidumque purga-
 ri consistunt. Vnde etiam ne pellucidum densumque, quo videlicet aqua
 ducta faeces consistunt nunquam fordescat. Plinius lib. 2. cap. 38. ait. Om-
 nia maria purgari pluviano, quodam statim diebus, intellige postillu-
 mine: quoniam maria quorūdam anni tempore rursus, nam superflua tan-
 tia corpora in litore exponeat. Cuius autem cadavera recentia præcipuè ad
 usum feruntur. Deinde aliquot post diebus emergit, & superflua donec
 fluxu volente ad cœli maritimam exquirat, expofituras in lib. de celo.

Pro motu
 in lege Cæ
 ad motum
 delicti.

3. Causa.

Tertius hanc motum nature auctor maris æstis esse voluit, ut na-
 turgens, ad quam malum conferre quod illi quoniam marium recipit ratio-
 nem exprimentem liquet vim magis ad subducendum portum æstis ma-
 ris promouentem, quæ deinceps recessu in aliam causam consistant.

C A P V T IX.
 DE MARIS, ET TERRÆ PERMVTATIONIBVS.

Aquam fieri progressa temporum in terra ab aquis muta-
 tionem docet Aristoteles 1. lib. hanc apertè cap. 14. ait
 primum quosdam terra partes velat circulo ex aridis her-
 midis reddi, & ex humidis ariditasque in hac re terram
 animantibus similes, quod illorum more inueniatur & viget, postea
 fenestat & in deteriorem statum maneat, nisi quod totum animal è in-
 tuitu ad terram transit, integra vero terra non in quod ratione illa
 rum,

tum, atque aliam partem, inueniunt autē terra dum humor ad facundiam apto impetu fuserit, dum humor e ipsa delinquit, ut illud fiat: quo pacto aliquot terrae partes, quod dicitur homines non possunt incolere inhabitabilesque manere. Addit Sabote in eodem capite Aristoteles interitum constantem fieri mare, & contra. Nam cum maris agitatio à caliditate corporum vi & efficientia manet, si contingat ea sidera itaque colore & conspiciant, quae ad fluxum & refluxum temporalesque cunctas plurius valeant, sicut ultra modum pelagus, ita ut aliquando continetur aliquam partem accessu inundet & in posterum sui hinc faciat: vel recessu detegat & hominū generi acerbatur. Sic Deles & Rhodus ex aquis deorsu exiisse dicuntur. Sic uero Melos emerfit Anapheriter Lemnum & Helleponum, Nea: inter Libanum & Teon, Aloum: inter Cycladas, Thera, Thersia, Hiera. Sic nemulla insula fuit, quae antea contineri iussit erat. Nam Sicilia ab Italia uersa dicitur, Cyprus à Syria, Babia à Boreia, Babycon à Bithynia, & quaedam aliae.

insulae, quae
à mari de-
cesserunt ex-
merfit.

insulae, quae
ex mari pro-
diu exierunt
in insulae
erant.

Item quaedam insulae haurit mare tenui et Aetiam Libo, Zephi-
rium Halicarnasso, Etheam Minto, Dromicon & Peron Minto, Nar-
theualem Partheno promontoria Rurii idem mare (quasi paria ve-
re facit, quae alibi dedit hinc autem, & quae hinc per raptum ab-
tulit, reddendo) Verba quaedam haec, et Pyrrham & Anillam circa
Maurum, Ethen & Buram in sua Comethus. Nec desuere qui putant
totum mare Mediterraneū inter colubinas Hestalis viam sibi ex Oceano
notis in median terris aperuisse, totaque illud terra dicitur, quod sub ipsa
aquinatet, occupasse. Immo & ad ora Atlanticam insulam quendam,
Atlanticam nomine, maiorem quendam Africa, Oceani fluctibus abfor-
pam fuisse, idoque Christophorum Columbum Americae inuenerit,
dum maria exploraret, pelagus inibi vadisiam & herbida, in officio disse-
dit hae de Atlantica insula & irruptione Mediterranei Saboteola
sunt.

CAPVT X.

DE DILUVIIS TAM PROVINCIALI-
bus, quam eo, quod totum orbem inun-
dauit.

Nam ex his, propter quae supra littera diuisa postea mag-
nere collaudat, et quod maria uim in terras effundat,
sunt tribus ceteris, Job 31. Quis constituit obis mare, quod
de tram pebat quasi de uela procedens, cum poscerim ma-
hem uellimentum eius, & caligine illud, quasi pennis infantis
oboluerem à Ghorodis illud terminis meo, & postea uentem

Job.

Job 31.

Phil.

Iam.

& colla, & dicit, utique hinc venies, & non procedes amplius. & hinc con-
tingit tamentum illud in lib. 1. cap. 4. Terminusque poliaris quem ad tral-
graduntur, neque dissimulantur operire, testam. Iamque cap. 5. Post arc-
tan terminum. mari, praecipuum semper in mare quod non praeterit.

Non inquam tamen certa diuina providentia dispositio propter
hominum scelera aliter casta dicitur mare extra hanc agrestem con-
tinentem effundere, sique nonnulla feculorum decuria inundationes
acciderant. In primis ante universales scripti Gembarius in sua Chro-
nographia existitisse vult Epore Eois, quae tota terra partem prodi-
dit. Complures alios referunt varj kriptores. Caro in fragmento de
Origis, Soliman Polyhist. Fabius Priscus de origine vrbis Romae D. Au-
gustinus lib. 1. de civit. Dei cap. 8. & cap. 10. D. Hieronymus lib. 1. 4. Origines
p. 17.

Quoniam eluciorum maxima fuit universalis Cataclysmus, cuius
historia extra in libro Genesis cap. 7. et deindeque meminit Hierony-
mus Aegyptum, qui antiquitates Pharaonum kriptis, Myasius Demas-
tius lib. 96. & Isidorus lib. 1. antiquarum cap. 3. Alexander Polyhis-
tor Malus, & Eupolemus. In eam vero consideratione quaedam oc-
currunt, quae quia non nihil habent difficultatis in concludenda k robore sunt.
Primum est cum viribus naturae seu physicarum causarum efficientia
haec tanta aquarum effusio vel potius Anisina & ex Aethiopia rivi
nulli affirmarum partem defendunt. Item Seneca qui ad calorem libri
fuit, quae haeserit fuerunt aliquando in oculo tale ditacione, & non se-
cundum hanc hanc aquam a fluvio, ut legi mus, ac ipse vulturum. Ad
dubitatur vobis nam ad ad efficiendum ceteris in nos plagi vis debet ex
furgere, ne crebra sine intermissione in vobis vulturum in flumina
terris largi effundenda, a petentibus vobis fontem vel portum, quod ip-
se tandem dicitur, non vobis tanto malo causa obest, ita sicut in totum
confusa totius naturae, ut fuit in vobis causa, flumina in vobis, ma-
ria in vobis, ita exorta procurrunt, & alia aqua sibi fluxit terra, alia
in confusum, & amara amara tangant, paludibus flagrat, atque in
crebra facta agrum ad hominum pervicere conpissent.

Dubium.

Causa de
hij.

Aduersa tamen senten-
tia, quae negat posse vlla vi aut obellum natu-
ralium agrum totius terrae duntaxat in vobis, vera est, quam sicut
Aristoteles lib. 1. huius operis cap. 4. & nos alij iam loca amplij sui-
mus. Nec enim cogendat, ut natura aucter Deus se causis physicis
componeret & disponeret, ut vincti ordinem per se inuicem de co-
ram terram quam hominis ad inuicem dedit, obere aliquando pos-
sere. Ideoque Deus sublanis mundi distantia considerata, cum con-
tineret, vobis & frigi, vobis de humido attemperavit, ut vincti quod-
aliteris sibi aduicari licitiam cohiberet, ut aridaretur, & exempli cau-
sa, vobis, aquam aridam qua frigiditate agrum componeret. Nec vobis
hoc, sed & cetera mundi caelestis potentiam influentiam, ne vobis
inferiora vobis vobis omnia reuocantur in quemlibet effundum,
& euentum esse ei, ut alio loco diximus, magna ex parte obediunt, se-
querantur.

Causa de
vobis in
vobis Co-
lib. cap. 1.

Prima epi-
stola.

ubi nota ha-
bitatio.

ubi frequen-
tia.

constantia
superioris
habitationis.

Solutio in
notam ad
notam par-
tem.

Mari epistola fontium fluminumque artem et rationem quae
tamquam, etiamque in primis originibus fontetur. Quae
de re differunt Aristoteles lib. 1 Meteor. cap. 1. & libi
1 cap. 2. Placō in Phasione, Geograph. Agrionia libi
1 de ortu & causa subterraneorum, M. Albertus
lib. 2 Meteor. tract. 1. cap. 11. & alij. Occurrit ergo
imprimis eorum fontentia, qui pariter est terra
certam quendam cavitate & alacros, quibus imbres
excipiuntur, atque ex ipsa forma & figura dimittuntur eoque peruenit
esse, quorum aqua ob alacrorum amplexumque etiam ad hyemem tutam
sufficiat, nec exareat, ac totamque vasis plantarum siccari, quorum alacri
miserere existant, ut et ob aqua parvitate ad sequentem hyemem sca-
rire non valeant. Facit pro hac opinione, quod hyeme vberiores am-
plioresque sunt fontis & fluvij, certe non nisi quia tunc terra ex imbri-
bus plus aquae sorbet, reddensque. Item quia pauca videntur flumina,
ubi mari sunt imbreges in Aethiopia subradiantibus & in interioribus Africae,
et alijque in locisque Solis ardore torrentis. Cetera vero Germania,
Gallia, & Italia riva & flumibus faceret, quia humido terrene calore,
Et istud rei indicium est, quod a pedibus nos magno & distans tunc fontis
minuta fluit, aut aqua omnino desiccantur.

Hae fontentia quatenus affert fontis & flumina ex collectisq; im-
brum aqua evadit, si intelligatur de fontibus rivi & torrentibus, qui
etiam aut ferre tamen per hyemem post plantarum efflorescentiam
manant, vix est, si de omnibus in viderentur, fallit conagunturque tribus
positissimas rationibus; quarum vna est, quod forte nulla planta tam
magna sit, quae terram vltra decem pedes in altitudinem mansu-
clat; sed pars terrae superior vel totum humorem arida sorbet ab-
stantque, vel expleta saturata nullum excipit, atque sic exhalat
per poros & rivas in aërem diffundit. Secunda est, quia recentis
quidam nullo tunc calore tecti, ac riva solutissimo cohibentur sa-
na, magnam perennantque vim a partem ex se profertunt, quae ex im-
bribus collecta esse non potest, cum iam solida laxa non habeat. Ter-
tia est, quia in locis altitudinis sicca parva per altitudinem, aut recentis
tamen pedum spatia in altum effluere inveniunt aquarum vberis vna
in ea profunditate, ad quam plantulae, sicut non pervenit, et pau-
lo ante desinit.

Rationes in adhaerentem partem adductas facile soluet, qui respon-
derit (iuxta alacrorum & duabus fontentia quae in progressu pro-
babiliter nobis indicabuntur) hyemali tempore in fontibus & flu-
minibus maiorem esse, quoniam in alijs aequales videtur duntaxat, vel
quia hyeme rigente terra magis terrae maior est aqua, & vaporum
in aquam exarsit; vel quia aqua hinc adhaerens ad fontem efflu-
ens altitudinis minus vim sorbetur, & confertur ac diffundit, quoniam
in aestate. Etenim primis quae terra in extequeam super fontem aqua re-
solvitur, altitudinem summae pergitur hinc. Et haec vna est ex
causa.

multa, cur in montibus niviis calidis, fortisque regionibus partiores
sint aquarum fontanigines: & cur ex locis alijs tantum locis per orbem
miserentur, aut omnino deficiant. Tametsi in eorum opinione, qui
fontanas & fluviales origines ad vaporum & aeris in aquam conser-
tionem referunt, aliquid hinc quoque sit, ideo in aridissimis terrarum tra-
ctibus tantum esse istas aquas inopis, quia praesentia siccitate nec ter-
ra vapores expirat, qui conualescant in guttas, nec aer in aqua metastat-
sed hinc ex ipsa, quae motu discedit, illustrata cadunt.

MOI V D CAPVT II

OPINIO ARISTOTELIS, QUI ORTVM
fontanae & fluvialis aquae ad vaporum & aeris
sub terrae sinu concretionem refert.

R. ibidem a. lib. Meteor. ca. p. 17. censuit aquam fontanam &
fluvialem gigni intra sinus terrae ex aere & vaporibus in a-
quas solutis. Inprimis autem quod terra multum aerem in-
tra cohibeat, ex eo manifestum est, quia cum natura vacuum
non ferat, terra multos in locis non paruos nodos, sed occultos quum
cavernas habeat, analypas partes rursus ac variis hiant; utique oportet
aerem, qui omnia quoque versum agilitate & tenuitate sua penetrat,
ad locum rariem impediendam illuc conuolare. Accedit etiam quod non-
nulli ex elementis terra, nec parua ex herbis, qui intra septem re-
spirantur, absortum ut in aerem naturam faciant. Deinde quod tam aer,
quam vapor, etiam terre visceribus in aquam penetrare obseruatur
ex ratio per se uidetur, quia necesse est illi utinam corpora, ipsorum ca-
lorem leui frigilitate expugnante, adducant & concretere, ac demum
ad aquae generationem perire: quo etiam pacto in medio aere
castris pluuia gignitur, etiam haec non semper desunt, tam ob aliam causam,
tam quod saepe in hinc tota aer nimis incalescit & ultra modum vapo-
res attenuantur, ac protinde materia pluuiae non suppetit.

Hoc igitur modo vult Aristoteles ortu fontes amnesque. Nam con-
uersis in aquam aere & vaporibus primam generationem terra nascitur, sub-
inde collectus hinc inde humor ferat perdit. Ac quod non ferat res
habeat hinc catuibus videtur condudi. Nam si aliter fontes am-
nesque gignerentur, cur non vel condiderent, ex aquis pluuia, quod re-
sultat in mare vel ortum ducerent, & mari per subterraneas cryptas quod
item a vero abesse id primò ostendit, quia sicuti mare non deficit, ita
nec eorum aqua miserentur.

Deinde quia aqua maris est salis, fluvialis & fontana dulcis. Nec fieri
sacit qui dixerit, aqua terra mensibus percolata salugini deponere, et
eam potius è terra, quam de cryptis, exhalationibus, contrahere debere.

Prima re-
sultat per aerem
nascitur aqua

2211a.

Item quia cum terrarum probabili in phlogistorum & Theologorum decretis existimetur sit maris superficies, oportet ut aqua contra naturam propositionem, & coeclis subire offerat quibus ubi paucis oritur flamma. Ita se habet opinio & ratio, quae fecit Iussu Alexandri Olympiadem, Aurore, Algidus, Venetus, Parisiensis, aliosque non paucos.

CAPVT III.

EORVM SENTENTIA, QUI FON-
tium & fluviorum perennitatem e mari deducunt.

Ubi abstrahitur perennitas fontium, fluviorumque originem e mari esse. Ita scribit D. Basilus homil. 4. Hexamer. D. Hieronymus ad 6. caput Ecclesiasticus, D. Hieronymus lib. 2. de genio cap. 10. D. Damascenus lib. 1. de heresib. cap. 1. Auctor libri de cognitione verae vitae cap. 17. Hugo de Sancto Victore in commentarijs Genead. illam locum, fontem ascendit e terra. D. Thomas 1. 2. sentent. de 14. quoniam 7. M. 1. lib. 4. Meteor. tractat. cat. Dionysius ad 8. cap. proverb. Plinius lib. 1. c. 65. Philo Judaeus in lib. de mundi principio, & alij.

Plinius 1.
generatum
proprietate
hauritque
Basilianus
arguit.

Nititur haec opinio haec postulantia argumenta. Primum, quia in-
credibile pensio videtur tantam aquae ex vaporibus & aeris in tantis
sine quocumque generari, ut ad tam magnum fontem, & fontalis aquae
desiderium, & ad tot fontium res replendas sufficere. Secundum, quia non
alia videtur posse reddi causa, cur tot flumines quotidie accesse ma-
ria non coeclat nisi quia flumina e mari exeunt, sicut eorum regressu
tantumdem eis repleantur, quatenus egressu detrahuntur. Quod & dominus
Niteris cap. Ecclesiasticus praecipue obiectum docent illis verbis. Omnia
flumina intrant in mare, & mare non redimat: ad locum unde exeunt
flumina, revertuntur, et iterum fluunt.

Plin. lib. 2.
c. 11.

Ecclesiasticus

Ac ratio quoniam haec fontium ea maxime e difficultate oritur,
quod non videtur qui ratione aqua suspensio genit possit atque
dare e mari in altissimas montes, e quibus tam multa flumina erumpunt
occurrit imprimis D. Basilus loco citato aquam maris, spiritu
flammae incensae movente insulam ad karthagineis insulis. Mare,
inquit, haurit, ac permixta per speculos haurit, & a gulfibus mont
vbi obliquis aut certe recta in sublime carthago excubitas se re-
ceptum deprehendit, ab agitante compellitur spiritus superbi-
cie terre, et disrupta erumpit, atque fontem erogat. Eandem sententiam
affert Plinius in Phoenice, & Plinius lib. 1. c. 65. ubi ait aquam percipere totam terram intra, extra, supra ve-
nae dicuntur, atque in summa lingua erumpere: quo, in-
quit, spiritus aqua e terra pondere expressa spirituum modo genit-

D. Basilus.

Plinius.

ant, tantumque à periculo decidendi abest, ut in summa quoque & altissima exibat: Quæ ratione in nihilum est, quæ tot fluminum quæ nihilum accessu maria non erant. Hæc Plinius.

Theodorus item à de procedentia, & de ortu fluminum, aut fontium nihil aperit statuat, propriis tamen quælibet, qui nam animam fluenta videntur, quæ tamen ventis impellat. Tunc respicit aqua non sua sponte, sed aliam tandem, sed Dei verbis obtemperantem, immo motum ventis occupare.

D. Thomas loco superius citato, ait fontanam & fluminem aquam ad prædium factum, ut celestium corporum communi boni gratia, ut nimirum metallis, quæ terra generantur, utque animantibus, & stirpibus, quæ aqua habita aluntur, tempestivam irrigationem præbeat. A dante huiusmodi aquæ motum, & si cetera per naturam propriam, seu inclinationem fieri, non esse tamen videtur, quia corpora elementaria, naturæ lege, atque ordine, celestibus obediunt: proindeque dum ex eorum impressione motum aliquem habent, non per vim agi dicenda sunt, ut ait occurrit Communis ratio lib. 4. de celo. Intelligi autem non agi per vim simpliciter: nam si inclinatio propria aquæ, & ab eius forma dicitur, speculatur, illiusmodi erit eam non nisi per vim ascendere: si vero consideretur potentia obedientialis, aqua inferiora facit, aperta obsequi superioribus, hæc ex parte consideratur non adesse, et talem motum per vim aut contra naturam.

M. Alberti lib. 2. math. 2. caput, inquit vapores in terra cæteris celestibus collectosque attrahere ad se aquam, namque hanc efflere, & continere sua adhærens & alibi ad motum latera parva aperire, quibus tandem exurgit. Aquæ hæc etiam causam esse, ut aquæ ad fontem una ebulliant, videtur ratione, ut porum, qui agitantur, suo eructantur.

Alij loquuntur cum terra multo sit peruta specubus, aquam maris in eiusmodi cum loca se induere, quia sunt angusta, recipere tantam maris molem capere queant, eam aquæ portionem compressam ab ex trisectis insubidente mari, aggressam, quæ via potest, quæque sicque se aquarum exalitates, quæ græca origine hæcæ appellatur, hæc, quia in suo loco non sunt, abertiam vocat.

Alij placet terram quasi spongiam attrahere ad se ex his aquam, eamque fugere & aridioribus locis reddere. Alij volunt esse in terra quædam vana, quibus aqua humor profectus, ad eam fore motum, quo linguis animalium veris. Quam similitudinem late perlocutus est Seneca in lib. 3. nat. quæst. cap. 17.

CAPVT IV. TOTIVS CONTROVERSIÆ DE FON- tium fluminumque exortu loculenta explicatio.

Vperioribus capitibus proposuimus à nobis fuit quid de
fontis arisiamque origine alij fecerint. Nunc quid nobis
hæmorrhoidæ vendatur aliquæ præsentiam exponemus.
Præmissa sicut. Non est negandum in subterraneis specibus
magis latere aquas vim, et caliditas, quædamque. Hinc
tam præsentiam veritatem præbent quotidianis experimen-
torum patrum, lapidum, & metallicorum fessum,
qui intra certam non vacat tæstem & rursus inueniunt sed & cum quæ
in tantum ingredi aquas affluunt, et iam neque in profundum, et
ad latera procedunt quærit. Hoc pertinet quod scripsi ab Alcibiades
est. Philippo Macedonum Regi permissos homines quosdam vim metallicam
demissis in metallis venas ac delictis, ut scrutarentur cum venis que
nam vberius esset, quis status, & an aliquod posteris reliquisset aurum,
illosque laceros vios, cum totum illam speciem subterranam multa
diebus obissent, vidisse magis fessos & manantia aquas unam insertam
receptanda. Idem etiam confirmant subita aquarum eruptiones, quæ
aliquando acciderunt. Namque, ut alia hæc ferre similitudinem exempli,
tempore belli Mithridatici apud Apameam Phrygiæ urbem necesse hæc
compulsi, & fessos emerisse prodidit Nicolaus Damascenus, & in ipsa
flamma vocem fessum, qui magis ad terram & maris ortum pulchrum
cepum effudit non tantum Apamea longè ab hæc à mari.

Fama est etiam in Caria circa Lorum vberem, similem aquarum
reptam à terra exiisse afflorentem feram inmensam animalium vim
cumque pisces, videlicet in crebris saginatos & longo orio delictos, qui
est tæstem, perisphæ, quæ igneas ante eum die in parum armis ostendit.
Similiter refert Cardinalis Contarini lib. 2. de elementis vidisse hæc
apud Valentiam in Hispania feram caliditate subterranam, quæ
venis vberem delata cum clausis portis, compositaque obliquis in mare
diuertit, magis citius caliditate illata est. Hæc verò citæ aquæ
vim non aliud, quæ ex quopiam subterraneo specu terra delictis eruptit.

Secundò præsentiam Cuiusdam terra creationis modis die vni in loco
ad aquas facient, et quæ terra, et alibi etiam dicitur, inchoat, simul
in duritia terre partes per ueritatem etus & conuales magis aquæ
copiæ à mari contrariè disperdit, atque, hinc maiori ex parte consistit illa
aquæ molles, de qua præsentiam locuti sumus. Hoc præsentiam inde fit de
ter quæ ferri præsentiam sumus artifice, hominis gratia, & utilitatem
ac stirpi quæ in illam vim cessata erit, præsentiam, etiam de ter, il-
la aquæ à munditate in vni conuicta conuictum fuit, ut aquæ hinc
et teras introitum perfideret, quæ aduerit operæ la pides, metalla, et
teras, etiam modis in terra decessa et perum conuales erit, etiam etiam
de aquæ vim in locis supra terræ eriperet, ob eam causam de quibus
nos dicimus. Philo badius in lib. de mundi opificio alibi præsentiam
erit fuisse aquæ terre videlicet in mari nam ut acida hæc dicitur, sed con-
tinuatur, permaneretque parum vi uicinis spiritus, partem humo-
rum, qui non sunt tellurem ares factam in fra præsentiam abies. Quam rationem
probat

A. præsentiam.

Alcibiades.

Nicolaus
Damasc.

A. præsentiam.

probat etiam Plinius libro capite 47, et alibi reuelamus.

Tertio pronuntiat. Rex aquarum copio per terrae latebras diffusa in a-
marum diuino imperio, eadem illa terra die creationis mundi, tunc plerumq[ue]
tunc, multi inna discretis in locis. Huius confirmatio fitur in multipli-
ci utilitate, quae distinetur aquarum effluio importat aliq[ui]d facerem &
fluminu[m] decursu[m] tunc irrigant & fertundit, animalibus potu[m] suggerit,
pubula educant, arboru[m] reddunt salubriter. Unde quae hoc etiam ad cer-
ta gratia & ornata facit, non locis ea sicille ad corporu[m] tunc, nisi pulchri-
tudine. Quae commoditate & emolumenta singulari illa diei artificia cu-
ra & liberalitas in penam rerum molitibus haec quaeque praeterire de-
bit. Unde inter cetera, quibus architectanda diuina lapidibus sic occu-
pata fuisse dicunt, numerantur fons procerb. Et Quib[us] per parabat eos
locos adrequando athena seruabat tantum & liberabat fontes aquarum, id
est, ut fons numero, potere & utilitas, prout cuiq[ue] loco convenienter erat,
per regionu[m] tractus dispersabat. Per cetera, Genes. 8 cap. fit mentio quae
tunc dicitur, quae est paradisi aene si sic manabile, fuita origo, et ite-
de explicat. Repertus, ex abyssa, Pariterq[ue] rariore si tunc no fons h[ic],
sed alij tunc fons) & fons discretis locis profusib[us], utiq[ue] ex illa aquarum
vi inna rariore terra delitebunt, & est mari oriunda.

Quarto pronuntiat. Non terna flumina, neque fontes tunc eru-
unt. Hoc loquitur ex coequali facultatum progressu collat. rariore aene,
fontesq[ue] profusere capite, quae de re alibi plura.

Quinto pronuntiat. In ceteris Architec[t]is, si de demulces in voluer-
sum fontibus & fluminibus intelligatur, spectetur id, quod re ipsa acci-
dit, penitq[ue] probanda est. Huius pronuntiant veritas collat ex pro-
batione tunc. Nec enim quare illa paradisi flumina ex vaporibus
q[ui]t ex aere in aqua[m] vertit coalescenti fons ad Dei iussu[m] gulerit, sicut
doctera, quae tunc diuino opitea modicatur: prodierit, neq[ue] ex aqua
per terrae rariore ad eum quoq[ue] est dispersa ut superius diximus. Quod
item de alijs fluminibus & fontibus, qui pariter discretis terrarum orbis
eodem imperio exenti sunt, intelligi debet.

Accedat ad huius rei confirmacionem suffragia ceterum patru[m], quae
initio tunc capite reuelamus. Inter quos D Hieronymus loco ibi citat,
enimiam fortentiam, quae athena flumina per terrae meatus ex abyssa
prode facit pagina oculo traditur esse illa v[er]bis Ecclesiasticis. Ad
locum rariore exenti flumina reuertantur. Putant, ait, quidam aquas del
ceque in mare fluant vel ardente desuper Sole coactum tunc fons gulerit
maris esse pubula. Ecclesiasticus autem rariore rariore & ipsarum aquarum con-
ditur tunc dicit per occultas venas ad capita fontium regressu[m] de ma-
rice abyssa in sua semper edulce principia. Philo quoque in libro de
mundi opificio arbitrat. Moysen secundo Genesico tunc ait in me-
die paradisi esse fontem irrigantem superficies terra, et alij aliud
inuenit, quoniam discretis aquarum copiam, quae Deo: a maris gulerit
tunc, rariore rariore, et d[omi]n[u]m deliteat in flumina, irriget rariore
sua fons terra.

4. *proponit.* Sextam pronantiam. Rebus secundum se sporadicis, licet optulit
 Aristoteles si de omni generis & fluminum eorum intelligatur, proba-
 bilis non sit: tamen si restringatur ad aliquos in summo & boreo
 etiam perenni generationis, hanc habet probabilitatem. Hinc
 pronantiam factis & explicatio haec est. Et si nequaquam veritati con-
 ferat cum iudicatis omni ex fonte & amove re optulit fluvio generis,
 ut Aristoteles generari credit, cum paulo ante si amoveris multos flu-
 viorum mundi ad austrum imperium e terra proditio. Praeterea licet re-
 bus istam generationem hanc naturam conferat, & non attendentes ad
 id quod austrum mundi generat est, hanc probabile sit fontis in die aqua
 nam vi descendentes & fluxiva, quae in prima sui a terra eruptioque am-
 pliatas exhibere ab hoc vaporibus & aere in aquam mutati g. g.
 ni potuissent tamen caret probabilitate rorores am aeris & fontes, ut si
 perenni, progreffa temporum ita potuissent nasci, neque optulit indies
 ror. In terra optulit priorem partem de magno fluxu & fontibus,
 ex eo videtur, quia non est verisimile ex vaporibus & aere in terra gre-
 nio tantam aquam vim perpetuo generam, per fontem cito videtur
 in quibusdam regionibus ardere. Sola per ista ubi exigua est va porta in-
 cipi praedita flumina, fontisque exoni. Quoad posteriores vero per-
 teni inde descendit, quia non sine probabilitate concedi potest tan-
 lato recessis & tam amplis cavitate intra terram cordi, tantamque
 ubi opportunitatem ad aquam generatam emittenti, ut aere ex aere
 & vaporibus permixtae fluidae aquae libertatem, quae licet non mag-
 no fluxu fontisque rorores tamen solus efficit.

5. *proponit.* Septimam pronantiam. Non solum absolute affirmandum est am-
 plissima flumina & fontes, de quibus paulo ante diximus pronantiam &
 subterraneis aquis e mari oriandis ad rationem illis propositam: sed
 probabilis existimandam etiam minores flumina & fontes perenni
 quibus illis aqua ordinatio sic a mari ex parte derivat. Quod ex eo si-
 ne comprobatur quia paucis in locis videtur in sua terra insensum tam
 perenni tamque affluens apparatus dispositio ad perpetuam illam
 aquarum ex aere & vaporibus productioem. Pro quo etiam facta
 totius partem, quos tertio capite commemoravimus, fontium & flu-
 viorum perennitatem e mari per subterraneos tractus deducuntium.

8. *proponit.* Octavam pronantiam. Differtendum non est aquas tam pluviales,
 quam quae in terra eorum in ex aere & vaporibus generantur, in fontem
 amoveque desistere. Haec pronantiam quoad pluviales aquas pater
 ex ista, quae primo capite disputata sunt: quoad reliquis inde pluvibus
 & quae aere & vapores terra reclusi, si circumstantia frigori, ex quibusque
 eadem ad ad eorum ventibus in aquam mutantur, quam aquam vocant
 est generatim delata, & inuenta via in fontibus erumpere.

CAPVT V.

Explicatio

EXPLICATIO ARGVMENTORVM,
 quæ in secundo & tertio capite propofita fuerant.

Quia fontem istam, quæ perenniorem flumini & fontem certum ad subterraneam aquam è mari profectus refert, amplius firmam illam verè quæ vè pombis & aeri in aqual terra valentibus cõditis, eandem ortum aliquid, quædam ex parte suam habere probabilitatem, in dicitur, versatq; argumeta hoc loco dilucant. Ad primam pro sententia quæ capite huiusmodi tractatus explicata

*Solutio p̄
 mo argumē
 ti pro senten
 tia huiusmodi.*

fuit respondendum est fontem, & ortum, qui è subterranea aqua retro cõditis temporibus perenniiter fluxerunt, aliquando deficiente, et aqua maris recipiunt, sed quæ vel terra soliditate, vel quædam ita existatur, et aquam, priusquam evanescat, absorbeat, vel quæ maris, per quæ aqua adfluit, obstruatur, vel ob alias causas, de quibus fontem cap. 4. huiusmodi tractatus differunt.

Ad secundam, in primis aquam, quæ per terræ circuitus modo supra primis nobis tradita, primis manis originibus (partis sunt, dulcis fuit, si non nec dum mare ipsam saliditate occupant erat, ut in loco dicimus. Quare magna illas subterraneæ aquæ pars, cuiusdam adfluit, tenet dulcedinem, præsertim quæ ex parte mare non attingit.

Solutio.

Verùm quia in multis terra tractibus tam mari vicinis, quam remotis ex ipsa aqua maris iam esse salia, sine interitu illius aquæ dulcis, quæ vel in aqua maribus, tanquam fuit, vel temporum decursu exhalata potuit, sapere, et quidem videtur, nonne derivationes sunt, quæ tamen aqua, non salia, sed dulcis in fontibus erumpit: occurrere dicitur argumeta, et occurreret, nempe aquam in mari per totum totum & huiusmodi, multiplici fractus verbera, & irregulari, obliqua, & amara, et aliis ponere. Ad id verò, quod obijcit, debere aquam ex eo cursu amari potuit, quoniam dulcis, et exhalationes, quæ è terra erumpit, dicendo non quilibet exhalationes amari videtur, & per, sed ad illas, quibus non necesse est esse omnes, quibus aqua interiora terra permeando insidit.

*Vi maris
 aqua per ter
 ra vasa
 penetrat
 posse.*

Ad tertiam dicimus in primis aquam, quæ in fontibus secundis, non re-
 fectur, fontem nisi, sed per varios fluxus & refluxus, & tortuosas
 diuersas. Ad explicandam verò quænti modo aqua contra primam
 propriè fontem in hac occasione hanc vim in se habet, et aquam
 rationem cap. 4. argumeta, quibus illa positissima, videtur nobis colligi
 gendæ, vi rationum dicimus, cum D. Theobaldus aquam huiusmodi corporum
 coactam ad fontem, quæ echi, huiusmodi, quod alij asserunt, tenent ad id
 attractoria facultate ipsius terre, quæ inesse, quæ hanc ad hoc.

*Solutio. I. argu
 pro contra
 mo argu.*

Ad primam vero sententiam, quæ articulo tertio in confirmatione alterius fontem, quæ propofita fuit, quæ tamen probatur, ut nec est iniqua

flamma eo modo, quo Aristoteles docuit generari posse, quoniam tamen
 in aliis locis etiam flammis non citere probabilem esse causam, negat
 Aristoteles quod Aristoteles, ubi dicitur, cur vegeta exhalationem non superius
 fuit. Ad hanc idem respondendum est ex Aristotele lib. 1. Meteor. cap. 2.
 Ideo mare flammam accensionem non sentire, quia quantum aqua in
 ipsam insitit, tantumdem calidus Solis exhaletur, & in va-
 pores evanescit. Ad hoc, eisdem Aristoteles eam exhalationem, post-
 quam flammam mare sustinet, parum negio fieri posse; antequam
 evanescit in mare evanescit, non posse. In mari enim vastissimo spa-
 tium confertim aqua distulsi superlabitur, & ex parte hinc et tempore
 exhalatur, & vaporat. Quomodo enim si quis aqua cyathum super
 lacum maris effunderet, ita non foret, qui tamen in vase collecta,
 quae in libris sibi exposita sit, dicitur foret. Eandem dubitationem
 multo magis explicat Lucretius lib. 6. ubi ponitur, quod quibus illis nobis
 magis in mari tota adhibita aqua sive ex fontibus, sive ex flumi-
 nibus, sive aliam in mare insitam, copiosa ad maria vastissima perquam
 expulsi, ut quae properat gurgite insar habet, aqua proinde non oportet
 mare insensibile. Ad hoc tamen aliquid de mari incrementum pro-
 nuntiamus perissimum de Oceanis intelligi debere. Augescit enim Fortis
 aquarum accessio, ut magis, etiam in Marem fluit, ut alibi diximus.
 Ad hanc Aristoteles respondendum est, quod si in mari e-
 gressa, quae vapores ex eo perissimum exhalant, quibus terra humi-
 ditatem suam dissipat, etiam in aqua supposituram. Quod si ut maior
 fontium, & fluviorum aqua per mare accepta referri debeat.

CAPVT VI.

FONTIUM SVBITO NASCENTIVM,
 aut deficientium ratio.

Fontium de terra fontium. Nunc cur si quibusdam in
 locis aliquando deficient, & in alijs deinde eriguntur,
 explicabimus. Aristoteles lib. 1. Meteor. cap. 4. ponit
 eam huiusmodi dubitationem partem, ut magis totali
 aut per se deinde dicitur, quod in locis huiusmodi
 necessitas fontium evanescit. Ad hanc idem tunc hanc
 quod de perissimum perissimum, & fluviorum lib. 1. cap. 4. M.
 Ad hanc, tract. 1. cap. 1. & 1. Georgii agricola lib.
 4. de natura rerum, quae videtur ex terra.

Fontium igitur propositum, cuius causa est, ratio seu defectum terre inven-
 ti deinde ratio aquarum, quae proinde aliam suam committit, & rationem existeret que-
 rere. Huiusmodi ratio est, quod si in locis huiusmodi terra non habet, qui collu-
 tum, ut quae docuit, formata, sit in monte Quae, in mari Theophrastus

Nihil astricta plura, quàm in aquis fontium præfer-
 tum ac fluctuant. miracula colligit. Ea omnia quàm
 partemque naturam esse, pauca demonstrat hoc loco,
 quæ nobis illustriora videri sicut referantur. Atque ut à
 fontium mens & agitatione cedantur. Quædam can-
 ta vi exsiliant, et facta in pulle, veluti Marlyn font
 in Phrygia ad Celebarum oppidum: Et quædam porre-
 dus respuant, et quædam in Anabasi curus naturæ fuit vana in Lusitania
 in agro Gatinens prope oppidum quod Castanheide dicitur. Quædam
 insecta abfcedunt, et vana, qui in eodem agro vana extant. Ytriusque
 meminit Plinius lib. 2. Natur. hist. cap. 109. Quædam cum semper abten-
 dere aqua, cuiusquam effluunt, sicut Pyrene in radice Aracborinthi.
 Aliæ in frigida, aere effluunt, et ad ignem aqua ebulliant, nec tam-
 en aquæ contra libra succedunt, sed eas confestim refovebat, ut in Il-
 lyrico Acodala, quam in dâram vocant, & font in Cappadocia ad op-
 pidum Tyana. Alij modo inquam, in eadem videntur et Crateri Tur-
 ringie. Item font Italia Fluminis dicitur in Comensi terra Larij lacus,
 qui ad singulis horis facit, vel (sic enim ea de se inter scripturas conve-
 nit) sic in die. Alij stilum maris assulantur, cum eoq. incedentes & de-
 cedentes pariter accipiunt, ut vana in Gadibus: alij in Baudegala in
 Gallia. Alij contrario modo se habent ac mare: nam eo accedente mi-
 nuantur, recedente augentur: sicut in Hispania quædam portu. Quædam
 per se se abijcit vilo cum stilu maris confusa: nam augentur, tunc de-
 cedunt: ut font in Templo insula, qui sicut à tertio noctis horis in ser-
 vatum ab officio solstitio excedit: & alij in Dodone, qui nocturne semper
 deficit, mox in crepusculum ad medium noctis exuberat, & ab eo rursus pau-
 latim minuitur. In Cantabria quoque tres fontes sunt octo diebus pedibus
 distantes, & in vana ab alijs vana aere vana, qui singulis diebus suc-
 cedunt duodecim alijs vana vana. Quædam fontes se sponte sua expur-
 gant. Nam post magna intervalla temporis quocumque putre in eis in-
 cuit, lanam, tela, & cellas ex eis egerunt: ut in Chersoneso Rhodan-
 tum font.

Alij quoque mirabilia quorundam fontium proprietates ab authori-
 bus traduntur. Apud Garamanorum per libens fontem esse tam frigidum
 dicitur, ut non bibatur: tam calidum noctibus, ut non tangatur. Et in
 Epuro alium, in quo fontem extra generat accendit, accenditur extrorsum.
 Alium in Indis ætius, cuius aqua lucernas ardeant. Item alijs olim lu-
 gis Armonias dicitur, qui sub hoc teporibus aqua maris, meritis frigi-
 dus est, et post cales, media nocte stilant, hinc defertur incipit, &
 sub die exortum rursus tepidior fit: hoc, aliteris vana vana calorem
 faber, nec frigiditas vana. Aqua fontium quorundam apud Li-
 guriam & in Paphlagonia, & in agro Cilicis cum more inebriat. Pons alius
 in Alesia Arcadia parte tantum vini eandem ingerit, et qui eius aqua
 bibita nec dolorem vini ferre queant, cui tandem vana ob vana aqua
 Chæcorij lacus in Arcadia. De quo ita dicitur: Quid vana Metamorph.

Item qd
 maris qua
 lant.

Item qd

Lacus Tra-
gledunt.

In Salernitico iuxta oppidum Manducium lacus ad margines plenus
neque hauritis aqua misceatur, neque infusus asperatur. In Trogodyria la-
cus est, qui per dies sic amarus salisque ac deinde dulcis conuertitur et sicut
melis. In Comagenis vrbis latroscia flogatur vis aquae conuertitur sicut
flagramentum, cum vis esse refert Phlegon lib. 2. cap. 104. ut si quid
ipsius tangat adhaeret, sequaturque fugientes, & aqua in igne incende-
tur. Itaque alius opo vrbem totam fuit incola Lucullo oppugnante.
Nihilquidam infesti molires armis suis flagrant.

CAPVT IX.

ALIA QVAEDAM AD HISTORIAM
fluminum pertinentia.

Flumina &
meliorum
ta.

Monte.

Flumina de
in vrbem
e haurit
et haurit
et haurit
et haurit

Alpham.

Nunc quaedam ad fluxum exortationem spectantia bre-
uiter expeditur. Ganges inprimis in India fluitans
& meliorum de & maximis maximis vocatur. Indus enim
& Ganges nascitur in India Tanais in R ipso tra-
dit in Sarmatia: Araxes & Perseus in Armenia:
Padus & Vasio in Liguria: Danubius in ex Africa
in Germania: Eufus in Norico & minor Elachus
in agro Alpium Italia versus Gallias: & Altranus in Du-
ria versus Itali & in media Lusitania ex Hispania: moeribus (sic bella-
tu) monti vocatur, ac nonnulli Idubada moeribus partem esse putant) tra-
mittit non ita longa intercapedine in sinu oceanum Oceanum, vulgo Ze-
phyrus in Tagis inferunt: huius & pellens aquarum cadere non, ut per hanc
da, seu Mela qui Altranus prope est alibi in longitudine nobilitate, quod
qui nullas in Lusitania tunc trahit, tamen aquae vim colligit) quoniam
vrbis Comenbric prope mare bonarum artium altranus, quibus gloria clara.

Nunc pauca de vrbis regionibus sic se terra occidit, & per subterra-
neorum canaliculos aguntur: Timanum in clypeo Aquileis: Erasinus in Agro
Bos, Padus in Alpibus Anis in Hispania Tarracensis qui prope Gela
suis ortu, quod dicitur haurit terra conduntur deinde prope oppidum,
quod vulgo dicitur Villa haurit, et per Ercos in Arcadia qui riu-
lus emittit in Laodia monasterii agro. In Asia Cadmus specus emittit
ad proci & Laodicea. Pyramus in Cataonia Licia in ora subiecta Liba-
no Orontes in Syria, Quidam vrbis maris odio vada subit, et fluxum in
Iuxta haurit habent in Mycae vrbis qui subit mare Cygo alio
penetrat, haurit prodit iuxta Bruchida ad portum Panormi & Alpham,
qui in Peloponneso iuxta maris sub mari legitur in agro conficit,
& in agro Syracusanis in Arethusa fontem defuit, et in ipsi Alpham
ta colligit: quidam modo de caque in Sicilia prope Archanis inmer-
gitur, in Phaleris emittitur. Sicut etiam quidam fluxus qui non in oc-
eanum sed in partem sic canaliculis abscidunt, et pari & haurit, quae occidit
dicitur quatuor millia passuum ab vrbis Caucia, iterumque prodit in lu-

De Alpham
lib. 2. cap. 100.
In clypeo
mon. in
Mela in
cap. 2. lib.
mon. 2. p. VI
In clypeo
lib. 2. cap. 100.
lib. 2.

rem antequam Orientis detegant. Similiter pars Danubij abditur terra apud Germanos oppidum Patavium reperitur.

Multi nobilibusque pluribus colijta mare excoluntur et Rhemus in Oceanum Germanicam tribus Danubij in Pótam se et Padri in mare. Adiacenti septem latus similiter septem in Oceanum Indicum Nilus septem amplissimis ac celeberrimis, qui dicitur habet Cataractas, maiores in Aethiopia, minores septem Syonem: & qui tantum impetu precipitatur, ut eius sonitus tota obsideretant Volga, quoniam Tartari Et ille vocatur, cum Rha, ex immensi lacu in vastissimas Sybas et in duobus de septem gignit ut obsequia in Caspium se se exuat.

Ex quo vero fluxuque uno vltimo mare subit, rem est in gignit in Bosphoro, quoniam argenti non appellatur, in quadringenta leucarum vltimo se te in mediam pelagus infert terra capi hinc est vltima, antequam in terra quod septem vltimo delictum ex eo aquam hauriant. Hinc alium non ab- fectum per Congo & Angola regna labitur, qui qui mare intrat sex & triginta milium passuum latitudinem obtinet, & tam violentus in sua exitum patit, ut discissis fluctibus quam longissime propeam in mari absumit ferat, nautique loca aqua mutinas ad obsequia nullam passuum dulcor hinc praebet.

Aliaque flumina auti riuos erunt detegunt, et Tagus Hispania, Padus Italia, Lybia, Helios Thracia, Albia Germania, Ganges Indiarum apud Gangaridum, Nippon & Megafus in Baetris Oceanus in Charis Educraia Nótro Lítara & alia alij in loco.

Quod si fluxus abstrus lacus et Iordani & Alphasitico, ubi per am- niam in & Christi baptizante longi felicitatem in lacum perdit aquam publico ad modum. Alij lacus ortum docent, ut Alga & Chomo Norici Albia ex Elbinge Prussiae Medicorum & Oren, vltimo, ex lacu sui nominis, hic apud Mardos, ille in Tartariis Alpibus: & Hydaxta ex flugis Artynia iuxta Miletopolim. Multi etiam lacus vltimo ante acceptos existunt, ut & vltimo Atacam in provincia Maribandi Lema- gna & holarum in eadem Italia Abduca Laris, Lambrum Eupily Martium Focinas, Mincium Bonacia.

CAPVT X.

DE ORTV ET INCREMENTIS NILI.

Separatim aliqui dicunt de Nilopoli vltimo est & pars opulo totius orbis fluminis huius loco tractu medius lo- cus Althiopas & Aegypti iungit. Fuit de eius ortu & incrementis magis inter scriptores discrepantia, vltimo autem eius caput mortualem vltimo in occultis scriptis huius sui postquam hinc carminebus.

Accusantur sicur ea pat non prodidit esse

Nec licet populus parum te Nilam vultu,

Atque per hunc & gentes multas ortas

Miraculum esse tuas.

Varia de huius ortu et incrementis sunt opinio- nes. Dicitur esse in Libya, sicut Plinius lib. 6. cap. 4. de pl. c. 1. et Strabo lib. 17. cap. 4. et Plinius lib. 6. cap. 4. et Plinius lib. 6. cap. 4.

Lacum.

Hieru.

Herodotus Herodotus etiam libro 1. ligorari ait: vnde Nili fluenta nascitur. Pan-
Aristoteles tanus in Corinthiacis inquit non desit, qui ex Eufiate terra conditur,
 ac postea supra Æthiopiæm procedente Nilum effluat excrementum. Aris-
 totelis lib. 1. Meteor. cap. 17. affert eum oriri à monte Agyro. Prole-
 metus credit fluere à paludibus inferioris Africae, quæ aquam à Libya re-
Liba bus scripsit, memoris prodidit Nilum ad montem interiori Maurita-
 niæ à loco quem Nilidem appellare querit, ad sibi eo argumento per-
 fuasens, quod Crocodili, Alabagæ, Coracina, & alij quidam pisces, her-
 busque Nilis peculiares in eo carnerent. In eandem opinionem abierit
Mela, & 1. pl. plinius scriptorum, ut Mela lib. 1. cap. 9. Plinius lib. 7. cap. 9. Virgilius
 lib. 8. cap. 2. Solinus cap. 44. Vera sententia est Nilum fontem habere in
 terra in paradiso. Est enim vna, & quatuor fluminibus quæ inde et di-
 versis literis 1. Geresis nascuntur originem ducunt, quæ in quælibet
 in Gæco vocatur, idem est, ac Nilus, ut docet D. Ephraïmus in Ancon-
 tæ, & in epistola ad Iohannem Hierosolymitanum. D. Augustinus 8. de
 Genesi. cap. 7. D. Ambrosius in libro de paradiso cap. 3. D. Hieronymus libro 17.
 Ezym. cap. 2. D. Damascenus lib. 1. dei Oris. cap. 9. Isidorus ad anti-
 quitates cap. 1. D. Hieronymus de loca Hebræica, Rabbaras, Ruch-
 tan, Ruperas, & glossa inchoicæ ad verbum illud Gen. colligiturque
 id ex verbis sacra pagine afferentis flentem Gæco circumire terram
 Æthiopiæ, quod nulli, præter quàm Nilo convenit. Cuius igitur aditus
 in terras paradisi tam Adaræ, quàm eius postera diuisio in
 peris interclusa fuerit, nihil mirum si hæc an extremum Nilis fontem
 usque inuenit, deo cum quidam curiose ac diligenter investigarunt.

Nili ortus. Porro afferendum Nilum à terræ Paradisi ortum substantiæ su-
 niculis abesse, tam quasi præter Nilum in quosdam Africae locis in reg-
 no Congo, et oblitum est ab ipis, qui nostro seculo ea loca præful-
 turant.

Quod attinet ad eius incrementa, quibus se se interdum decem cubi-
 tis attollit hæc opinio ait Seneca lib. 4. natur. quæst. cap. 2. naturam
 exaltat ante homani generis oculos, & ita disposita, ut eo tempore
 inundaret Ægyptum, quo præter illa temporibus terra vedam aliam
 traheret, castam habebat, quæcum fecerit ante solis ortum, Nili
 in ea parteque in Æthiopiæm vergens, nulli indet, hauriat, rari, &
 qui inactam aquam undebus terram non adiuuat. Itaque etiam Æ-
 gyptus in hoc ipso locum habet, qui prout minus, aut magis exerce-
 rit, una sit item, aut ferentem spedit artem. Nec verò illa, ut ait au-
 thentica, arvensis ac ferenti solo aquam tantum indet, sed & terram.
 Etiam cum turbida fluit, in locis & hauritibus locis speris relinquit,
 & quidquid purgæ locum tulit, illinc, innotque agros duobus ex cas-
 sis, & quod inundat, & quod oblitat.

Ceterum quæcumque istiusmodi incrementi alienis anni temporibus,
 videtur quare, causæ sunt à multis tam veteribus, quàm recentioribus
 magno secretarum studio quaesitum est. Thales credidit. Et totus per
 ad tempus

ad tempus ex aduerso flantes descendenti Nilo nullare quaque cursum actio contra obia mari inhiberi, neque ira turbulenta in terra currere, & in Aegypti pluviam longè lateque flagante. Idem tenet Aelianus lib. 22. Idemque tenet Lucretius lib. 6. in poemate. Verum hanc fortentiam scellit experientia fides. Comperitur enim eam auctam Nil non efficit abeundente è mari fauces aquas, sed è paludibus, unde manat, descendente.

Omnia igitur longiori disputatione dicimus causam, cur Nilus in Causa in
omni Ni
li. toties esse numeram pluviali aqua, vini, quæ ad paludes & loca illa superiora è quibus fluit, statò anni rēponit colligitur atque inde in eius alveum fertur, & secundo cursu in dextra Aegypti loca demittitur, ac pro vberiori, minoris imbricis copia magis assidue torget & in pluviam resurgat. Ideo vero hanc mandatio in Aegypto nullate accidit, quæ paludes illas & fontes, ut iam nostro seculo comperitur fuit, in ea mundi parte sunt, ubi hyems est quo tempore in Alexandria & Aegypto vitæ piget.

Causa verò cur in perdidit locis rapta, & tam subito inbriam effusio ordinatè illo anni tempore contingat, referenda est ad calidè vim, & singularem potestatem alioquin sediti inibi dominas, ut Scaliger exenti 47. in Cardianam animadvertit, addens si quis illam colligat, tunc illic fiat, quo tempore nixium consuetio emente confusur, qua vel nullam aliam posse assignari rationem, quam pluviam.

TRACTATVS X.

DE AQVARVM QVALITATIBVS.

CAPVT I.

DE QVARVNDAM AQVARVM EX
cellenti frigore & de aquis calidis.

Nunc de principis quibusdam aquarum affectuibus, discretis ac primam de frigore, & calore. Sunt igitur in quibusdam locis aquæ ob insignem frigiditatem ab authoribus celebratæ, ut aqua Melana fons, qui Pamphyliam aliam Cydoniam Tartarum Ciliciam Anatanam, qui Colophonem: & in Arcadia aquæ Gorbini amthiqui habitus non preceat è Megalopoli: & ad Corinthum aqua fortis è poudro moxtra veritè exilientis.

Licit verò aqua sæpe ingruis frigida sitis multia tamen locis per occidentem orientem calida, ubi tepida, & gelida excurrat & statua. Porro

mitt. Nec sunt illo modo toto anni tempore tanta aquarum vis calorem feruere nisi quam ab huius causa contingitur.

Sunt verò illiusmodi aquæ calida plurimæque admodum saliferæ, ac præsertim ad dispellendam morbos frigidæ contra tractos singularem naturæ beneficio comparant. Quippe sui phlegmæ verus vitium est, alimentum paralyti, frigidæ, morbo illæstis, hincannata & vitiosa purgationibus. Verò non viderentur medicina arguere, nisi calor effectus patet in Egida Sicilia, Larissa, Troade, Magnesia, Melo, & Lipara, vel etiam Plinios lib. 6. c. 2. & 8. Legit etiam de aqua medietatis Vitruvium 3 lib. ardet c. 1. Galienum lib. 4. de simplicibus medicamentorum facultatibus.

Quod ipsæ ad motum calorem, quem aquæ faciem & præterea ferunt tempore accipiunt; deinde in effluë deponunt liquidum, dum hinc rigeat, aliud sunt: dum effluë videt, frigidæ æquoniam illi in libris de ortu & interitus, dum de aliorum collecta agamus, ex profuso metallibus, nihil in præsentia dicimus.

CAPVT II.

DE AQVARVM SAPORE
& odore.

Vni sapor & odor sint quasi æm ortu ex quatuor primarum admixtione, plurimum est neque aquarum, neque vitium aliud elementum in his partibus ita præfissi qualitates. Quia tamen quæ ex alterius quæ potius amara & amarissimæ ratione aquæ accipere conficiunt, quo nam modo id fiat per frigiditatem. Philosophorum tenentis est saporis idem in aqua, vel quæ nunciam cum terra insipida aliquas quibus vi caloris ex coqueuntur, vel quæ terrena insipidi aliquo sapore infectam, lapideam, aut metallicam, aut concretam faciem lambunt: vel quæ eis sunt liquidi hæcunt prætereaque saporis vel quæ expirationes recipiant. Primo modo conspargi aquæ varij generis saporibus & odore reddi acerbis per loca alimentis dicitur, ut in amara per vitæ in Gallia per saltu, nec per plerumque Cistada in Mylos, Scandis, ferrata per semper vitæ similiter se habere hoc modo insipidi amara. Sic Hircia dicitur Sicilia dulci exhibit saporis: Iparia hinc purgans. Sic præterea aquæ Golschæ acerbæ sunt: amara vero factis cistada per vitæ in Gallia vocatur insipiditas in Hypocistis hinc in Pœti, quem amaram reddidit. Præterea inter Nilum & mare rubrum fontis amari sunt & prope Corym in Cilicia. Plurimum acidæ in diversis regionibus, et in Germania, in Suevia prope Goppingum videtur in Macedonia apud Lyceum. Fere etiam abest aquæ vitæ in partibus intera Paphos quæ in Andes insula & in Naxos.

Porro ipsam ferunt rationibus odor aquæ ingignitur. Nunciam vel quæ lambunt terram olivam: vel quæ in se recipiunt hinc amara, dulces,

aut faccum aliquam odoratum: vel quia habent admixtam terrenam porriorem, & nihil coctae sunt: vel quia in locis cretis detentae putrefaciunt, vel alia modis similibus. Sic in Melopotamia Galbana fœca sunt aquae incandescens. Et in Peloponneso Methonem patens, odorem vagantem Cycladem reddens. Sic alibi multæ aquæ terram odorem spirant: ac forte tales sunt plerumque omnes calidae. In Sicilia Phaliscorum fœca male olet, & in Calabria fœca ad Lencam, & in Ætolia ad collis Taphosii radicem, & in Iudæa rivi non longe à lano Asphaltite. Item locus inter Luciliam & Apamiam, Ceteræ ex huiusmodi speciationibus quedam alio nomine sunt, ut transvolantes aquæ interimitur, sicut Lucania Volatres vocantur. Et aqua Auetæ locus in Campania prope Baias, antiquam Agrippa Sylis, quarum opacitate vestigatur, calidæ ærem persilabilem redderet.

Auetæ.

CAPVT III.

DE SALSEDINE.

Causa salis.

Quædam superioris capite de saporibus egerimus, tunc tamen de salitudine, quæ peculiariter potest deponatur, separatim differemus. Salitudo vna est ex a puris saporibus, qui vnde, & qua ratione aquæ adhaeriat explicat Aristoteles 2. Meteor. cap. 1. cum saliditas possunt ex aliquis fœci terrestris indigenti adhaerere, cum humido admixtione. Quod ita esse indicij probat Ideo sal-

suber & locum amara sunt, quia sic adhaerentes huiusmodi, quia talem ei rerum adhesionem participat. Sunt autem non solum marinae aquæ salidae, sed multi etiam lacus, et in Germania vni inter Sea pelid & Seburgie in Italia Tarentinorum in Sicilia, Cocconis, & Agrippinae & tertius iuxta Gelam. Rursum vni inter Lencadem & Ambracii fontis, qui dicitur Myrta: interca Moronides paludes, qui aliquot stadij à Chersonesari maro distant in Phrygia Tencia Cypro iuxta Cistriciter Lepidocam & Apamiam Media Atropacia, cui Spata nomen est in Armenia, qui Mitanos vocantur in Babylonia Therapsis, in qua Tigris habetur: duo in Baetha, vna versus Scythas, alter ad Arino: rursus versus Philolai promontorium maris & obit in Iudæa Asphaltites, & alij alij in locis

Iuxta sal.

Sunt item multi fontes salij, et in Narbonesi promontoria vna, cuius aqua saliores etiam, quàm marinae, esse videtur. Porro quoniam Mala lib. 2. cap. 5. Ad flumem maris Adriatici, ubi ad Aquilariam vergit, sex sunt fontes salij. Præterea in Italia in Volturno alijque patet: in Illyria vna in fontibus Antiataram, & Ardiorum: in Cappadocia vna. Alibi quoque alie aquæ tam potabiles, quàm frigidæ salinæ inveniuntur. Quæ de re leg. Plinium lib. 31. cap. 7.

CAPVT

CAPVT IV.
DE SALSSEDINE MARIS VARIE
philosophorum sententia.

De Salsedine maris discrepantes fuerunt sententia philoso-
phorum, quare refert Aristoteles 2. lib. Meteor. c. 3. Plutar-
chus lib. 7. de placitis cap. 6. Galenus in libelo historia phi-
losophica, si eius est illud opus, Plinius lib. 2. cap. 106. Mi-
racula lib. 2. de gramina varietatis cap. 12. Igitur Anaxi-
mandri opinio fuit, mare esse humiditatis primum reliquias

Opinio A-
naximandi

ac maiori parte ea, quae dulcia erant, igni coactam partem, reliquam feruoris
vi in alium saporem degenerasse. Anaxagorae visum est, cum humor
initio flagraret, conuulso Sole curis exalatum fuisse: atque in saluum,
et pingui in vaporem abeunte, reliquam in saluginem & amaritatem co-
actis. Empedocles dicit terram Sole ardore adstantem sudorem ex-
piratis, a quo mare saluum redditum sit. Metrodorus coactum mare per
terram excolantem, terramque leniorem & crassissimam, saporemque saluum
ab eis acceptis perinde ac fides aqua per cineres traiecit. Phoenici ar-
bitrari sunt quidquid aquae ex aere efficiunt frigoris gignit, dulce
esse: quod vero inflammationem patitur saluginem contrahere. Quae
phantasi hanc acceptam resultat mixtionem & coactionem, quod aqua ha-
buerit cum terra; ea coactione quaedam in terra madidatissimam & in visceri-
bus montium conchae interstantur, reperiaturque sit cibus in lapidibus
Syraculis picisum & Phocaeum figura quadam. Theophrastus vero
maris salsedinem à terra ducit, quod in ea sint montes salis, vnde tra-
re cum in portem mutatur. Quae sententia quibusdam è recentium phi-
losophorum coetu probatur. Denique Aristoteles docuit aquam maris
salsam esse tum propter multitudine adustam exhalationem, quae
vires dulcissimi cum decidant: tum quia ardore Sole coactur, & ad
quod tenuis est exhalat.

Anaxago.

Empedoc.

Metrodori

Phoenici.

Xenoph.

Theoph.

Aristotelis.

CAPVT V.
EXPLICATIO VERAE SENTENTIAE
de maris salsedine.

Propositis philosophorum sententiarum reliquum est, ut quid no-
bis sententiam videatur, aliquot propositionatis exponamus.
Primum sit. Non est differendum causa ab Aristotele adduc-
ta, potissimum priorem, habet viam ad imprimendam aquae
salsedinem. Probatum, quia cum omnes sapores oriuntur ex mixtionem sic-
ci & humidii, et consistat ex his quae traduntur cap. 4. de sensu & sensibili
sapor salis in pinguiare habet, et proxiatur ex omnibus humidis & sic-

proponat.

De Salsedi-
ne maris.
Aristotelis.
lib. 2. Meteor.
cap. 3.

luna, & aliquo etiam modo rursusque. Cessat autē maris p[er] se
 maiori ex parte extra aquā salā nō die vivere. Itaq[ue] ut Deus ob terrā
 trā animarū vā & cōmoditatē vā in locū aquā salā, sic terra
 natura possideret, ut non i vāq[ue] ambrosina propter aquarū cōmo-
 da salūtatē mari cōtingeret, nisi mare in suo canali ita nullū possidet
 superat. Et autē aqua salā ad maris p[er]fices suo modo alioq[ue] dicitur,
 qua habet admittam quālibet et p[er] gualiam.

Alter quoq[ue] finis, quōd mare a Deo possidit fuit, est navigatio, quā
 quālibet habetur vā & rēbus ad cōmētū & ad exp[er]tū nō necessarium,
 hominū, locustarū, ceterāq[ue] vel maxime cōspiciant. Theodorus
 daretus in eade[m] p[ro]sentia, & Aristoteles 7. polit. c. 2. Eius namq[ue] bene
 dicitur, ut autē D. Chrysolomus lib. 2. de cordis cōspiciatōe ait, vā mar-
 sin orbis vāq[ue] cōmētū mensa efficitur, nullo prohibens iugare id,
 quod vāq[ue]t. Ceterū vāq[ue] aquā salā ap[er]tū esse ad navigatiōē prop-
 terea quodlibet crasitū sit & gualia multo melius namq[ue] p[er]cedit sal-
 tatem calidā se multo minus hūma frigiditāe sūgūit quā am-
 neq[ue] di algere p[er]grediat navigatiōē certam per id d[ic]tū salūq[ue] mag-
 gis demorant, et Plutarchus lib. 2. c. 2. ait, q[ue] vāq[ue] vāq[ue] p[er]-
 ces vāq[ue]t, quā ex aqua salā ad hominū vāq[ue] p[er]cedunt, et Diodorū
 dicit q[ue] vāq[ue] salā. Quā cōmōdū sit ferriā hāc a maris p[er]fice hūma illo
 naturā architecto, & p[er]tū in ip[s]o mōdi exordio a p[er]fice vāq[ue] p[er]-
 tū.

Navigatio
 vāq[ue] a sal
 vāq[ue] vāq[ue]
 mare a Deo
 a p[er]fice
 non fer.

Accedit quod ne aqua maris perpetuo Sole calida evaporaret, et
 attribunda ei fuit salūtatē, quā p[er]tū hūma habet. Nec ad id sufficit
 bar maris recipere, siquidem non omnia maria hanc naturā habent,
 ut alibi dicitur. Quare cum bene pars maris aqua cōlata vāq[ue] sit,
 ima etiam cum vaporibus maris ad appetitōem p[er]tū hūma non
 vi leuatur fac effectū salūtatē, & lacubus quoq[ue] nō salūtatē vāq[ue] hūma
 inuenerit, p[er]tū est vāq[ue] nō maris, etiam bene ferriā salūtatē ad
 effectū hūma.

Salūtatē pa
 vāq[ue] a
 non impo-
 nit.

Tertū p[er]tū. Prædicti salūtatē mari Deo reddidit non pri-
 mo die creatiōis, sed tertio, postquam aqua vāq[ue] in locū lecta est.
 Hoc p[er]tū hūma ex eo probabile videtur, quia si ab aqua prima die in
 locū salūtatē fasset, vāq[ue] hūma terra, cui vāq[ue] ita
 habere necessitū ab ip[s]a terra cōstitit ab ea salūtatē, p[er]tū hūma ad
 ferri. Vnde & terra ex aqua p[er]tū hūma sub Noe multū ab ea degenera-
 sit, & i p[er]tū hūma vāq[ue] dicitur. Adde, ut ob id p[er]tū hūma fa-
 cili a Deo factū. Hoc enim, postquam vāq[ue] hūma vāq[ue] p[er]tū hūma
 p[er]tū hūma vāq[ue] hūma cōmōdū vāq[ue] hūma & mari possit. Cum
 igitur Deus vbi primū terrā ex illo, quā naufragio hūma, cōmōdū
 eadem p[er]tū hūma, ut hūma vāq[ue] hūma germinaret, nō videt, ut dicit
 ne p[er]tū hūma cōmōdū cōmōdū, ut iam tunc aqua maris salūtatē esset.

1. p[er]tū hūma.

Tertū hūma
 dicitur de
 p[er]tū hūma.

Aqua maris
 ut vāq[ue] vāq[ue]
 p[er]tū hūma
 est, alio
 maris salū-
 tatē.

Itaque hūma dicitur hūma cōmōdū vāq[ue] hūma & mari possit. Cum
 p[er]tū hūma magis salūtatē existat, alioq[ue] vāq[ue]. Licet enim i mōdi p[er]tū hūma
 salūtatē recipit, ut vāq[ue] tunc ad hūma vāq[ue] hūma dicitur.

111

us fusi pituitosius eorum in astate, quod tunc Solis ardor terram & aquam magis incoquant, nec tunc hinc obstruuntur rationes. Quod finaliter contingit merito terrarum, quas marina aqua lambit: & quibusdam quibuslibet talis necessitas sunt magis salis reddimur alijsque tunc & amaritudinis in eamittit. Tradit quoque Plinius lib. 2. cap. 103. liquorum dulcem in mari plurimum locis inueniri, ut ad Chelidoniam in Italia, & Aradum & lib. 2. cap. 17. Hancum, inquit, ipsius maris dulcem esse, de Athenis de Magens profudit, & M. Varro talem perlatum Pompeio iuxta res perueni Mithridatico bello. Christophorus etiam Colubus in America ad portum capitis Draconis & in mari Septentrionali reperit dulces latices ad centum & quatuor milliaris. Sed enim dulcedo hoc videtur esse & fluuijs, qui alibi aperti, alibi per altos subterraneorum tanta copia & impetu in quosdam mari matius subleuant, ut inter marinas aquas videri tale proprium saporem retinenti, quod Plinius etiam loco citato, & Solinus cap. 7. admodum conueni. Atque superius dicitur inueniri quibusdam regionibus ita eorum nostri saculi nauigationibus conperiam fuit.

Dob.

Solent quari a philosophis quomodo ob rem lacus fluuijque omnes, etiam qui & dulcissimi aquarum fontibus exsurgunt, salis non sint, cum non minus ardore Solis exarantur ac per sua magnitudines non minorem copiam exhalationum & terra producant, diutius superius accipiunt. Quibus aliis respondit dicitur casu esse, quia ut eiusmodi aqua dulcis salis quodammodo subsistunt calore Solis & exhalatione, que in ipsam quo tidie recidunt, cum ea dulcis liquoris ut facile negotio colliscentur, ut sic districte exant: requiritur enim multo maior copia condantur ei in dita. Vide & mare, quod dulce & Deo creatum fuit non lpirationibus, quas Syalium recipit, sed exarantem eorum madorendis ei dicitur ita incola amaritudinis obstruit.

Rep.

Quod vero spectat ad quosdam puteos, & lacus, aliosque aquas extra mare sapore salso affectas, et vel per subterraneas cryptas & mari conuariantur, nec transeunt per terras, que saliginem illis exprimeant, cuiusmodi nonnulla sunt: vel esse non dicant & mari originem contrahant, & Chelidoniam quam saporem & saliginem terra, quam decaurionem in & laporeas.

CAPVT VI.

QVÆ NAM AQVÆ SALVBRIORES
præstantioresque sint.

Nunc de aquarum bonitate & præstantia agemus. Quae de re scripsit Hippocrates 5. Aphorismorum libro, Aphorismo 16. & Theophrastus lib. 2. cap. 2. Dioscorides lib. 5. cap. 14. Virgilius lib. 2. cap. 2. Columella lib. 2. cap. 5. Plinius libro

lib. 2. c. 3. Antenna lib. 1. Feras. Agricola lib. 3. c. 179. Galenus ad 8. librum Hippocratis de morbis vulgaribus & libro de flatibus tractat. Sic lib. 2. simplicium medicamentorum, Agricola lib. 3. de natura corporum effluant ex terra. In primis ergo, ut generantur loquuntur, bona & salubris nascitur ex aqua, que tenuis, pellucida, saporum, odorumq; experta, ac levis est. Rariorem que ita se habet, à terra & peregrina admixtione, que aquam deorsum reddat deficiantem existit. Non debet vero aqua bonitas sola frigiditate confirmari, cum demonstrat ea, que ultra modum alget, propterea quod parum hinc decoctionem inducit creditur, haec in visceribus ventris acri est.

Multi tamen ad flatum vocant, cum ceteris aquam persistentes que leuior sit. Ad siccitatem quidem maiori ex parte ita est: licet in eadem, referre etiam Aethiopiis natiuntur aquae pari pondere, dispari bonitate. Ceteris, inquit Phisicis, subtilitas est inter parum medicorū esse, que caliditas, refrigerantq; caliditas. Nil in eis, que ita se habet, conuenit in se, quoniam obditiones, quibus aqua commiscetur. Quippe ea tenacior est, ob id enim facile penetrat ab agente calido & quo remoto (quia non collibet intra se aliena corpuscula, quibus impeditur) facili negotio ad naturam frigoris redit ea quoque ob eandem rationem siccior, pellucidior, & ut plurimum, leuior est.

Paro si locorum commoditates expendamus, bona huiusmodi, aquae nota habetur, à quibus erantque ad orientem Solem, qui benedictio afflata latere modice conuenit: si terreno optime appropinq; diminet. Tale verbū est, in quo reperitur topbas, & terra pura, modò ceteris sit. Idem tamen in montis aquarum peregrinas imbut qualitatibus, ut affidet nitrositas, salina, aliq; id generat. Inae autem consistendo, quia dum huiusmodi angustis ventrum itangit, colando tenuiorem facit.

Latius ut Phisicis loco citato ait, aquarum virtus est: si tamen idem amon angustis situat, salubris eis iudicium habent: sicuti si gorigi, inquit, forte gignit.

Aquae lacubres & palustris merito damnantur, quod ipsas arbor Solis identidem ferit permes, & reliquis partibus maioribus, tenuiores animat, unde corruptum saporem, atque odorem comparant. Verum tamen non nocent, si fluatiles, nec riuales coeipiunt ipsa enim insuandis & effluendi vicissitudo pariter dicitur arbor, & vltimis virtus elicit.

Aquae nitida iure optime viderentur. Eorum tamen damnosus gignit, que, exprimitur quod tenue est, quod crassum relinquitur. Vnde aquae, in quas solentur, massa dicitur, sunt, proinde insalubri potu. Ideo considerandum, ob eandem causam, de glaciatis, & que ex grandine collectae sunt, quidquid velit à theoricis.

Aquam dicit ad aquam fluatiliem, Colonnella & Antenna lib. 2. c. 179. ceteris potum accommodatissimā esse voluit. Nobis videtur aqua pluvialis, que tempore nubium magna ventorū procella & coarctatione in se, et decidit, nimis probanda esse, quod multas habet exhalationes raptim collectas, que autem si cito solo defluant, que iure commendantur,

Indispre
lay appOptima a
que ten
tina.Aqua lacu
bus, & palu
stris.Aqua nitida
ten.Aqua plu
uialis.

Aqua cili. *Aqua ciliernatam in his sunt vitulicquam à multis putantur quæsi, cui*
causa non videtur incoctæ immixtionis fieri, nec cum bibatur una verberet,
sed per se in se habet præcelsitatem & virtutem, quæ bibentibus curio sunt, proge-
nerant. Seruatur tamè in cisternis fiant, salubres etiam subtrahit a cisternis dant,
vel glaciæ, aut labulo mactulo. Item in his quæ præcelsitatem habentibus nutri-
tur, ut horum natura aqua thars agilitatem curiosis transeat.

Aqua font. *Aqua fontana præstare potest, quod in perpetuo mouetur sua spon-*
te à terra sustentatur, cum putat non nisi in tepore & opera hominum
extrahatur. Præstare tamen putat cum crebro haustu extrahatur: sic
cum aqua à qua haurit & quodammodo fluit.

Quæstio. *Quæstionem est non fontanae aquæ fluminalibus præferant in vrbis,*
partim rationem. Pro fluminalibus est illud, quod terra per se suo, quæsi
extrahitur, quod calore solis cruditate deponit. Pro fontana quod
non extrahitur, exhibet virtutem, et fluminalibus quod non immittitur, dicitur
in illam aquam conuertitur, quod non tot herbis & stirpibus, quæsi facit
substantiam, radices trahit, quod in vrbis fontem non delectant.

In hac debitatione non videtur statui posse, quid absolute afferendum sit, sine aqua autem comparatione cum aqua fontis, à quibus contrahitur, sine cura aqua aliorum fontium. Fit enim interdum et in eodem modo, in quæ fluminalis aqua de ratione ante adducta locum sit, conuertitur, præcelsitatem, atque in fontanis detractione additur, conuertitur autem sicus conuertitur propter regnum, & cæli, alarum, incidentiæ casuali conditione. Constat certe multorum fontium aqua multos fluminalibus præferat, & eorum in multis fluminalibus fontibus. Laeditur vero maxime aqua, quæ deurbis Tagus in Hispania, Ganges in India, & Chosipus in Persia, cuius aqua Persiarum reges bibere, cum in longinquas a se perire solent, nam Greci ad fluxum prodidit, cum Plinius lib. 11. cap. 3. Et Georgius Agricola lib. 3. de natura rerum, quæ effluunt ex terra.

TRACTATUS XI.
DE TERRÆMOTU.

CAPVT I.
VARIÆ PHILOSOPHORVM SEN-
tentiarum de causis terræmotus.

Hic de mari & de rebus aquis. Differendi ratio
erat de terra abstrahens, de eius situ, descriptione,
& altitudine supra mare, alijs, huiusmodi. Quia
tamen horum varietas explicatio est libri de celo
preoccupata, hinc omnia reliqua sunt, et de
quibusdam terris in seipso causis dispositum, ac

peritiam

primam de terramota. Occurrit autem circa eius causam velle philosophum sententiæ quas commemorat Aristoteles lib. 1. Meteor. c. 7. Plinarchus lib. 3. de placitis cap. 19. Seneca lib. 6. nat. quest. à cap. 4. Plinius lib. 1. à cap. 79. Mirandula lib. 1. de exortibus ven. c. 14.

In primis qui terram animantem esse putant afferunt, et in corpore haurire, tam bene valentibus, et in aëre imperterrita mobilitate modum tenent: & vix per quas exortit lingua, non turbantur: ubi vero aliquid aduersi accidit, contrario modo res habet: sic terram, diu ipsi naturalis positio est, & spiritus hoc illis pari æquabilitate funditur, nullis moribus quæsi quod si cum suis amittat, & spiritum at terge manibus obtinet, nequit vero citius libere cōmeari, tunc reserbetur & contremiscit. Sed dogma eorum, qui terram viti attribuant, iam pridem enotatum est, & a philosophorum & holois est hanc.

Thales Milesius et in aquis terram primordia colligit, sic exortetur etiam ad aquam reuertit, & res est à quasi nauigiū aqua remare, & tremoribus in procella huc illuc in fluctibus sibi rapitur atque et nauigium cum in aliam partem decumbit aquam excipit, sic terra et, immo cum conuulsam magis letitiam resorbent, idque esse in causa cur vehementiora terramota sunt, hoc sibi statuerunt opinari, & in ualidiores locum ipsorum erulant. Hæc sententia tibi nãque, aut postea, qui philosophum dicit. Falax est tibi non terram aquam, cum gravior sit mensura contrariæ, sed si in aëre terra, & terra in aëre agitaretur, oporteret etiam aërem in aquam intrinsecum, et esset in Oceano stipula, qui tunc quassata non consisteret, quod experientia repugnat.

Democritus etiam est cum aqua plura terram sibi, & cum citius in se non patitur, et repulsi sunt aërem facere. Explicenda tam en est hæc opinio, propterea quod nulla sit ratio, aut aliæ aqua fluxum tam vehementem sit, et terram tanta moribus quassare valeat, cum videamus fluctibus Oceani reciprocatorem & impellatam, quantumlibet impetu terre in pingantur, non eam mouere.

Asaximenes Milesius docuit terram ipsam sui motus causam esse, cum intra se circū & latitudinem percipit rotatur, & in rotæ iam profunditates deinde. Quod plures Seneca lib. 6. nat. quest. ant. locutis verbis edisserit hæc in modum. Ex terra que dum partes detulit quas aut humor soluitur, aut ignis exardet, aut spiritus ualida excollicat. Sed hoc quoque, effluantibus non deesse, propter quod aliquid abscidat, aut resillat. Nam primò omnia uentilare labuntur, nec quicquam terram à seorsure et hanc solida quæ, & magis robore caput, itaq; quædammodum in edificis uentibus quæsi non perussis, tam deorsum etiam pluri potera habere, quoniam uiti. Ita in hoc uisus est terræ corpore cunctis, et partes eius uentilare soluitur, solique cedit, & terram superius affert, primò diu abscidit, nihil enim utriusque deesse motu ubi, ut hinc absciditur, deinde diu decidit, solido exoptulit, ut pigro, que cum cedit, exultat, ac ipsa pellitur, tunc à solo in modum impetu mulla. Si uero ualidius aëris aqua delata sunt, hinc hinc talis uentis

concrevit sic de aqua habitam, vastamq. distans ex alto perducit. Hæc quædã sunt Lucretius lib. 5. in poemate hæc carminibus expressit.

Terra superna tremis magna concussa ruina
Subeat, ubi ingentes speluncas subitus atas.
Quippe cadunt totæ montes, magnosq. repente
Concussa latè dispergat lode tremores
Et mare, quoniam plauris concussa tremiscunt
Tota viam præcipit non magis pendere tota.

Quid tamen de hoc placito existimandum sit, proximo cap. dicemus.

CAPVT II

EXPLICATIO VERÆ OPINIONIS
de causis terræmotus.

Senectus A
niboris.

Era & Peripatetica sententia, quæ tradit Arist. 2. Meteor. c. 7. statit, cõsentaneè terræ fieri ab halitu seu spiritu terræ visceribus insulo & foras eire concõditore. Eorundem enim in viam, qui prodit, non inuenit, retrofertur, atque in se reuel nitur, & extra frabra quæsita omnes ignilias dimouet, diuisq. effringit claustra & concellere nititur, motum & turbulè facit. Nequis vero incredibile putet à spiritu, adeo tenui & leui corpore, ita vastæ terræ pòderit agitari: admoneat Aristoteles maximè esse vim spiritus, ut videre licet tum in aerè tum in animantium corporibus. In aerè, quia conspicit eil ventum concitatum sicut legentia ab uno loco ad aliud gellare, arbuta syluamq. concutere, & tota edificia terræq. maximè deiecere. In animi sibus, quæ incitatione spiritus, qui vitalium animaliumq. functionè in fluxum est, non inuendit à protus ea facit, quæ à multo locustalibus ac rebullis præstari non possunt: ut cum pueri in latrans viscida manibus frangit, quæ multi frangere nequauiunt. Nec erit mirandum eil pigri pendentes spiritus sine exhalatione intra terram, cum hæc multa modis calefacta baluè emittant: est enim primò à Sole. Secundo ab ignibus subterraneis. Tertio hyemali tẽpore per austeritatem colliguntur ad ima cõditæ, qui aere in superioribus partibus fuerat.

Multis mo
do aere
calidus.

Quod igitur terræmotus ab exhalatione & spiritu procedunt, suadet Aristoteles sumpto argumento tum à temporibus, quibus sic, tum à locis ubi occurrunt. À temporibus, quia tunc peculiaritèr terræmotus accidunt, cum magna exhalationè copia terræ sum insula est, ut vere & Aristoteles. À locis, quia regiones interius hæguste & concantæ, quæ proinde magnam concipiunt exhalationè copiam, & à quibus fluxum eruptionis sunt, frequentèr quatantur.

Locos verò in terræ latetibus perpetuo exhalationes fieri, raro tamen ab ipis terræmotus emittitur, quia infrequènt accidit sic eis ut in agitari, ut terra n. impellant. Postiores autem modi, quibus id contingit, in

libro

forme sunt. Prima, cum subito gignitur tanta exhalationum copia, vel antea gignitur nona pari sub ea quantitate adhaeret, et loci in quibus non inveniuntur. Tunc enim exhalatio quod triangulari vitro circumliberantem quiritam, terram conuertit. Secunda, cum terra vel frigore coarctatur, & exhalationem ab uno loco ad alium exprimit, eiq. dum hac illac refugit, terram idemmodum terit. Tertia, cum similiter exhalatio obstruente frigore per anaperistalam calorem interiorum colligitur, inde rarefit. Tunc enim et pulvis tormentatus igitur coarctatus, post tam curritur commouet, & disturbat, sic interiora exhalatio terram qualifit.

Adverte tamen non solum exhalationem, sed etiam ignem subterraneum, itaque ventum, sive in superficie terram subeat, sive in eius specibus densis gignatur, terra motus edere: quae adeoque hanc vna partem fieri vnde obicitur ad terram inausulam quatenus vnterpedique coram reperiuntur natura ista vilisam terra cohibetur, & dum crumpe nititur, eam conuertit. Quae non probatur nobis sententia Georgij Agricola lib. 2. de ortu subterraneorum putantis ventum externum in terra causa interiorum irruptionem non posse terram motus causam esse. Cuius oppositum docuere auctor libri de mundo ad Alex. Metrodorum, Angelum, & Callisthenem. Posterea non videtur negandum conuenire aliquando terram, si intra ipsam in quibusdam modis precipiti rursus densatur, sicut quod est de quibus colligi potest non ea tantum & terram motum causa, et falsis dicitur Anaximenes.

118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

CAPVT III.

VARIA TERRÆ MOTVVM GENERA.

Vita sunt terræ motuum differentia, quae maximè efficitur varia speciebus positio locorum, & eam copia vel paucitas. Aristoteles duas eius species assignauit loco citato, docens alium esse motum terrae non abstrahit tremori, cui videlicet ipsa terra per multitudine terram longè lateque peruenit, & cum non in profundum, sed in laeua uertit, ac mox ad haec, mox ad illam partem vibrante motu agitatur. Alium esse istar pulsum, quo ex uno terra concutitur, & totam deorsumque iactatur spiritus aëlis ascendere conante. Quo pacto se habet in animantibus pulsus, cuiusmodi arteria uiae se habent, terrae coincidunt.

118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

Positiorum quoque tremor motuum bipartite distribuitur, nempe in cocculiorem, & in claustricem. Sed priorem speciem videtur Aristoteles pulsus aeris comprehendisse posteriorem sub tremore, Georgij Agricola loco superius adducto quae tres species enumerat. Tremorem cum terram vibrat cocculiorem, cum in subterris & in profundum commouet, in quae cocculiorem, cum coarctat, istis in quantitate, in claustricem, cum veluti ista, vel ista, vel magis more curat. M. Albert.

118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

quero huiusmodi audiri. Quod tunc accidit eam spiritus confertim in-
cussatis terram eo impetu ferit, et succum, sua materia adere potest.

CAP. V. DE PRÆSAGIIS TERRÆMOTVS.

Signa quedam nocata sunt à philosophis, quibus ter-
ramotus aliquo modo præsentiri quosdam. Primum est ^{signum}
si nulla alia causa existente sit in ^{partibus} turbidior a-
qua, & scutum odorem efflet. Quibus enim hæc turba-
tionemque ex multo spiritu è cavernis conuerti acci-
ret, & terram suspensi admodum eructant. Sic Phæro-
ides magister Pythagoram huius aqua è puteo fieri
rum terramotum prædixit.

Secundum signum est, si aqua in puteis ebulliat, & siccetur. Quod cer-
te ab eadem causa potissime delli oritur. Plinius enim ex hinc turbis ter-
ramotus, adeo aquam superpositam in saltem effert. Hoc accidit si no-
tatum est ante aliquot dies motus qui anno 1570. Februarii ebebat. Quo
etiam episcopo Eridanus turbidus & impellus in aerem euectus fuit.

Tertium, si mare sine detraheente immoletur. Nam hic tamet si-
lente ex magna spiritus copia confertim egressi testante, & particula-
tis per ventos eructante efficitur.

Quartum, si sit tranquillitas aeris intempertua. Tunc enim multa ex
halatio in terra sine exitu, nec in ætherem caucata terra propediem
quiescit. Sic narrat Seneca lib. 7. nat. quælibet. ante eum terramotum,
qui Nervus tempore in Cæpania accidit, multo diebus serenitate fuisse.

Quintum si interdiu vel paulo post occasum Solis ferreus celo appa-
reat tenuis linea subrepta in longam spatium extendat. Hoc tradunt
Aristoteles 2. Meteor. c. 7. Plinius lib. 2. c. 10. Causa est, quia illiusmodi cui
bet, et præsertim diu perstruat, plura indicat nec mirum spiritum au-
di præcedenti quæ illa esse nulla, sed intra tunc huiusmodi collibere.

Sexum, si media assere igneat in solentem frigiditatem tunc eha-
bituræ præsertim tunc calore in cavernis præsentit. per autem perturbationem
motus se se colligunt, terramque contribuit modo superius explicato.

Adverte tamen non omnia hæc indicia certa esse, nec eadem esse, etiam
eorum occurrere absque futuro motu fieri possunt. Aliqua etiam circum-
stantiæ præsertim fortalia non tam sunt argumenta futuri, quam tam in
distanti potestatem tamen ferientis terramotus.

CAP. VI. QVÆ LOCÀ TERRÆMOTVI PRÆ alijs sint obnoxia, & de eius magnitudine.

Quadam

Quaedam sunt regiones terrarum totum incensum magis subditum, ut in
 Asia. Primum in Septentrionalibus tantum sunt, ut auctor ait. Arabum liber
 1. tit. 8. cap. 10. & Olaus Magnus libro 2. cap. 10. Ratio est quia in ipso
 eis ob nimiam frigiditatem maritima haud ita facile in terra spectata exhalat
 tunc gignitur & terra accidit in plaga ad Aequatorem vergentibus
 ob contrarias causas.

2. Terra admodum calida, ut Aegyptus, raro quietior. Ita Pli-
 nius lib. 1. cap. 10. & M. Albertus lib. 3. Meteor. capit. 1. cap. 20. Causa est
 quia spiritus ignis in nimio confectum dissolvitur & emittitur.

3. Loca causa sunt gola frequentiter terrarum totum incensum quia maxi-
 mam habent ad generandos halitus commoditatem. Id quidem est in
 Phrygia, Italia, Gallia, Syria, multaque aliarum regionibus. Si tamen caeterum
 in solo parent, sicut et sunt, quia liber praeter eos per spiritum exha-
 lent.

4. Morsua se plus restitorem subeunt, quam plura. Sunt enim
 in illa quoniam in his creberrime spiritus contingit tamen quaedam plura
 ob prolixitatem causae se plus coeunt.

5. Insula frequentius terrarum totum agitatur, ut testatur experien-
 tia, quod sunt in Cyprus, Sicilia, Sardinia, Tyrum, Moxianis, Aegyptum,
 Melaniam, & quae Tartarus vocantur, sepe terrarum totum agitatur. Causa
 est quia ob ariditatem circumiecti liquoris multum se plus & ex
 halatione generant.

6. Aethiopia & ex limo coepta raro quietior. Illa quod in eis ob
 rita spiritus dissipatur; haec, quod nec parva causa, ut Aegyptus,
 quam tamen aliquando etiam exortum de proditit Seneca libro 6.
 nec quod est, causa coepta quorundam, ut ipse ait, magis nec virosam aut
 totam.

Quod ad terrarum totum magnitudinem spectat, ostendit non concul-
 tur magnum terrarum spatium, nec sua integra regio, cum nec caeterum
 ex quibus spiritus dissolvitur, adeo ampla sint, nec tanta spirituum copia
 in locum unum colligatur, aut vim suam tam late extendat. Terrarum
 totum Tartarus, cuius ante mentem, fragor ex audiretur ad aliquos
 miliaria, sicutque Murcia & Boccia quae habentur.

Papulus Cosmus lib. 7. historiarum cap. 32. narrat sub Valentiniano
 terrarum totum per totam orbem terrarum editum, qui etiam exhalatum
 pelagus adeo excoctis, ut per vicinas terras campellum parvas re-
 fectis mari, plurime insularum vides suborta periret, et incenderetur. No-
 his tunc videtur nullum motum totam terram coepta se praeter ea,
 qui obire palatium Christi vultus divina accidit. Quod prodidit gra-
 us author Didymus, cuius de hac re testimonium refert Catena super
 Job, collata est quae de rigore Graeciae descripta. Terrarum totum,
 ingratum se hinc in terrarum totum quod ante vel post Christi exortum,
 partem quaedam terrae exortum. Mei autem Christi tempore non
 parva sunt alia in terra motus, sed terra ipsa terra coepta est, &
 centro coepta. Hinc Didymus ad cap. 9. libri citati.

Didymus
 de aet. p. 10.
 tit. 1. cap. 10.
 de aet. p. 10.
 tit. 1. cap. 10.
 de aet. p. 10.
 tit. 1. cap. 10.

Caput

CAPVT VII.

QVIBVS MAXIME TEMPORIBVS
terremotus accidunt, & de eorum duratione.

Terremotus possibilis non contingere vere & Autumno docet Aristoteles 1. Meteor. cap. 7. Ratio est, quia per hyemem rigor operationis multo magis euocatur per ariditatem eius calor & siccitas. Cytherea etiam noctu & meridie quoniam alba sunt terremotus ob aduersa causas. Noctis propter frigoris acciperiditatem, qua spiritus in regulam cogitur, & exaltatus dirumpitur, vel eorum quales illic distingere compellitur, ut explicatum ante à nobis fuit. Meridie, quia solis calor tunc maximum vim habens, spiritus exaltat, & in maiorem raritatem dilatat.

Tempora
temporalis.

Ceterum omnibus anni temporibus obseruatum est terram concussam fuisse. Verum in Sicilia anno decimo sexto Caroli quinti X. Cal. Aprilis. & iterum in Milana anno 20. eiusdem Caroli V. Cal. Iulij. Autumno in Italia Furoris decimo octavo anno eiusdem prope Cal. oct. Hyeme, etate Alberti in Longobardia, & in Italia Borussia in Cal. Ianuarij. Similiter omnibus horis diebus nocturnis, esse ille terremotus multo exemplis probat Georgius Agricola 4. libro de rebus georgicis, quos effugit ex terra.

Quibus
tempora
temporalis.

Solent autem terremotus durare pro exiguitate, vel copia spirituum agitantium. Maior enim exhalatio tardius coherescit, quoniam exigua, & tenuis citius, quoniam crassa terræ, pro maiori maiusque repugnantiæ, qua terra eorum concubus obstitit. Quandoquidem exhalatio tunc liberum exitum concessim inuenit, ut dente ob raritatem vel molliorem terra tunc in eius ostendit, vel dardis perstringit dardis collidatur. Ordinatio autem vna motus continuatus breui desinit, quoniam interpolatio vicibus conuulsione diu periculis.

Tempora
temporalis.

CAPVT VIII.

DE EFFECTIBVS TERRÆMOTVVM.

Arij sunt terremotuum effectus, de quibus Aristoteles lib. 1. Meteor. cap. 8. Plinius lib. 6. cap. 9. Albertus tractatu de terremotu præcipue cap. 17. & al. Pius effectus est formido, quam homines animi impit vna quilibet ex facis illis, qui terremotum continent, magis, animum, clamor, pluuia, fragor, fremitus: quem subinde metum super tædore ereptus, parietum ruatio, ruptis corni paginas delisidit, horreos sube a mortis. Videtur ob id etiam rerum omnium procreator Deus

Effectus
effectus
effectus.

natu.

naturales causas ad illas quasi naturam consequentem eadem singulari sua sapientia dispositis, ut conceptus in timor hominum motus sui Deique oblitus, & utij detestetur.

1. 1. 2.

Secunda effectus. Aliquando motu circumducto & in orbem veritas terra locum loco circumducitur. Quod conigit supremo Nephthi anno, ut scribit Plinius lib. 2. c. 83. prout etiam intercedente via publici in contrarias partes transgressus in agro Maritimo. Hoc autem tunc evenit, cum terram solidam subterranis aliquis turbo in contrarias partes vertit ac torquet.

1. 1. 3.

Tertium. Nonnunquam tota sibi consensu ardentem videlicet cum duo flatus sibi invicem occurrentes non intersectam feriant. Quod saepe oblique neca sit, quoniam alter motus alteri repugnat, si tamen motus quorum medio loca eadem sunt, se se altero paulo quantitate, quod in eis continetur elidunt. Quod Plinius loco citato citigisse memorat, cum in agro Maritimo annos duo inter se concurrerent crepitus maximo affluente, recedenteque. Nam vixit circa agrum, & duo parva animalia interduca perierit.

1. 1. 4.

Quarta. Aliquando terra lard diffusa recedit, forbetque profundis foveis incoepit vobis, & hiatum rursus claudit, nullo eorum visibilo vestigio: quia videlicet cavernarum capacitas hanc molei respondet. Quo paulo quantum oppida terra devorata memorant: vixit in insula Sicaria: alteram in Euboea: tertium in Thracia: quartam in Phoenice vltra Sidonem.

1. 1. 5.

Quinta. Non semper motus terram agitatum interstidit: Sed ex obliquo tamquam adificia inclinat, aut desectis fundamentis solo aequat. Sic quinto anno Tiberij principis multae urbes Asia constructae, ut scilicet Bulebasia in Chroacia. Sic eo terramotus, qui in monte Christi accidit, Eithyria circumfusa est, & in urbe Myfena adeo plurima diruta, ut memorat idem auctor ex Phlegonte, qui testatur esse hunc terramotum fuisse eodem anno, quo Solis desectio universalis fuit.

De terramotibus, qui in monte Christi

lego Constant. Tiberij lib. 1. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100. c. 101. c. 102. c. 103. c. 104. c. 105. c. 106. c. 107. c. 108. c. 109. c. 110. c. 111. c. 112. c. 113. c. 114. c. 115. c. 116. c. 117. c. 118. c. 119. c. 120. c. 121. c. 122. c. 123. c. 124. c. 125. c. 126. c. 127. c. 128. c. 129. c. 130. c. 131. c. 132. c. 133. c. 134. c. 135. c. 136. c. 137. c. 138. c. 139. c. 140. c. 141. c. 142. c. 143. c. 144. c. 145. c. 146. c. 147. c. 148. c. 149. c. 150. c. 151. c. 152. c. 153. c. 154. c. 155. c. 156. c. 157. c. 158. c. 159. c. 160. c. 161. c. 162. c. 163. c. 164. c. 165. c. 166. c. 167. c. 168. c. 169. c. 170. c. 171. c. 172. c. 173. c. 174. c. 175. c. 176. c. 177. c. 178. c. 179. c. 180. c. 181. c. 182. c. 183. c. 184. c. 185. c. 186. c. 187. c. 188. c. 189. c. 190. c. 191. c. 192. c. 193. c. 194. c. 195. c. 196. c. 197. c. 198. c. 199. c. 200. c. 201. c. 202. c. 203. c. 204. c. 205. c. 206. c. 207. c. 208. c. 209. c. 210. c. 211. c. 212. c. 213. c. 214. c. 215. c. 216. c. 217. c. 218. c. 219. c. 220. c. 221. c. 222. c. 223. c. 224. c. 225. c. 226. c. 227. c. 228. c. 229. c. 230. c. 231. c. 232. c. 233. c. 234. c. 235. c. 236. c. 237. c. 238. c. 239. c. 240. c. 241. c. 242. c. 243. c. 244. c. 245. c. 246. c. 247. c. 248. c. 249. c. 250. c. 251. c. 252. c. 253. c. 254. c. 255. c. 256. c. 257. c. 258. c. 259. c. 260. c. 261. c. 262. c. 263. c. 264. c. 265. c. 266. c. 267. c. 268. c. 269. c. 270. c. 271. c. 272. c. 273. c. 274. c. 275. c. 276. c. 277. c. 278. c. 279. c. 280. c. 281. c. 282. c. 283. c. 284. c. 285. c. 286. c. 287. c. 288. c. 289. c. 290. c. 291. c. 292. c. 293. c. 294. c. 295. c. 296. c. 297. c. 298. c. 299. c. 300. c. 301. c. 302. c. 303. c. 304. c. 305. c. 306. c. 307. c. 308. c. 309. c. 310. c. 311. c. 312. c. 313. c. 314. c. 315. c. 316. c. 317. c. 318. c. 319. c. 320. c. 321. c. 322. c. 323. c. 324. c. 325. c. 326. c. 327. c. 328. c. 329. c. 330. c. 331. c. 332. c. 333. c. 334. c. 335. c. 336. c. 337. c. 338. c. 339. c. 340. c. 341. c. 342. c. 343. c. 344. c. 345. c. 346. c. 347. c. 348. c. 349. c. 350. c. 351. c. 352. c. 353. c. 354. c. 355. c. 356. c. 357. c. 358. c. 359. c. 360. c. 361. c. 362. c. 363. c. 364. c. 365. c. 366. c. 367. c. 368. c. 369. c. 370. c. 371. c. 372. c. 373. c. 374. c. 375. c. 376. c. 377. c. 378. c. 379. c. 380. c. 381. c. 382. c. 383. c. 384. c. 385. c. 386. c. 387. c. 388. c. 389. c. 390. c. 391. c. 392. c. 393. c. 394. c. 395. c. 396. c. 397. c. 398. c. 399. c. 400. c. 401. c. 402. c. 403. c. 404. c. 405. c. 406. c. 407. c. 408. c. 409. c. 410. c. 411. c. 412. c. 413. c. 414. c. 415. c. 416. c. 417. c. 418. c. 419. c. 420. c. 421. c. 422. c. 423. c. 424. c. 425. c. 426. c. 427. c. 428. c. 429. c. 430. c. 431. c. 432. c. 433. c. 434. c. 435. c. 436. c. 437. c. 438. c. 439. c. 440. c. 441. c. 442. c. 443. c. 444. c. 445. c. 446. c. 447. c. 448. c. 449. c. 450. c. 451. c. 452. c. 453. c. 454. c. 455. c. 456. c. 457. c. 458. c. 459. c. 460. c. 461. c. 462. c. 463. c. 464. c. 465. c. 466. c. 467. c. 468. c. 469. c. 470. c. 471. c. 472. c. 473. c. 474. c. 475. c. 476. c. 477. c. 478. c. 479. c. 480. c. 481. c. 482. c. 483. c. 484. c. 485. c. 486. c. 487. c. 488. c. 489. c. 490. c. 491. c. 492. c. 493. c. 494. c. 495. c. 496. c. 497. c. 498. c. 499. c. 500. c. 501. c. 502. c. 503. c. 504. c. 505. c. 506. c. 507. c. 508. c. 509. c. 510. c. 511. c. 512. c. 513. c. 514. c. 515. c. 516. c. 517. c. 518. c. 519. c. 520. c. 521. c. 522. c. 523. c. 524. c. 525. c. 526. c. 527. c. 528. c. 529. c. 530. c. 531. c. 532. c. 533. c. 534. c. 535. c. 536. c. 537. c. 538. c. 539. c. 540. c. 541. c. 542. c. 543. c. 544. c. 545. c. 546. c. 547. c. 548. c. 549. c. 550. c. 551. c. 552. c. 553. c. 554. c. 555. c. 556. c. 557. c. 558. c. 559. c. 560. c. 561. c. 562. c. 563. c. 564. c. 565. c. 566. c. 567. c. 568. c. 569. c. 570. c. 571. c. 572. c. 573. c. 574. c. 575. c. 576. c. 577. c. 578. c. 579. c. 580. c. 581. c. 582. c. 583. c. 584. c. 585. c. 586. c. 587. c. 588. c. 589. c. 590. c. 591. c. 592. c. 593. c. 594. c. 595. c. 596. c. 597. c. 598. c. 599. c. 600. c. 601. c. 602. c. 603. c. 604. c. 605. c. 606. c. 607. c. 608. c. 609. c. 610. c. 611. c. 612. c. 613. c. 614. c. 615. c. 616. c. 617. c. 618. c. 619. c. 620. c. 621. c. 622. c. 623. c. 624. c. 625. c. 626. c. 627. c. 628. c. 629. c. 630. c. 631. c. 632. c. 633. c. 634. c. 635. c. 636. c. 637. c. 638. c. 639. c. 640. c. 641. c. 642. c. 643. c. 644. c. 645. c. 646. c. 647. c. 648. c. 649. c. 650. c. 651. c. 652. c. 653. c. 654. c. 655. c. 656. c. 657. c. 658. c. 659. c. 660. c. 661. c. 662. c. 663. c. 664. c. 665. c. 666. c. 667. c. 668. c. 669. c. 670. c. 671. c. 672. c. 673. c. 674. c. 675. c. 676. c. 677. c. 678. c. 679. c. 680. c. 681. c. 682. c. 683. c. 684. c. 685. c. 686. c. 687. c. 688. c. 689. c. 690. c. 691. c. 692. c. 693. c. 694. c. 695. c. 696. c. 697. c. 698. c. 699. c. 700. c. 701. c. 702. c. 703. c. 704. c. 705. c. 706. c. 707. c. 708. c. 709. c. 710. c. 711. c. 712. c. 713. c. 714. c. 715. c. 716. c. 717. c. 718. c. 719. c. 720. c. 721. c. 722. c. 723. c. 724. c. 725. c. 726. c. 727. c. 728. c. 729. c. 730. c. 731. c. 732. c. 733. c. 734. c. 735. c. 736. c. 737. c. 738. c. 739. c. 740. c. 741. c. 742. c. 743. c. 744. c. 745. c. 746. c. 747. c. 748. c. 749. c. 750. c. 751. c. 752. c. 753. c. 754. c. 755. c. 756. c. 757. c. 758. c. 759. c. 760. c. 761. c. 762. c. 763. c. 764. c. 765. c. 766. c. 767. c. 768. c. 769. c. 770. c. 771. c. 772. c. 773. c. 774. c. 775. c. 776. c. 777. c. 778. c. 779. c. 780. c. 781. c. 782. c. 783. c. 784. c. 785. c. 786. c. 787. c. 788. c. 789. c. 790. c. 791. c. 792. c. 793. c. 794. c. 795. c. 796. c. 797. c. 798. c. 799. c. 800. c. 801. c. 802. c. 803. c. 804. c. 805. c. 806. c. 807. c. 808. c. 809. c. 810. c. 811. c. 812. c. 813. c. 814. c. 815. c. 816. c. 817. c. 818. c. 819. c. 820. c. 821. c. 822. c. 823. c. 824. c. 825. c. 826. c. 827. c. 828. c. 829. c. 830. c. 831. c. 832. c. 833. c. 834. c. 835. c. 836. c. 837. c. 838. c. 839. c. 840. c. 841. c. 842. c. 843. c. 844. c. 845. c. 846. c. 847. c. 848. c. 849. c. 850. c. 851. c. 852. c. 853. c. 854. c. 855. c. 856. c. 857. c. 858. c. 859. c. 860. c. 861. c. 862. c. 863. c. 864. c. 865. c. 866. c. 867. c. 868. c. 869. c. 870. c. 871. c. 872. c. 873. c. 874. c. 875. c. 876. c. 877. c. 878. c. 879. c. 880. c. 881. c. 882. c. 883. c. 884. c. 885. c. 886. c. 887. c. 888. c. 889. c. 890. c. 891. c. 892. c. 893. c. 894. c. 895. c. 896. c. 897. c. 898. c. 899. c. 900. c. 901. c. 902. c. 903. c. 904. c. 905. c. 906. c. 907. c. 908. c. 909. c. 910. c. 911. c. 912. c. 913. c. 914. c. 915. c. 916. c. 917. c. 918. c. 919. c. 920. c. 921. c. 922. c. 923. c. 924. c. 925. c. 926. c. 927. c. 928. c. 929. c. 930. c. 931. c. 932. c. 933. c. 934. c. 935. c. 936. c. 937. c. 938. c. 939. c. 940. c. 941. c. 942. c. 943. c. 944. c. 945. c. 946. c. 947. c. 948. c. 949. c. 950. c. 951. c. 952. c. 953. c. 954. c. 955. c. 956. c. 957. c. 958. c. 959. c. 960. c. 961. c. 962. c. 963. c. 964. c. 965. c. 966. c. 967. c. 968. c. 969. c. 970. c. 971. c. 972. c. 973. c. 974. c. 975. c. 976. c. 977. c. 978. c. 979. c. 980. c. 981. c. 982. c. 983. c. 984. c. 985. c. 986. c. 987. c. 988. c. 989. c. 990. c. 991. c. 992. c. 993. c. 994. c. 995. c. 996. c. 997. c. 998. c. 999. c. 1000. c. 1001. c. 1002. c. 1003. c. 1004. c. 1005. c. 1006. c. 1007. c. 1008. c. 1009. c. 1010. c. 1011. c. 1012. c. 1013. c. 1014. c. 1015. c. 1016. c. 1017. c. 1018. c. 1019. c. 1020. c. 1021. c. 1022. c. 1023. c. 1024. c. 1025. c. 1026. c. 1027. c. 1028. c. 1029. c. 1030. c. 1031. c. 1032. c. 1033. c. 1034. c. 1035. c. 1036. c. 1037. c. 1038. c. 1039. c. 1040. c. 1041. c. 1042. c. 1043. c. 1044. c. 1045. c. 1046. c. 1047. c. 1048. c. 1049. c. 1050. c. 1051. c. 1052. c. 1053. c. 1054. c. 1055. c. 1056. c. 1057. c. 1058. c. 1059. c. 1060. c. 1061. c. 1062. c. 1063. c. 1064. c. 1065. c. 1066. c. 1067. c. 1068. c. 1069. c. 1070. c. 1071. c. 1072. c. 1073. c. 1074. c. 1075. c. 1076. c. 1077. c. 1078. c. 1079. c. 1080. c. 1081. c. 1082. c. 1083. c. 1084. c. 1085. c. 1086. c. 1087. c. 1088. c. 1089. c. 1090. c. 1091. c. 1092. c. 1093. c. 1094. c. 1095. c. 1096. c. 1097. c. 1098. c. 1099. c. 1100. c. 1101. c. 1102. c. 1103. c. 1104. c. 1105. c. 1106. c. 1107. c. 1108. c. 1109. c. 1110. c. 1111. c. 1112. c. 1113. c. 1114. c. 1115. c. 1116. c. 1117. c. 1118. c. 1119. c. 1120. c. 1121. c. 1122. c. 1123. c. 1124. c. 1125. c. 1126. c. 1127. c. 1128. c. 1129. c. 1130. c. 1131. c. 1132. c. 1133. c. 1134. c. 1135. c. 1136. c. 1137. c. 1138. c. 1139. c. 1140. c. 1141. c. 1142. c. 1143. c. 1144. c. 1145. c. 1146. c. 1147. c. 1148. c. 1149. c. 1150. c. 1151. c. 1152. c. 1153. c. 1154. c. 1155. c. 1156. c. 1157. c. 1158. c. 1159. c. 1160. c. 1161. c. 1162. c. 1163. c. 1164. c. 1165. c. 1166. c. 1167. c. 1168. c. 1169. c. 1170. c. 1171. c. 1172. c. 1173. c. 1174. c. 1175. c. 1176. c. 1177. c. 1178. c. 1179. c. 1180. c. 1181. c. 1182. c. 1183. c. 1184. c. 1185. c. 1186. c. 1187. c. 1188. c. 1189. c. 1190. c. 1191. c. 1192. c. 1193. c. 1194. c. 1195. c. 1196. c. 1197. c. 1198. c. 1199. c. 1200. c. 1201. c. 1202. c. 1203. c. 1204. c. 1205. c. 1206. c. 1207. c. 1208. c. 1209. c. 1210. c. 1211. c. 1212. c. 1213. c. 1214. c. 1215. c. 1216. c. 1217. c. 1218. c. 1219. c. 1220. c. 1221. c. 1222. c. 1223. c. 1224. c. 1225. c. 1226. c. 1227. c. 1228. c. 1229. c. 1230. c. 1231. c. 1232. c. 1233. c. 1234. c. 1235. c. 1236. c. 1237. c. 1238. c. 1239. c. 1240. c. 1241. c. 1242. c. 1243. c. 1244. c. 1245. c. 1246. c. 1247. c. 1248. c. 1249. c. 1250. c. 1251. c. 1252. c. 1253. c. 1254. c. 1255. c. 1256. c. 1257. c. 1258. c. 1259. c. 1260. c. 1261. c. 1262. c. 1263. c. 1264. c. 1265. c. 1266. c. 1267. c. 1268. c. 1269. c. 1270. c. 1271. c. 1272. c. 1273. c. 1274. c. 1275. c. 1276. c. 1277. c. 1278. c. 1279. c. 1280. c. 1281. c. 1282. c. 1283. c. 1284. c. 1285. c. 1286. c. 1287. c. 1288. c. 1289. c. 1290. c. 1291. c. 1292. c. 1293. c. 1294. c. 1295. c. 1296. c. 1297. c. 1298. c. 1299. c. 1300. c. 1301. c. 1302. c. 1303. c. 1304. c. 1305. c. 1306. c. 1307. c. 1308. c. 1309. c. 1310. c. 1311. c. 1312. c. 1313. c. 1314. c. 1315. c. 1316. c. 1317. c. 1318. c. 1319. c. 1320. c. 1321. c. 1322. c. 1323. c. 1324. c. 1325. c. 1326. c. 1327. c. 1328. c. 1329. c. 1330. c. 1331. c. 1332. c. 1333. c. 1334. c. 1335. c. 1336. c. 1337. c. 1338. c. 1339. c. 1340. c. 1341. c. 1342. c. 1343. c. 1344. c. 1345. c. 1346. c. 1347. c. 1348. c. 1349. c. 1350. c. 1351. c. 1352. c. 1353. c. 1354. c. 1355. c. 1356. c. 1357. c. 1358. c. 1359. c. 1360. c. 1361. c. 1362. c. 1363. c. 1364. c. 1365. c. 1366. c. 1367. c. 1368. c. 1369. c. 1370. c. 1371. c. 1372. c. 1373. c. 1374. c. 1375. c. 1376. c. 1377. c. 1378. c. 1379. c. 1380. c. 1381. c. 1382. c. 1383. c. 1384. c. 1385. c. 1386. c. 1387. c. 1388. c. 1389. c. 1390. c. 1391. c. 1392. c. 1393. c. 1394. c. 1395. c. 1396. c. 1397. c. 1398. c. 1399. c. 1400. c. 1401. c. 1402. c. 1403. c. 1404. c. 1405. c. 1406. c. 1407. c. 1408. c. 1409. c. 1410. c. 1411. c. 1412. c. 1413. c. 1414. c. 1415. c. 1416. c. 1417. c. 1418. c. 1419. c. 1420. c. 1421. c. 1422. c. 1423. c. 1424. c. 1425. c. 1426. c. 1427. c. 1428. c. 1429. c. 1430. c. 1431. c. 1432. c. 1433. c. 1434. c. 1435. c. 1436. c. 1437. c. 1438. c. 1439. c. 1440. c. 1441. c. 1442. c. 1443. c. 1444. c. 1445. c. 1446. c. 1447. c. 1448. c. 1449. c. 1450. c. 1451. c. 1452. c. 1453. c. 1454. c. 1455. c. 1456. c. 1457. c. 1458. c. 1459. c. 1460. c. 1461. c. 1462. c. 1463. c. 1464. c. 1465. c. 1466. c. 1467. c. 1468. c. 1469. c. 1470. c. 1471. c. 1472. c. 1473. c. 1474. c. 1475. c. 1476. c. 1477. c. 1478. c. 1479. c. 1480. c. 1481. c. 1482. c. 1483. c. 1484. c. 1485. c. 1486. c. 1487. c. 1488. c. 1489. c. 1490. c. 1491. c. 1492. c. 1493. c. 1494. c. 1495. c. 1496. c. 1497. c. 1498. c. 1499. c. 1500. c. 1501. c. 1502. c. 1503. c. 1504. c. 1505. c. 1506. c. 1507. c. 1508. c. 1509. c. 1510. c. 1511. c. 1512. c. 1513. c. 1514. c. 1515. c. 1516. c. 1517. c. 1518. c. 1519. c. 1520. c. 1521. c. 1522. c. 1523. c. 1524. c. 1525. c. 1526. c. 1527. c. 1528. c. 1529. c. 1530. c. 1531. c. 1532. c. 1533. c. 1534. c. 1535. c. 1536. c. 1537. c. 1538. c. 1539. c. 1540. c. 1541. c. 1542. c. 1543. c. 1544. c. 1545. c. 1546. c. 1547. c. 1548. c. 1549. c. 1550. c. 1551. c. 1552. c. 1553. c. 1554. c. 1555. c. 1556. c. 1557. c. 1558. c. 1559. c. 1560. c. 1561. c. 1562. c.

Et fuerunt, ut praedicti montis speciem exhibuerint, qui pedes ad coelestis altitudinem profundis Theophrasti exstitit inaequata etiamque opprellere.

Nonus est, amicum infolito itinere & in contraria parte fluxu, ^{11. c. 13.} actollente se V. G. vi spiritus dario terra aquam subterantis versus eam partem, ad quam prius aqua defluebat, uti accidit bello Punico secundo concussa terrarumque Liguria & Sessima regionibus. In Lusitania erit rogo Eremusae cum Olyppo, Scalabis, Almerium, aliisque oppida locustili tremore quaterentur, & magna vi montali ruinas opprimerentur, Tagus diffugiensibus in viciniae ripam vadit. Seta in medio vada ostendit, omnibus, qui spectarent, error & suspice perculis.

locus 10.
et. h. d. d.
p. p. p.

Decimus. Nonae aquarum fontigines, fontium, lacuum, fluminum exortus & cuncta defecant. Etiam agitatione & commotione terre aut aperiantur cava montis & cavernae, per quae aquae subterraneae foras erumpunt, aut vicinas obturantur, & datus decursus omnino cohibentur, vel in aliam partem defleuntur. Terramota Ludovici Arvalis fontem emisit. Bello Mithridatico prope Apamiam urbem Phrygiae quatuordecim solus paludes, nonnullae fontis ac fluviorum egestas, veterem percellit terra in partem abscondit.

Undecimus. Interdum aquae aera frigida post terramotum calidae fiunt, & e contrario tepida frigida evadunt: calidae calidius perturbata veris coarctantur calidae in frigida, frigida in calidae, vel eorum motus mixtibus calidae per loca frigida, frigida per sulphureosa & calida decurrunt. Quo fit ut hoc acciderent, alia refrigerarentur.

Duodecimus est ignis crustalis. Nam cum modis superius explicatis exhalatio accenditur, & in flammam abit, vel etiam materia terrea specibus abditis, & ad condendum ignem sicut ingenio idonea inardescit, sicut tunc aliquando patet, haec motu terra ignis erumpit. Cuius rei exempla in proximam diem pertinet, quae de ignibus subterraneis facta est, referuntur.

TRACTATUS XII

DE IGNIBVS SVBTERRANEIS.

CAPVT I.

QVONAM PAVLO INTESTINA

terre incendia alantur.

Q 3

Q 3

Quoniam certum est ignem qui sub terra specubatur
pergitur ab igne nostro ad quod adhuc certum
terram non possit. Expi. dandum tibi in hac ig-
niam consideratione primis tunc occurrit quod hanc
occurrit ferras seu pabulū s. Georgius Agricola
lib. 4. de natura eorum que effluunt ex terra dicit
intermittens libenter ampliatum, sicut et ali-
modi fontem dupliciter esse, videlicet sulphur &

Duplex est
bitumen.

Bitumen. Est autem sulphur duplex, vnum folide ac spon-
dum visum appellatur alterum testitum. Hoc posteriori ad presens
omissis, folide, quod ad insitum non videtur pertinere, et magis in loco re-
positum, et purius post dicens, exortis coloris habet subacutem,
interius enim frangitur, sublongam nitiditate modo collucentem: super-
fici est subpinguis, sed inardens, odor gravis habetur ad ob-
facilem expirat, et uti vobis in apertum sit, suffores illico interminat. Cum au-
tem calore possit palleari magis habet cum igni affinitatem.
Quocirca eius fragmenta lignis vel carbonibus inspersa flammā ex-
tenuant ad se pertinetur. Quo vero minorem obtingit admittionem
et facilius ignem excipit arborum, laetentium, & magis caruleum su-
mum exhalat. Admittitur ad compositionem pulueris torrens, naris, &
ad multiplicem usum in rebus medicis, et tradit Dioscorides lib. 4. cap.
83. Galenus lib. 9. Simplicium medicamentorum cap. 25. Plinius lib. 13. in
sp. ubi narrat Anaxilam eius artificio iussu in comitio. Nam sulphur
in calice nono pruna subdita circumferens extardelicta repensio pul-
verem dicitur velat defunditur effudit coarsitas.

Est autem
bitumen in
terris.

Bitumen.

Quod ad bitumen attinet, cum eius multa sint genera, que recensent
Plinius & Dioscorides locis cit. Id, de quo in presens agitur, est suc-
cus quidam a modum pinguis & calidus, liquor oleaceus & acris adob-
et in modo in aqua immixto, admodum cogatus videtur ignem, que
cogatio post similem apparet in quodam illius specie, que Nephtis di-
citur circa Babyloniam in Antiquis Partibus prelosum, in qua ignis
& longinquo transitu referente Plinio lib. 2. cap. 109.

Bitumen
quo per di-
mum ab-
ter igne
solentur.

Hic ita explicatur quod predictum bitumen & sulphur sit ordinata
positissima materia, que subterranis ignes aluntur, ex eo coarscitum,
que loca, que illis in se inardis flagrant, bituminosa & sulphurea
esse deprehenduntur. Non est tamen negandum nisi cum sulphure & bi-
tamine adlectam solum & alio, que eorum incendio insubstantur. Itaque
tunc modo plurimum libertate ignis in se inardis materiae pro or-
dinario ac proprio passu habere.

Obiicit autem bitumen ad ignem aliquid dicit, sicut dicitur po-
tiones partes, quibus sulphur. Nam bitumen sicut pinguis est ubiorem
partem sicutem, & dicitur peruenire, eoque est in igne, et in aqua
ardet. Quare qui artificiosus ignes coarscit, qui in aquam iussu
non peruenit, semper est aliquid bituminis, aut certum que coarscit ex
bitumine, admixtum esse. Hinc ignis, qui Chelido Nerone Ca-

De hoc ig-
ne quare
dicitur
bitu-
men lib. 2.
Phys. c. 10.
q. 1. et d.

are iij. in agro oppidi Vbiorum extens' arum & vicus exstat, teste Cornelio Tacito lib. 14. Annalium, nec pluviosus fluvialibus aquis, nec alio quavis humore poterat extinguat. sed Lapis & p'ris, videlicet quia materiam erat bituminosam. Nam bitumina rebus sicca extinguuntur, a quibus abicitur sal fer citò excoarctatur & coarctatur, si ei aquam trahat, generat.

CAPVT II.

QVÆ NAM VIS SVB TERRANEOS ignes incendat: & quanta eorum sic diversitas.

Procuramus est, ut sciamus quid nam ignes subterrigines inflamment. In primis non probatur nobis eorum ignitativa, qui creditur accendi subterraneos ignes calorem Solis, alijque sideribus intarato lucis emissio? nam quia, ut iam supra diximus, vltra terræ superficiem in abditis terræ specus non perveniunt procul exhalat radii nec calor ab eis productus, nisi alij pervenit; aut cum tanta vi & intensitate ad loca bituminosa & sulphurea incensitia pervenit ut ignem excitare valeat, quia ex partibus coarctatum sit, h'alt' res in terræ superficie positum nisi eandem modum ex parte solis hanc radiorum mandebere.

Non h'alt' de calore solis.

Dicendum est ergo ignem subterraneum inflammari ab exhalatione spirituum calentis aëris, qui spiritus dum in locorum ignitatis perant per istam frigidam cogitur, et corroditur h'alt' illas, modo ante h'oc his explosione cum de terra motu agerent, exitum quædam p'ia aëris & exhalationis accenditur. Quod aliqui dicit motus non caloris tantum causa est, sed etiam flammæ causa in materiam idoneam incurre.

sed spiritus h'alt' ut

Est autem in predictis ignibus diversitas. Nam quidam totus specus lateritius se producit sed terra viscosa & medullas occidit excedit; alij foras emittat. Quidam nullam materiam in subiectis agros committunt, alij circumstantiam sulfuris, pumice, calice, nullas specus ferri habentes, alijque h'alt' modis h'alt' sine magno regimine detrimere eructant. Quidam in modis tam noctis, quem interdu spectanda exhibent; alij nocte tantum quod ex Solis luce, que inferiora lumen abscendit, excoarctatur. Quidam enim in terris domantur terra partibus h'ic accipit in profunda. Quidam per petros ardent, alij per intervalia. Plurique non citè ad tempus emittunt propter fossilis incognitam deinde rebus p'is viciis effluunt. Quorum aliquot exempla proximo sequenti capite subijcimus.

CAPVT III.

QVÆ LOCA IGNIBVS SVBterraneis ardeant.

Q. 3

curios

perpetuū abscant, radiem perenni afluant inebria. Primum, qui ad oc-
cidentē vergit, appellatur Hecataiter. Gradus tertius Helga. Prope He-
cliam magis via in furo quam inde in loca alia nauibus non caret, quae
hanc, dicitur. Mens ipsa, cum efferebentis ignis magis affuit, im-
mani perfonat hostia, torquet lona, saltu euenit: non vero, qui rem cum
templandi gratia incante appropinquant, latentes sub doloso cinere
peralta fouea deuant.

Superiora inebria non propterea retulimus, quod adhuc exant om-
nia potentes, sed multa deturā si portum exinguarior, alia demas oculi
tantumalia scripta retulimus. Ignis, que ab auctoribus memorantur, sit,
colleg inuasione adhuc ardeant, huc non. Dicitur postremū de nostris
aliquid. Insula D. Georgij, que vna est ex insulis Orcadi, que Tertius
vocat, in hac parte nostra, hinc dicitur terram totam quassata esse, multa ad
fida solo delecta sunt, multū marales igne consumpti. Quippe parthe
ta, et ipse spiritus, hinc dicitur terra tūta vi ardētia lata ingenti magi
tudine in aliam exaltis, et libero caelo passim voluitaria dissolueren-
tur. Minores vero la pedes ignis velat tormento ciuilitati in sublimē
firebatur, quantum oculis acia sequi poterat. In modū veluti noctis coll
gū dicitur obscurabat. Perambulabiles, magnum de immania temeritas mari
terras audiebāt. Mox in fragmenta igni correpta per rupis anfractus
deuoluta quacunq. descendit, perfringebat dicit. Tunc in uis fumi cu-
bita hinc dicitur gloriā intermissi cōtingit et casus terra et optes ita
rapide inebria, ut quod in loco dicit homines demelica in pelle hinc
placido imposita fugat vna et bobus plausit, in cinere mouent
tempore deperit, eodē in petu alios quia longo intervallo distinet
rati incendio absorberent. Saepē vultu dicit hinc dicitur vultu
hinc inde eo ordine procedebatur: si non solum se arte in hinc, cum
in vobis oppugnantur arce tota tota quantitas, hinc videretur. Subin-
de vultu crassanti hinc dicitur hinc dicitur collidit inebria flagrant ignis
late fluxit, agris, vincta, heros, et quidquid ei obui erat, quod prater
vultu dicitur hinc dicitur non dicitur hinc dicitur deuant. Denique postquam
haec calamitas aliquando grassata est, hinc dicitur incendio quereat.

Sane vero par est existimare naturae principē & auctōrē Deū idē,
naturae obsequiis ministrō, hinc tē hinc hinc dicitur, inebria hinc dicitur
& terra sine nocere, et non corā ipso perenni afluant inebria, hinc dicitur
auctōritatē eius ignis, pro cruciatu hinc dicitur hinc dicitur hinc dicitur
spū inferos mancipari, & ut dicitur erat rei contemplatione, auctōritatē
ope dicitur, naturam cupiditatum incendia resinguitas.

TRACTATUS XIII. DE METALIS. CAP. I.

Quae nam sit materia metallorum.

De metallis agit Plato in Timaeo, Aristoteles lib. 2° huius operis cap. 4. Theophrastus lib. 1° cap. 1. non ex hac Philosophia lib. 2° & 3°. M. Albertus in suo opere de Mineralibus. Georgius Agricola in lib. de rebus & causis subterraneorum, & alij. Occurrit autem primò disquirendum quomodo sit materia metallorum, materia, si quis, proxima, seu quidam sit illud, quod intermedium vertitur in metalla. Quae de

*De opinio
de materia
metallorum.*

*De opinio
de materia
metallorum.*

De opinio.

Turia.

*De opinio
Aristoteles.*

*De opinio
maior.*

re varie sunt auctorum sententiae. Plerique è chymicae artis, postulo-
bunt esse sulphur & argentum vivum, utique ex his, pro tem-
peramentis & mixturae permixtionis varietate nascuntur, rursus argen-
tum, rursus aliud metallum generari. Habet pro se hoc sententia duo po-
situm illis argumenta. Primum, quod argentum vivum & sulphur repe-
riuntur in variis metallis, ut in auro, alijsque videtur, naturae instituto, nisi
ut paulatim in metalla convertuntur. Secundum, quia ars chymica ad
aurum & argentum conficiendum sulphure & argento vivo utitur. Ve-
riam haec rationes non concludunt. Nam primum, quia licet necesse sit
sulphur & argentum vivum reperiantur in variis alijsque metallis
non tamen temperata, nisi admodum in se mixturae habent, necesse
sunt veras sibi peculiariter experientia conproptum esse. Non posterior,
quia nec dum chymicae probantur effici à se verum aurum & argentum,
Itaque licet haec per artem effici queant, sine vero, quae de re in Philosophia,
quod ad aurum attinet, differunt, quo artificio, quae proxima ma-
teria efficiat ea possunt, non ostenduntur.

*lib. 2. cap.
1. 2. 3. 4. 5.*

M. Albertus existimat materiam metallorum esse hancem pinguis.
Quod ex eo confirmari potest, quia cum metalla ipsi liqueant, in hanc
modum pinguis fluidam abeunt tanquam in illud, à quo progata fue-
rant. Georgius Agricola tenet esse aquam terrae admixtam. Quod ve-
rum esse inde videtur probari, quia haec duo in multis metallis
inveniri confirmantur. At cuiusque metalli pondus pulvis indicat na-
turam terrae, quae aqua & fluxus naturam aquae. Sed harum opinio-
rum improbatio ex confirmantione eius sententia, quam proxime subi-
ciemus, patet.

Aristoteles, cuius sententia verisimilis est, arbitratur materiam me-
tallorum esse halitum huiusmodi in terra visceribus, lapidibus postula-
tionem concludit, & ob terrae lapidatque siccitatem ac frigiditatem
ita ut quae admodum res & prima ex vapore elevari à terrae serie
circumfrigiditate aboleant, sicut metalla ex vapore adhuc ter-
rae insident, & praedicta frigiditate concreta generantur. Sicut in pri-
mis hanc partem illud, quod eadem videtur esse materia concretionis,
que in sublimi & circum, que infra terram emanant. Quare cum illud
materia sit expurgetur conditae ex ipsa serie huiusmodi materiae factae
hancem esset hanc eadem materia confirmatur. Pro eodem facti,
quod etiam ex halitibus in sublimi generis gignitur modum in sa-
re ferrum, & alijsque eiusmodi, ut Anticoma dicitur, ista tanque expe-
riuntur.

lib. 2. 11.

rientia. Namq. in Perside non semel arena composita hauriens legitur in-
milia celo constansse deluxerunt & dilapsa aliquando fuit in olea fer-
rea qui coagulata libratu adeo dura, ut frangi nequissent. Ac nostra etiā
estate in Hispania in Valentia regio deciderit & inobstantia lapidea
metallica venis infecta. Quod si exspiratio potest in aere in metallum
converti, multo facilius negotio poterit in terra gerere. In aere
enim motus, quo exspiratio fertur, raro licet cum solidari in densita-
tem, quam metalli natura exigit.

A discernendum est autem Aristotelem non constitui solum vaporem
materiam metallorum, sed habitū ex vapore & exhalatione depositum,
in quo tamen prevailat humiditas vaporis (sipe enim hoc duo non
se miscantur & coagulantur) ideoq. loco citato ait metalla partim
esse aquam, partim non aquā: aquā prout convertitur ex vapore, qui
est aqua natura non aqua, prout coagulantur ex terra & spissatione.
Ceterumque permissibiles a generatione illi, quod metalla ignantur &
liqueant. Ignantur enim propter siccatē exhalationis: liqueant
propter vaporem humidum. Vnde & ab his duobus in vnam molem
concreta a densitate gravitatem accipiunt. Non autem quod ex plu-
gia humore, aut ex aqua, & terra immediatē progrediatur. Licet
aqua & terra in venis metallicis inveniantur, et postea quibus ex parte
& exhalatio prodit. Quo patet quid respondendum sit argumentis, qua
pro Alberti & Agnada opinionibus struuntur, nisi tamen admodum
probabile esse non regantur: immo & illi etiam, quam chymistis de-
ferunt, et in Physicis tractantur pro qua dicit D. Thomas loco citato
aut quae ab Aristoteli placere non debent: sed Aristoteles facere
materiam remotam habitum, chymistis verò materiam positivā sul-
phur & argenteam viant, quae ex predicto habitu, et ex remota matre-
ria metallorum convertantur.

Quo modo
dicitur
quod
metalla
partim
aqua
partim
non aqua
sunt

CAPVT II.
DE CAUSA EFFICIENTE ME-
tallorum.

Nunc quoniam effectrix causa metallorum sit, investi-
gandum. Sunt qui putent metalla omnia initio crea-
ta à Deo procreata fuisse, neque videri dari vni illo-
rum effectricem in natura. Sed hoc assertio ex se
confutatur, quia facti Deo cum in prima vetus-
tate munditiae animalia, arbores, aliaq. omnimodi produ-
xerit, eadem vni similia in posterum gignenda con-
tinuati sic ex seorsum facti, et licet tunc magnam in terra generis metal-
lorum captam (si quae mundi oritur & abluat) perfectio emigret
effluxerit: tamen Physicis rebu facultatem ad alia etiam metalla pro-
greffa

Primo
dicitur
quod
metalla
omnia
facta
sunt

gigni non potest esse terra tribuunt. Quod si ita esse deum experientia, que comparatur et augeri in matricibus metallis, eademque interdiu in tubulis gignit, & in terram descendere, ut supra memoravimus.

Supra.

Quoniam ergo talis causa efficiens in natura existit, quantum ea fit fit materia, prout dicitur que principalis causa deinde que instrumentaria. Astrologi quatuor in locis tantum in locando de celo retinent, sicut principalem causam metallis, ut esse planetas, quibus singula metalla attribunt. Soli autem Luna argenteo Marti ferrum: Saturno plumbeum. Ioni in hac est grande ad lani rivum. Sideris vero argenteo Venere &c. Adhuc etiam nonnulli. Quos errantia sidera gignunt metallis, ita in materia efficiunt gignunt ut si prodes finalitate parentis referant, ita utrumque id metallum & generantur facilius ubi insita propensio sibi insitum habere quoque magnam partem propositam dicitur. Sed hoc virtutem planetis consuetudinem ad metalla gignenda distribuit ab Astrologis non probatur, cum etiam certa ratione considerata ab eis videtur.

In hac est grande ad lani rivum. Sideris vero argenteo Venere &c.

Non plant.

Quia igitur ex distributione, afferendum metalla effici virtute siderum, prout etiam Solis. Nam cum metalla sine terra, prout etiam ex collectionis natura quidem elementa, in quibus efficiuntur, & omnia principia causa cuiusque effectus, aut sit eo non sit, aut saltem quod nobis respicit metalla ab elementis, ut a principe causa est cuiusque ad id oportet eis aliam assignare progenitores. In autem quantum esse valent, non occurrat, prout sidera, atque in ipis magnam Solis, sicut ut de instrumenta, omnium philosophorum confesso, latissime funditur, & ad similes effectus tanta efficacia omnia quoque versam penetrat.

De probat in causis quoniam ab astrologis.

In hunc modum videtur.

Causa instrumentaria non metalla tribuunt.

Causa vero instrumentaria, que proxime concurret ad generationem metallorum, est partem calorem, partem frigus calor enim, sicut est attritu, hauritatem exaporationem gignit & coquit (sicut & ceteros habitus ad Meteorologias impressionem) frigus vero, quod super ignem congregat, tandem exaporatione condensat & coarctat. Quare & cum metalla ignis coarctatur ac liquefit, deinde rursus coarctatur, coarctationem, & hauritatem partem calorem, coarctationem frigus.

CAPVT III.

DE LOCO IN QVO GIGNUNTUR metalla.

Locus, in quo generantur metalla, est terra graminea, ut docuit Aristoteles lib. 3. huius operis cap. 6. Non alibi conveniens esse materiam cupulicam, & auriferam ubi maximè haurit, & alibi magno in struendo labore non invenitur. Et sic rursus in terra ut supra dicitur, ubi etiam metalla in tubulis coarctantur.

cente later caliditate verum hoc rari contingit. Itaq; ordinatim metallorum matrici intra terram sunt: vnde factis in oculis emanant, aut moerorem ruunt, vel soluta & paulatim delapsi in orbibus terra, sic in aliquid dant.

Nec obest quod auri ramenta in aliquot fluminibus reperiantur, ut in Tmolis Lyria, & qui ex eo defluit, Paphlos, & Hermos, in quem Paphlos exoritur. Item in Orto Bastronem, in Gange India, in Hyramne Carmania, in Thermodosone Cappadocia, Pado Italia, Tago Hispania, Hebro Thracia. Non minus la aurum in terris generit, sed & terra quae rariunt, effusum, aut & fontibus in abscis demissum loci vehunt. Nec est vili aurum pulcherrimū videtur curia, & riva loci ac perpolitum.

Dicitur autem primum & terra riloribus metallis crasse. Tubalcaim, qui & arte fabelli inuenta fuit, auri, atque ferri parat. Idem, cap. 4. Genesios vocatur metallorum, & labor in caussa opora auri & ferri.

Parvū licet metalla in terra nascantur: esse tamen ea terra ceteros ferunt, quia neque alia eandem habet ad omnes inferiorum mundi partes & profundū & in distationem, neque in locis terrarum tractibus, ut aliam affectum, ut in depositis, neque in materia obstruit.

Cocidit metalla magis ex parte abscire in locis montana & sylvarum opacitate videntur. Montes Dalmatia: auri ferula facile posse cogerunt. Status Papias.

Quando te dulci Lario remittent
Dalmatiae montes; ubi Dirge rivo
Pallidae folior vobis, cruceque
Concolor auro.

Similiter in Hispania Pyrenaei metallorum fontem sunt: in Germania Carpatas: in Gallia Carimores: in Thracia Rhodope, & Paegeus: in Lydia Tmolus: in India montes, qui Caputia nascuntur.

CAPVT IV.

DE SPECIEBV8 AFFECTIONV8

busque metallorum.

Species metallorum ab alijs phores, ab alijs pacione occurrunt. Videntur autem inter alias de hac re optationes, plus habere probabilitatis dant quare vna septem numeris (speciebus) videlicet, aurū, argentū, maffurum plumbū, argenti vniū, stannū: altera rident fer, ransuole stannū, pro parte quod decem (speciebus) indicant (speciebus) dorum metallorū, argenti & plumb.

Itaque hactenus huiusmodi placita reliqua metalla aut pertinet

R. 1. ad

Interdū in
substantia
vna gigni

Primum de
affectu met-
allorum.

Primum de
affectu met-
allorum.

Status.

Metallorū
fontes.

Interdū
vna gigni
metallorum.

ad huc speciem, et ex maiori, quam accidentario. Differunt ab ipso differe-
tiam autem non sunt simplicia, sed ex pluribus speciebus composita: ut ele-
ctrum, quod est ex aurum & argenti permixtione coactio.

Invenitur autem prædicta metalla in unis tantis partibus, & synte-
taxione ab una specie metalla composita. Et tunc quidem natura sua
admiratur, et aurum, & argentum et electrum, et aurum, & argentum, et electrum
plurimum per se potest. Nec sola natura metalla permixtione con-
stant: sed eadem aliquando talis constituit, ut cum incola Corinthis
aurum, argentum, et in unum fluxum. Erant etiam inde ea metalla,
quæ vocantur et Corinthiam, in tanta gloria, & potestate habitum, ut
plurimum aurum & argentum et electrum. Naturam vero, & causam
non imitatur, aurum & aurum frangi: multiplici temperatione metalla
constant.

Quod ad metallorum affectiones attinet, metalla partim inter se
veniunt, partim differunt. In primis omnia solida sunt, excepto argen-
tario, quod etiam in matrice liquidum invenitur, & liquorum per-
petuo ferunt, præsertim quod ex halitu, in quo humores aquæ
mixtionem excidit, præsertim. Item omnia igni liquefunt, et tamen dif-
ferunt, quæ de concretione terræ plus obtinent, et ferrum, quod ta-
men molliore igne, non tamen nisi vehementi et ardore funditur.
Item omnia durabilia sunt, & processa dilatantur, sed ea magis, quæ
magis et sunt compacta, & molli evadunt, quod provenit ex halitu
quoque, item, hanc comprehendente terra spirationem. Quæque cau-
sam aurum longius ducitur, et potest in tenuissimas brachias, folia, &
filia, ex quibus pyrgia, et ac velles ferunt. Item omnia ponderosa
sunt, et in matre ipsa molliorem, & compactiorem: sed aurum, præ
ceteris gravissimum, quia esse molliorem, & hanc attendam, præ
certam habet, prædictis causis, et quibus gravissimum, perfectiori modo
obstant.

Aut Caris
thiam.

Agrum et
aliis in per-
petuo liqui-
dum.

Item fer-
rum liquet
et igne.

Aurum aut
longius du-
citur.

F I N I S.

INDEX

TRACTATVVM, ET CAPITVMM QVÆ IN HOC OPERE METEORO- LOGICO CONTINENTVR.

TRACTATVS PRIMVS. de ijs, quæ ad Meteorain cõmune spectant.

- Cap. 1. Quænam sit materia, quæ causat effluvia Meteorologica, quæ in præfatione.
- Cap. 2. De locis, in quibus clauduntur, et præferuntur, comete. P. 1.
- Cap. 3. Quædam in ære, alijque locis apparent, quæ putantur ducunt, quo modo alijque putentur. P. 11.

TRACTATVS SE- CUNDVS. de Meteoris igni- tis.

- Cap. 1. De Meteoris ignitis in cõmuni. P. 11.
- Cap. 2. De aliquot Meteoris ignitis particularibus. P. 14.
- Cap. 3. De Tonitru. P. 15.
- Cap. 4. De Fulgure. P. 16.
- Cap. 5. De Fulmine. P. 16.
- Cap. 6. De Fulgurum effectis. P. 17.

TRACTATVS TER- TIVS. De Cometis.

- Cap. 1. De materia & natura Cometarum, varij phænomenon hucum hincum. P. 18.
- Cap. 2. De materia Cometarum cõmuni. P. 18.
- Cap. 3. De materia Cometarum, varij phænomenon de materia, natura Cometarum. P. 18.
- Cap. 4. De materia Cometarum, varij phænomenon, de materia Cometarum. P. 18.

- Cap. 5. Quid Cometarum præsentent. P. 18.
- Cap. 6. De figura, & diversitate Cometarum. P. 18.
- Cap. 7. De stellis, quæ Christo nato Magnæ præsentent. P. 18.

TRACTATVS quartus. De Spectris, & imaginibus, quæ sub æ- ris, alijsue locis in su- blimi apparent.

- Cap. 1. De mirabilibus varij phænomenon, phænomenon. P. 18.
- Cap. 2. De mirabilibus varij phænomenon, phænomenon. P. 18.
- Cap. 3. De coloribus in ære apparentibus. P. 18.
- Cap. 4. De Virginit, Hæc, & Aræ huc Cometa. P. 18.
- Cap. 5. De Virginit, Hæc, & Aræ huc Cometa. P. 18.

TRACTATVS quintus. De Iræ huc ære ca celesti.

- Cap. 1. De materia, & natura Iræ huc ære ca celesti, Iræ huc ære ca celesti. P. 18.
- Cap. 2. Quædam de materia, & natura Iræ huc ære ca celesti, Iræ huc ære ca celesti. P. 18.
- Cap. 3. De significatione Iræ huc ære ca celesti. P. 18.

TRACTATVS Sextus. De Venis.

- Cap. 1. De materia, & natura Venis, Iræ huc ære ca celesti. P. 18.

- Cap. 2. De illudicis, utroque sexusq; re-
plicata de matris & naturae ratione. P. 22.
- Cap. 3. Quae sunt et classes visus. P. 23.
- Cap. 4. De numero rationum. P. 24.
- Cap. 5. De virtutibus intellectibus. P. 25.
- Cap. 6. De virtutibus praeceptibus, et am-
eritijs. P. 26.

TRACTATUS
septimus. De aquis con-
cretionibus.

- Cap. 1. De melleis & pluvij. P. 27.
- Cap. 2. De pluvij extrinsecis duntaxat, & pro-
digijs. P. 28.
- Cap. 3. De prolapso temporum. Ibidem.
- Cap. 4. De nebula, & caliginibus. P. 29.
- Cap. 5. De Nivis. P. 30.
- Cap. 6. De Grandina. P. 31.
- Cap. 7. De Glacie. P. 32.
- Cap. 8. De Rivo & Foveis. P. 33.
- Cap. 9. De Nivis. P. 34.
- Cap. 10. Antiquorum fovearum non esse
quodammodo collatae sunt concretionibus, et
quodam parvis. P. 35.
- Cap. 11. De Nivis non vulgaribus, quae
quod Helvici castris duntaxat sunt. P. 36.

TRACTATUS
octavus. De
Mari.

- Cap. 1. De mari ante Saepem. P. 37.
- Cap. 2. Diversi maria. P. 38.
- Cap. 3. Vires maris, quibus mare cinis.
P. 39.
- Cap. 4. Rationem maris quibus ad ubi-
que sit quibus esse. P. 40.
- Cap. 5. Vires philosophorum rationem de
rebus maris quibus esse. P. 41.
- Cap. 6. Rorem Saepem, qui rorem ma-
ris esse in longum esse quibus esse. P. 42.
- Cap. 7. Duntaxat rorem alioquin ad ea, quae
providi quibus esse sunt, perinde. P. 43.
- Cap. 8. Quae ubi rorem maris duntaxat
rorem. P. 44.
- Cap. 9. De mari & terra perinde. P. 45.

- Idem.
- Cap. 10. De duntaxat rorem praeceptibus,
quibus esse, quod rorem rorem rorem.
P. 46.

TRACTATUS
nonus. De fontibus & flu-
minibus.

- Cap. 1. Rorem fontibus, qui rorem Saepem
rorem de fontibus rorem et rorem esse
collatae parvis. P. 47.
- Cap. 2. Rorem fontibus, qui rorem Saepem
rorem, & rorem rorem ad rorem de rorem
rorem rorem. P. 48.
- Cap. 3. Rorem fontibus, qui rorem Saepem
& rorem rorem rorem rorem rorem.
P. 49.
- Cap. 4. Rorem rorem rorem de fontibus
rorem rorem rorem rorem rorem rorem
rorem. P. 50.
- Cap. 5. Rorem rorem rorem, qui rorem rorem
& rorem rorem rorem. P. 51.
- Cap. 6. Rorem rorem rorem rorem rorem, qui
rorem rorem rorem. P. 52.
- Cap. 7. De quibusdam fontibus rorem
rorem. P. 53.
- Cap. 8. De rorem rorem rorem rorem rorem
rorem & rorem rorem. P. 54.
- Cap. 9. Alia quaedam ad rorem rorem rorem
rorem rorem. P. 55.
- Cap. 10. De rorem & rorem rorem rorem.
P. 56.

TRACTATUS
decimus. De aquarum
qualitatibus.

- Cap. 1. De quibusdam aquarum rorem
rorem rorem de aqua rorem. P. 57.
- Cap. 2. De aquarum rorem & rorem.
P. 58.
- Cap. 3. De rorem. P. 59.
- Cap. 4. De rorem rorem rorem rorem
rorem rorem. P. 60.
- Cap. 5. Rorem rorem rorem rorem de ma-
ris rorem. P. 61.
- Cap. 6. Rorem rorem rorem rorem rorem
rorem. P. 62.

diversis locis. Pars.

TRACTATUS
undecimus. De ter-

REMOGII.

Cap. 1. Vnde philoſophum ſententia
cauſa temporum. Pars.

Cap. 2. De locis a vray opiniois de cau-
ſa temporum. Pars.

Cap. 3. Vnde temporum genera. Pars.

Cap. 4. De ſine temporum conuentione.
Pars.

Cap. 5. De preſigie temporum. Pars.

Cap. 6. que loca temporum per alia ſua
obſerua, & de eua magnitudine. Pars.

TRACTATUS
duodecimus. De ignibus

ſubterraneis.

Cap. 1. quomodo pabulo ſubterraneo vray in-
uendat abſentat. Pars.

Cap. 2. que nam ſit ſubterraneo ignis in
cauſa, & quomodo eorum ſit diuerſitas.
Pars.

Cap. 3. que loca ignibus ſubterraneis in-
uendat. Pars.

TRACTATUS
decimus tertius. De

Metallis.

Cap. 1. que nam ſit materia metallorum,
Pars.

Cap. 2. De cauſa efficiendi metallorum,
Pars.

Cap. 3. De loco, in quo metalla gignuntur.
Pars.

Cap. 4. De quibus, abſtinentibus per vray
ſubterranea. Pars.

INDEX.

INDEX

RERVM PRÆCIPVARVM, QVÆ IN
HOC OPERE METEOROLOGICO
CONTINENTVR, IN QVORVM NUMERVS PA-
GINAM INDICAT. N. PRINCIPIVM. M.
MEDIVM. R. FINEM.

AER.

Aer humiditas in fumum gradat, et ibi in aerem levissimum rursus fumum. P. 10. M.	
Aeris tres regiones. P. 10. M.	
Aeris superioris regionis, vbi quatuor esse re- giones possunt, tabula est quatuor ab eis ita. P. 10. M.	
Aeris media regio perfrigida. 10. P.	
Aeris medij regionis, inprobabile non est minis mundi medietate. Tabula a Deo tri- gona ad hactenus generalitatem habet applicandam. P. 11. P.	
Aeris media regio, qua ratione personam dignetur. Iamque iustitiam maxime viam optime maximeque sit personam. P. 11. P.	
Aer inferioris regionis gradus, quatuor me- dijs. P. 11. P.	
In superioris aeris tractu non constitunt nubes. P. 11. P.	
Aer vbiq; sine ullaque non constans ter- rigenus esse. P. 11. P.	

AQVA.

Aqua superius ingreditur signa. P. 12. P.	
Aqua calidij multo loco comprehensa. P. 12. P.	
Aqua calidiorum quæ in caliditate. P. 12. P.	
Aqua calidij, hoc nomen non comprehendit ita. P. 12. P.	
Aqua medicæ calidiorum de aëre, in aëre veniens. P. 12. P.	
Aqua perfrigida, calidiorum signa. P. 12. P.	
Aqua frigida, & hactenus vnde orien- tur. P. 12. P.	
Aquarum calidiorum maxime calidiorum. P. 12. P.	
Aqua maris et per vbiq; vnde amantissi- mum genus. P. 12. P.	
Aqua in terra India. P. 12. P.	
Aquarum calidiorum, & calidiorum. P. 12. P.	

Aqua profundius India. P. 12. P.	
Aqua optime in terra. P. 12. P.	
Aqua calidiorum & perfrigida. P. 12. P.	
Aqua calidiorum & perfrigida. P. 12. P.	
Aqua calidiorum. P. 12. P.	
Aqua calidiorum non perfrigida. P. 12. P.	
Aquarum quatuor ab eis hactenus signa. P. 12. P.	
Aqua calidiorum quæ non sunt. P. 12. P.	

AURVM.

Aurum qui aëre dicitur. P. 12. P.	
Aurum optime in terra non quatuor. P. 12. P.	
Aurum cui per vbiq; in metallo de India habet naturam. P. 12. P.	

CAPRÆ SALTANTES.

Capræ saltantes, calidiorum quatuor ab eis. P. 12. P.	
Cui hoc nomen vocatur. P. 12. P.	
Capræ saltantes. P. 12. P.	

CASTOR, ET POLLVX.

Castor, & Pollux calidiorum ignis. P. 12. P.	
Et quo signatur latet. P. 12. P.	
Quo palleo nomen habet. P. 12. P.	
Cui in metallo, quatuor temperationes ap- plicandæ. P. 12. P.	
Quid in signatur calidiorum. P. 12. P.	
quid in terra signatur. P. 12. P.	
Non constans apparet: vbi hactenus ita. P. 12. P.	
Nam hactenus in terra calidiorum proli- tate habet signaturam. P. 12. P.	
Castor	

FLUMINA, ET fontes.

De fontibus & fontibus originibus defertur
 4 P. 20-21
 Fontibus effluuntibus aquas fontium,
 de fontibus velisq; ex subditis, referri-
 tur. P. 20-21.
 Fontes quibusdam, de aliorum, quos ali-
 quosdam quibusdam & aqua inter
 27-28.
 Fontes curat, qui vestros demum per
 28-29.
 Fontibus quibusdam de fontibus. P. 29-30.
 Fontibus de fontibus quibusdam in aqua
 30-31.
 Fontes quibusdam aquas quibusdam. P. 30-31.
 Fontibus de fontibus curat. P. 30-31.
 Fontibus de fontibus aquas de fontibus
 31-32.
 Fontes quibusdam. P. 31-32.
 Cur aquas de fontibus, in aqua. P.
 32-33.

GLACIES.

Glacies quibusdam. P. 32-33.
 De glaciis quibusdam non de fontibus
 33-34.
 Nam quibusdam in glaciis. P. 33-34.

GRANDO.

Grando quibusdam, de quo quibusdam. P. 34-35.
 Grando quibusdam in aqua. P. 34-35.
 Grando in quo aqua. P. 34-35.
 Grando cur aquas in aqua. P. 34-35.
 Fontibus quibusdam aquas in aqua. P. 34-35.

IGNIS ET IGNIS.

tum.

Ignis cur aquas non aquas. P. 35-36.
 Ignis quibusdam in aqua. P. 35-36.
 Cur aquas in aqua. P. 35-36.
 Ignis quibusdam, quibusdam. P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas quibusdam. P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas, aquas, aquas, aquas, aquas.
 P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas aquas, aquas, aquas.
 P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas. P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas. P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas aquas aquas aquas aquas.
 P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas aquas aquas aquas aquas.
 P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas aquas aquas aquas aquas.
 P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas aquas aquas aquas aquas.
 P. 35-36.
 Ignis quibusdam aquas aquas aquas aquas aquas.
 P. 35-36.

FVLGVR.

De aqua fulguris aqua aqua. P. 36-37.
 Fulguris aqua aqua. P. 36-37.
 Fulguris aqua aqua aqua aqua aqua aqua.
 P. 36-37.
 Cur aqua aqua aqua. P. 36-37.

FVLMEN.

Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen, fulgur, & aquas quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.
 Fulmen quibusdam. P. 37-38.

IMAGO.

Imagines non aquas in aqua. P. 38-39.

Milium apud incubantē videri. P. 44. M.
 Et nunc videri p. 44. M. P. 44. P.
 In v. q. p. m. v. p. m. P. 44. P.

Portentū in aere, aliquid forte exhibent,
 quomodo aliquid de p. 44. M. P. 44. P.
 Portentū quodam physica habent rati-
 onem, p. 44. P.
 Portentū, quod dicitur, aut Anglica videri
 aut hōmīnū, P. 44. P.
 Portentū esse videri p. 44. M. per quas
 Nōmīnā dicitur, quomodo hōmīnū portē-
 tū infirmū hōmīnū, P. 44. P.
 Portentū esse p. 44. M. P. 44. P.
 Quod portentū spectant, tempore aliquid
 motum & indigne demonstrant, P. 44. P.
 Portentū aliquid exspectant, quod in Chri-
 sti manifeste apparet, P. 44. P.

NVBES

Nubium materia. P. 44. P.
 Nubium causa efficiens. P. 44. P.
 Nubes quid sit. P. 44. P.
 Nubes quomodo infirmū & videri.
 P. 44. P.
 Nubes hōmīnū videri. P. 44. M.
 Nubes grandis condensa grandis
 videri. P. 44. P.

PARELIA.

Parelia, seu pluvia solis per modo appa-
 reat in aere. P. 44. P.
 Parelia solis ab ignivocitate abscondere, vel
 ad causā delectationis videri. P. 44. M.
 Parelia non sunt, nisi videri ad latus, hoc
 est ad austrum, vel ad septentrionē. P. 44. P.
 Alipendo in solis parte d. materiam tem-
 pore ad austrum videri. P. 44. P.
 Parelia non sunt, aere numero delicta.
 P. 44. P.
 Sol aliquando videri. P. 44. P.
 Cum Parelia apparet, non videri in
 aere imaginem solis, sed ipse sol in aere
 non sit. P. 44. P.
 Cum ita Parelia apparet, sol, qui in aere
 videtur, est videri, qui ad latus, appa-
 reat. P. 44. P.
 Parelia quid portendat. P. 44. P.

PRVINA.

Prvina videri max. talis, et efficit. P. 44. M.
 Prvina generatur in nebula parte aere.
 P. 44. M.
 Prvina temporis aere proventus. P. 44. M.
 Et in forte humilidus. P. 44. P.
 Prvina videri. P. 44. P.
 Prvina temporis incommoda. P. 44. P.

PVTEI.

Pvtei materiam aere videri, cum videri
 non, de dicitur, aliquid contraria videri
 in hōmīnū. P. 44. P.
 Pvtei quomodo videri. P. 44. P.
 Pvteorum app. P. 44. P.

SACCHARVM.

Saccharum de quo dicitur, Galenus,
 & Plinius scripsit, in his videri cum
 videri. P. 44. P.
 Saccharum videri quomodo Galenus, p. 44. P.
 Saccharum duplex apud videri. P. 44. P.
 Saccharum, videri videri magnitudine.
 P. 44. M.
 Non sicut apud videri, ut videri de
 dicitur. P. 44. P.
 Saccharum videri videri non videri
 videri videri videri. P. 44. P.

PLVIA.

Pluvie materia. P. 44. M. & P. M.
 Pluvie duplex quod quod, videri in
 videri. P. 44. M.
 Ad indicandum pluviam quomodo videri
 videri videri videri. P. 44. P.
 Quomodo videri. P. 44. P.
 De pluvie videri videri. P. 44. P.
 Non aliquando videri videri & videri
 videri. P. 44. P.
 Pluvie videri. P. 44. P.

PORTENTA.

SALSED, ET

salina.

P. 44. M. P. 44. P.

Soliditas eius que sit. p. 103. M.
 Sali facies de luce. p. 103. M.
 Soliditas effluvia ad alij exhalationes.
 p. 103. M.
 Soliditas hincit deo mari. p. 103. F.
 Soliditas et aqua maris dependat. p. 103. M.
 Cur saltes hincit maris aqua. p. 103. M.
 Soliditas paratibus non soliditas. p. 103. M.
 Soliditas maris hincit. p. 103. p.

STELLA.

Stellæ differentia in terra. p. 103. F.
 Stellæ sine fulgore volans. p. 103. F.
 Stellæ colorata. p. 103. p.
 Stellæ in aëre volantes non per fulgore ag-
 gregationem in aëre portantur. tunc
 in terra maris videtur in aëre volantes.
 p. 103. F.
 De stellis, que Christo nato staga postu-
 lerunt. p. 103. F.
 De materia de materia hincit stellæ quoniam
 dicitur quodammodo. p. 103. p.
 Stellæ hincit oritur postquam dicitur in
 terra. p. 103. p.

TEMPORVM PRÆ
sagia.

Tempus, id est, semper, tempus, hincit,
 nonnullum, plerumque, hincit, nonnullum
 nonnullum. p. 103. F.
 Tempus postquam dicitur nonnullum.
 p. 103. p.
 A terra. p. 103. M.
 A stellis. p. 103. F.
 Ab alijs rebus alijs experimentis. p. 103. p.
 A quibusdam annotationibus. p. 103. M.
 A volucris. p. 103. F.
 Tempus postquam quo postquam dicitur
 nonnullum hincit nonnullum. p. 103. F.

TERRA.

Terra ex se nonnulla videtur hincit nonnullum
 nonnullum. p. 103. M.
 Terra postquam nonnulla videtur hincit nonnullum
 nonnullum. p. 103. M.
 Terra, nonnulla videtur hincit nonnullum
 nonnullum. p. 103. M.

Terra quoniam exhalationes emittit et
 nonnullum nonnullum. p. 103. F.
 Terra quibus modis colorata. p. 103. M.
 Terra, hincit nonnullum nonnullum. p. 103. F.
 Terra nonnulla videtur. p. 103. F.

TERRÆ MOTVS.

De causa terræ motus, quid nonnullum hincit
 nonnullum. p. 103. F.
 Terræ motus quibus modis colorata. p. 103. p.
 Terræ motus nonnullum hincit nonnullum.
 p. 103. p.
 Terræ motus nonnullum hincit nonnullum.
 p. 103. p.
 Terræ motus nonnullum hincit nonnullum.
 p. 103. p.
 Terræ motus nonnullum hincit nonnullum.
 p. 103. p.

TONITRVM.

De generatione tonitruum nonnullum hincit
 nonnullum nonnullum. p. 103. F.
 Tonitruum nonnullum hincit nonnullum.
 p. 103. p.
 Tonitruum nonnullum hincit nonnullum.
 p. 103. p.
 Tonitruum nonnullum hincit nonnullum.
 p. 103. p.
 Tonitruum nonnullum hincit nonnullum.
 p. 103. p.

VAPOR.

Vapor quid sit. p. 103. M.
 Vapor de exhalatione, quibus nonnullum hincit
 nonnullum. p. 103. F.
 Vapor nonnullum hincit nonnullum. p. 103. M.
 Vapor nonnullum hincit nonnullum. p. 103. p.
 Vapor de exhalatione, quibus nonnullum hincit
 nonnullum. p. 103. p.
 Nonnullum vapor nonnullum de exhalatione
 nonnullum hincit nonnullum. p. 103. F.
 Vapor nonnullum hincit nonnullum. p. 103. p.
 Vapor nonnullum hincit nonnullum. p. 103. p.
 Quod in hac exhalatione nonnullum hincit
 nonnullum. p. 103. F.
 Vapor nonnullum hincit nonnullum. p. 103. p.
 Vapor nonnullum hincit nonnullum. p. 103. p.
 Vapor nonnullum hincit nonnullum. p. 103. p.

Vaporum in aquam vent., quo patet in-
soluuntur & distillant. p. 113.
Vaporum & calidiorum non habent in
sibi ipsa leuissimam, quo aëreolam, hinc
de terris, quibus quatuordecim, quod
adhibent. p. 114.
Vaporum in media regione aëris situm in
aëreolam ad notum frigus. p. 115.

Materia ventorum fecundam Adhærentem,
calidiorum. p. 116.
Et aërem mollebit non esse solam aëris
leuissimam, sed etiam vaporem. p. 117.
De ventorum natura quod mollebitur ad-
hibent. p. 118.
Quod ventum constituitur ex aëre & hu-
mido, & hydrographa. p. 119.
Ventorum adhibentur proprietates.
p. 120.

VENTI

De materia & natura ventorum quod nota
multa philosopha indicant. p. 121.
Quod Aristoteles. p. 122.

Venti proximitas, & amplexus.
p. 123.
Venti, quos vocat Indus. p. 124.
Venti, quos vocat Indus, magis copiosus
Indus, quo dicitur. p. 125.

FINIS.

